

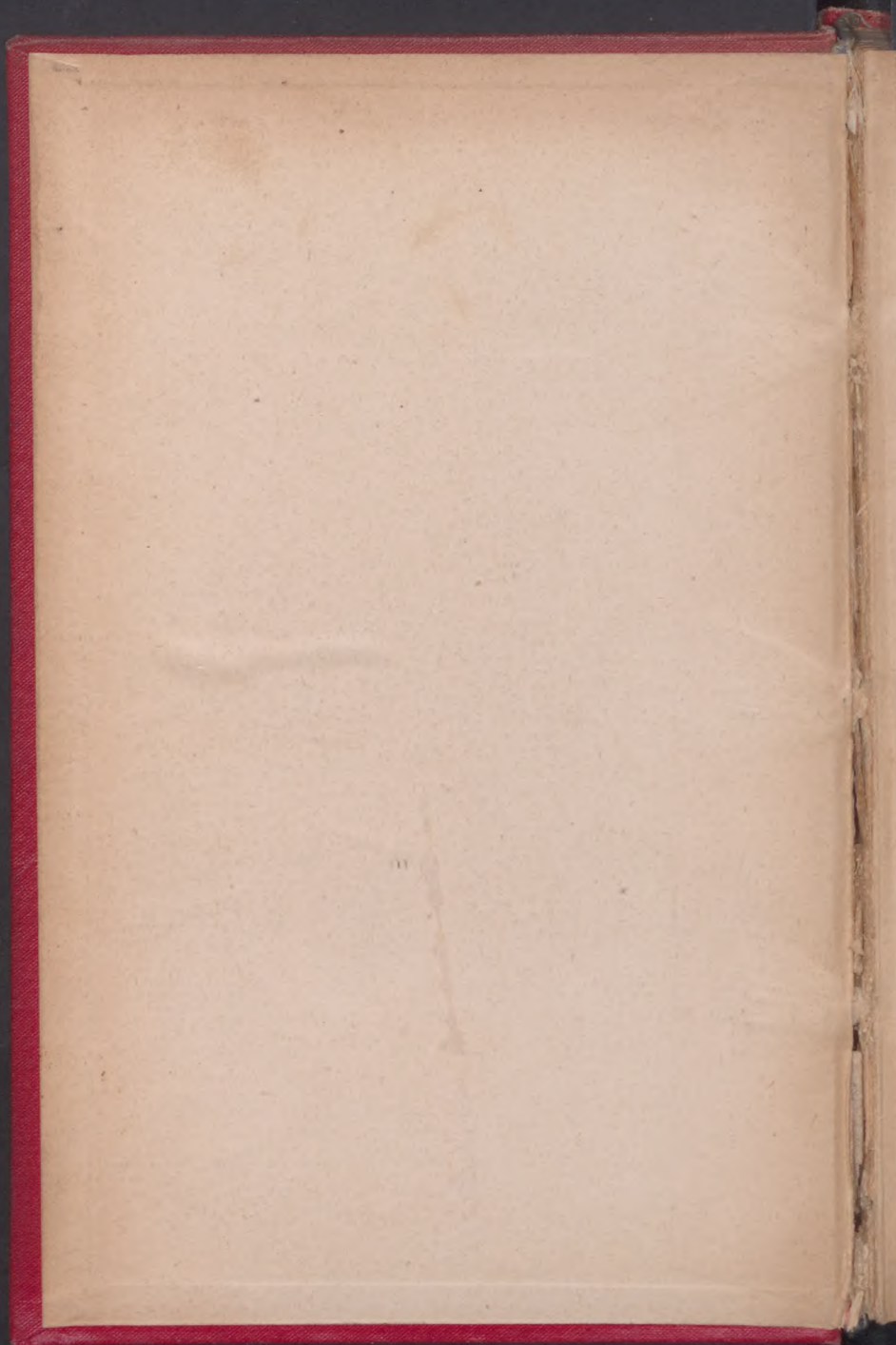
14.964

XIV. 9.

YETEMES

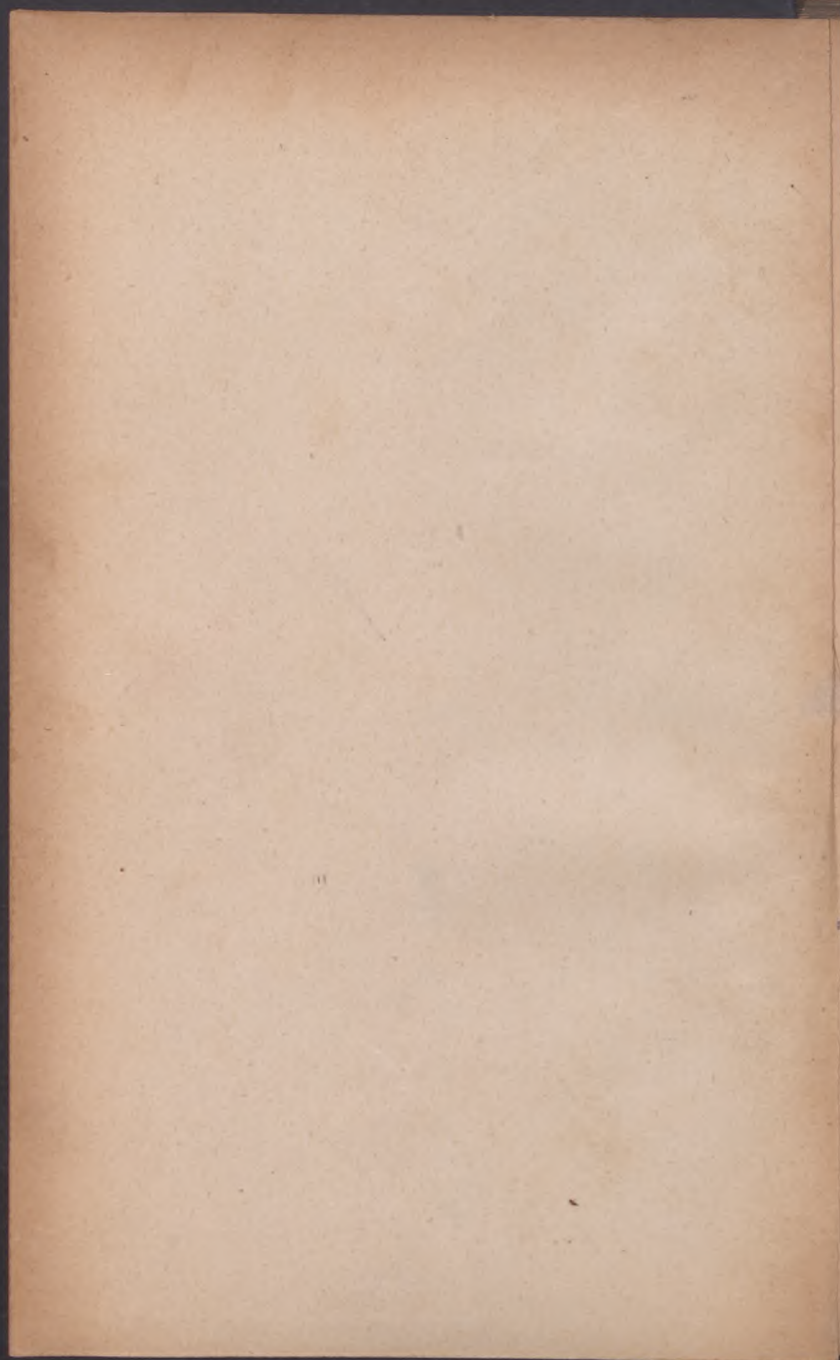
REGÉNYTÁR

XIV. 11.

EGYETEMES REGÉNYTÁR

XIV. 9. m.

Balázs Klára

Regény

Irta

LenGYel Laura

Budapest 1899

Singer és Wolfner kiadása

Andrássy-ut 10. sz.

698 2

14.964/XV.9

24.996

M. N. MŰZELM. KÖNYVTÁRA
I. Nyemt. Növedéknapló
899. év 144. sz.

I.

Balázs Klára, miután egy farsangon keresztül volt királynő a budapesti bálokon, férjhez ment egy miniszteri hivatalnokhoz, a kinek 1500 forint fizetése és igen csinos bajusza volt.

Hogy mi vitte a szép Klárát erre a meggon-
dolatlan cselekedetre, arról a vélemények igen
különbözők voltak. Berczi bácsi vállat vont rá és
szeszélynek *minősítette* az egész *eljárást*; Róza
néni azonban lehordta Berczi bácsit, ki a sommás
keresetek között elprózaíjasodott lelkével nem érti,
micsoda hatalom van a szívek vágyakozásában?
És hogy mindnyájan alattvalói vagyunk annak a
rettenetes zsarnoknak, kit szerelemnek hívnak, ki
uralkodott korlátlanul már pár ezer évvel ezelőtt,
mikor egy Heléna nevű csinos asszonyért lángba
borult a világ, és ma is, bár már abszolút ő fel-
sége alkotmányos *bölcs* korlátok közé szorítottat,
aranyzsákokkal megnyomorítottat, még mindig
van annyi hatalma, hogy egy szép, ünnepelt,
elmés leány egy szép bajusz kedvéért megbolon-

duljon és megpróbálja, hogyan lehet 1500 forint fizetésből mindennap pecsenyét enni és minden héten új keztyűt vásárolni.

Mert a szép Klárának 20 évén, elmésségén, kelengyjén kívül nem volt semmiféle hozománya. Berczi bácsi berendezett nekik három szobát a Muzeum-utczán, Róza néni, fájdalom, szintén nem tudott gyámleányának egyebet adni a háztartáshoz, mint száz üveg befőttet, harmincz üveg baraczk, tiz üveg málnalekvárt és megszámlálhatatlan mennyiségű jó tanácsokat. Az igazság kedvéért meg kell jegyeznem, hogy a befőttet és a lekvárt Klára asszony hamarabb fölhasználta, mint a jó tanácsokat. Mert Róza néni régi fajta unalmas, szimpla asszony volt, Klára pedig sneidig leány, a kiből később sikkes asszony lett. Mindez ellenmondások pedig úgy magyarázhatók meg, hogy Róza nénit az édes anyja nevelte odahaza, Klára pedig előkelő intézetben töltötte el ifjukorát, a honnan egyenesen a báli termekbe repült. Róza néni különben büszke volt unokahuga szépségére, eszére. Klára még gyermekkorában elvesztette szülőit, de sohasem érezte hiányukat. Nagynénje és férje imádták és mindenüket ráköltötték, hogy Klára szépsége és szelleme érvényesülhessen is.

Ez a virágnyelven irt mondat pedig azt jelenti, hogy Berczi bácsi és Róza néni a legszükségesebbet is megvonták maguktól, hogy Klára testi és lelki tökélyeit méltó keretbe foglalhassák. Mig csak eljön ama bizonyos férfi, ki ezelőtt

réges-régen királyfi volt, most azonban földbirtokos vagy nagykereskedő. A királyfi fölkapta imádott hölgyét tajtékzó paripára és vitte haza királyi várába, a földbirtokos vagy nagykereskedő fölteszi monokliját, végignézi a kisasszonyt alaposan és aztán kijelenti a mama előtt, hogy nevét följánlotta a kisasszonynak és ezentul ő fogja a szabó és divatárus számlákat kiegyenliteni, ezzel az üzlet rendben van.

Klára, mikor bálozni készült, azzal az elhatározással öltötte magára a kivágott ruhaderekat, hogy mentül drágábban fogja majd magát eladni. Ez így nagyon brutálisan hangzik, holott Klára szőke fejében mindössze is csak az fordult meg, hogy kocsikázni kellemesebb, mint gyalog járni, hogy a selyempongyolák sokkal csinosabbak, mint a kreton otthopkák, hogy Árvay sokkal szebben varr, mint Grosz kisasszony, a Róza néni udvari szabónője, a kinek 1 frt 50 krajczár, meg a koszt volt a napidija. Ezek csak nem voltak bűnös gondolatok? Valamint azt sem veheti senki rossz néven Klárától, ha a tükörbe nézve, konstátálta, hogy lábai nagyon is piczik és elegánsak a gyalogjárásra, hogy karcsu szép termetét méltán megilleti a lágy selyem, hogy Árvaynál nem próbálnak fel tizenötször egy ruhaderekat, hogy tizenhatodjára is ránczot vessen a háta közepén, mint a hogy a Grósz kisasszonynál mindig megesett. És mind eme természetes gondolatmenetnek lett konzekvenciája az az elhatározás, melyet talán

kissé brutális szavakban fejeztem ki, hogy Balázs Klárának szándéka volt magát minél drágábban eladni vagy enyhébben beszélve: *minél jobb pártit csinálni.*

Hogy mégis miként jutott amaz elhatározásra, melyet Berczi bácsi elfojtott káromkodással, Róza néni könyes szemekkel, de titkon, a romantikáért lelkesülő becsületes szívének lelkesedésével és a barátnők gunyos mosolylyal fogadtak, hogy hogyan lett Balázs Klára a Török László ur felesége? azt szándékozik ez a kis történet elmagyarázni, mely nem aspirál semmi csodálkozásra, nem ad semmi váratlant, mert a végeredményt — mint méltóztatnak látni — előre elárulja.

II.

Balázs Klára kisütötte hamvasszőke haját, fölvette habkönnyű világoskék ruháját, és Róza nénivel együtt helyet foglalt a hátulsó ülésben. Balázs bácsi félve huzta meg magát a keskeny kis ülésen, nehogy a Róza néni fekete selyemruhájához, vagy a Klárika kék habjához érjen. Az olvasó, ki most biztosan kárörvendő mosolylyal várja már ama bizonyos lelkiállapot rajzolását, melyet oly régen és jól ismerünk mindnyájan, hogy mit érez egy fiatal leány, ki most megy először kivágott ruhában a bálba, kénytelen lesz a kárörvendő mosolyról lemondani. Balázs Klára nem volt izgatott egy cseppel sem, tudta, hogy ott lesz a bálban unokabátyja, annak barátai, s így biztosítva van a blamage ellen. A mi pedig a kivágott ruhát illeti? Ejh, ne nagyképüsködjünk! Balázs Klára jól látta a tükörből remek nyakát és vállát, ugyan, hát miért röstelné magát? Ilyesmi csak hatvan esztendővel ezelőtt volt divatban, erős a gyanum, hogy akkor is csak a novellákban.

Ellenben a modern regényirodalom igen nagy mulasztást követett el, hogy a garde des damesek lelki állapotát, izgatottságát, remegését még nem analizálta. Ismert lelkiismeretességemnél fogva én fogom e mulasztást pótolni. — Szegény Róza néni, csakugy reszketett az izgatottságtól. Eszébe jutott, hogy ezelőtt harmincz évvel ő is szép kivágott ruhában ment az első mulatságra s hogy ott találkozott először Berczi bácsival. Berczi bácsi rendező volt és karonfogva vezette Róza nénit, ki saját állítása szerint érezte, hogy ő vagy senki. A négyesnél Berczi bácsi erősen *közeledett*. A Róza néni ruhája és haja nefelejtsvirággal volt diszitve. Berczi bácsi kijelentette, hogy ez a nefelejts nagyon szép. Pedig éppen olyan, mint a többi nefelejts! — mondta naivan Róza néni. Nem olyan, mert kegyed viseli! — vágott vissza elmésen Berczi bácsi.

E társalgást nem mondhatni éppen tulságosan szellemesnek, de a hiányzó szellemet bőven kárpótolták a sűrű kézzszorítások. A szupé-csárdásnál Berczi bácsi kijelentette, hogy Róza néni vagy felesége lesz neki, vagy pedig ő főbelövi magát. Róza néni pirulva vallotta be, hogy neki olyan lágy szíve van, hogy még egy csirke halálát sem tudná végignézni, nemhogy a Berczi bácsiét okozni lenne képes.

Most egy kis kételye támadt, vajjon csakugyan megölte volna magát Berczi, ha ő akkor nem ígéri neki a kezét? Elhatározta, hogy ha

négyszemközt lesz az urával, ezt okvetlenül megkérdi tőle. Egyelőre azonban csak annyit kértett megindulástól remegő hangon:

— Emlékszel még, Berczi? Emlékszel?

— Ugyan mire emlékezzek, — tört ki boszusan Berczi bácsi — mikor úgy elzsibbadt a lábam? Hát mi lesz már? Az ítéletnapján leszünk a Dunapartnál?

— Ugyan, Berczi, — feddé őt a néni — ki hallott ilyet? Tedd magad kényelembe, csak a Klárika ruhájára vigyázz, — aztán sugva hozzátette: — Ne légy ilyen haragos. Klárikának elveszed a kedvét. Gondold meg, az első bál!

Berczi bácsi egy kicsit kinyújtotta zsibbadt lábait, aztán Róza nénire nézett. Talán az öregnek is eszébe jutott valami a harmincz évvel ezelőtt áttánczolt bálból, mikor különbeni öngyilkosság terhe alatt kérte meg egy szép fiatal, szemérmes lány kezét, aztán ránézett a mellette ülő kékruhás lányra, az is fiatal, az is szép, vajjon ez is meg találja e a boldogságot? És másképpen nem tudván kifejezni gyöngéd szeretetét, melytől e pillanatban becsületes, jó szive túláradt, megpróbálta dicsérni Klára ruháját.

— Hatalmas piffjeid vannak, Klárika?

— Micsoda, bácsi?

— Na, hát itt ez a bő ujj, ni! Szeretem az ilyen piffeket.

Klára hangosan fölkaczagott, a néni is elnevette magát és legyezőjével ráütött a férje kezére.

— Puff az! Hát még annyit sem tudsz?
Semmihez sem értesz, oh Istenem!

Végre ott voltak a Vigadónál. A kocsiból
először a néni szállt ki, aztán kilibbent Klára, végre
kibujt nagy nehezen Berczi bácsi s miután a
kocsissal rendbehozta a dolgot, megindultak a
fényes bálterembe.

III.

Balázs Klára a nagyterembe egy csinos bajuszu, barna fiatal ember karján lépett be. E csinos fiatal ember, mint a kevésbbé leleményes olvasó is bizton eltalálta, Török László volt, ki kifogástalan előkelőséggel vezette Klárát, egy pillantást vetve a karján nyugvó picziny keztyüs kézre, aztán mosolyogva nézett a leány hideg, büszke szemébe és rózsás arczába.

Klára megérezte a férfi tekintetét, de nem sütötte le szemét, hanem merészen feléje fordult:

— Mit néz?

— Azt, hogy maga nagyon is szép, kisasszony.

Klára vállat vont, a mi virágnnyelven azt jelenti, hogy: ostoba ficzkó.

Török László elértette a vállvonást és reagált rá:

— Kisasszony, ne tartson ostobábbnak, mint a milyen vagyok. Nem udvaroltam az imént kegyednek, sőt inkább a mennyire a kegyed iránt érzett tiszteletemmel összefér — gorombáskodtam.

Klára csodálkozva nézett föl rá, magyarázatot is akart kérni, de e pillanatban lépett elébe Horváth Blanka egy féltuczat frakkos individuum társaságában. Balázs Klára és Török László elváltak.

Horváth Blanka barátnője volt Balázs Klárának, talán éppen az ellentétek vonzásának törvényénél fogva. Picziny kis filigrám teremtés volt, olyanforma, mint a porcellánbábuk, melyeket karácsonyfelé a belváros kirakataiban látunk. Klárának éppen a válláig ért, olyan picziny, olyan törékeny kis jószág volt, de tökéletes, egy miniatűr tökéletesség. Baba-termetén nem lehetett semmi kifogásolni valót lelteni, az arcza finom metszésű, halovány, ovális arcz, nagy fekete szemekkel, de a fődísz a kis babának az a dus aranszőke haja volt, mely királyi koronaként övezte az ő 18 éves fejét. Ez az aransátor híres volt a társaságban, híres volt a kis Blanka az ő minden divatot arczulító frizuráival. De hát a haja nem is volt alkalmas arra, hogy belőle tornyokat építsenek, sütö-gessék és elkövessék vele azt a sok barbárságot, melyet a jónevelésű hölgyek hajukkal cselekesz-nek. Blanka haja dus volt, csillogott, mint a napsugár és csak úgy omlott a homlokára, a halántékára és valamennyit rendben tartani csak úgy lehetett, ha jó szorosan két erős fonatba szoritották és egy óriási kontynak föltűzték. Így is tele volt vele az egész feje és szinte tehernek látszott az aranypalást a kis babának.

Elébe sietett Klárának, igazi szeretetteljes mosolylyal. Ugy vonzódott ehhez a leányhoz, kiben meg volt minden, mi benne hiányzott: az erő, a bátorság, a büszkeség és az önbizalom. Blanka már az iskolában úgy nézett föl erre a hatalmas szép teremtésre, mint egy felsőbb lényre nézünk mi szegény halandók, mert ha a gyáva-ságnak valaha szobrot fognak állítani, azt a szobrot biztosan Horváth Blankáról fogják másolni. Ezt az örökös félelmét mutatta az a két csodálatos nagy szem, de növelte az az óriási vagyon, mely Blankát a főváros legjobb partijainak egyikévé tette. S erre legjobb bizonyíték a rózsaszín ruhája után tóduló frakkos ifju sereg, kiket egyaránt vonzott a kis Blanka aranyhaja és az öreg Horváthnak különböző körutakon fekvő háromemeletes házai, bankigazgatói állása és az Istenben boldogult Horváthnének ama bölcs előrelátása és finom tapintata, hogy, miután a fejedelmi vagyon örökösenek, a kis Blankának életet adott, ő maga, mint a ki kötelességét betöltötte, sietett meghalni, úgy, hogy a frakkos individuumoknak, ha szerencsések lesznek, nem kell osztozkodni az örökségen senkivel, mivel az öreg Horváth 23 éves feleségének halála után hallani sem akart a házasságról, bizonyosan e frakkos fiatal emberekre való tekintetből.

Szegény Blanka az óriási örökség, kényeztetés, becézgetés mellett is mindig boldogtalan volt. Odahaza abban a három emeletes kaszárnyá-

ban, melynek ők első emeletét (külön lépcsővel) lakták, minden csak kicsiségére, gyámoltalanságára emlékeztette. Az öreg Horváth szerette a masszív, nehéz butort, a felesége szobáján kívül, ki éppen olyan édes törékeny baba volt, mint Blanka, minden nehéz, sulyos, tömör volt nála, úgy, hogy Blanka jóformán egy széket sem tudott helyéből kimozdítani. A felesége szobáit piczi kis butorai-val, apró csecsebecséivel az öreg Horváth kegyeletesen elzáratta és Blanka úgy jarkált az óriási termekben, a nagy, magas, komoly butordarabok között, mint az elátkozott királykisasszony, kit az óriások maguknál tartanak fogva, ki úgy fél mindenkitől, még herkulesi apjától is, a ki pedig imádta leányát és életének felét odaadta volna habozás nélkül azért, hogy Blanká arcza is rózsaszínű legyen, mint a többi nevető, vidám, boldog leányoké.

Horváth Blanka az iskolában került össze Klárával, kivel azonnal jóbarátnők lettek. Föltétlenül alávetette magát, a Klára biztos, határozott egyéniségének. Az energikus lány uralkodott rajta, s mivel Blanka ellentállás nélkül megadta magát, lassankint szeretni is kezdte, mint szeretünk egy kis madarat, a melyet megsebesülve, védtelenül lelünk az utcán, ki teljesen kényünk-kedvünkre van bízva.

Mikor meglátogatta Blankát az ő gyönyörű, elegáns otthonában, nagyon szomorú lett. Oh, Klárát nem verte le a diszkrét, előkelő fény, a

sulyos, elegáns butorzat. Királynői méltósággal járt fel-alá a puha szőnyegen s olyan jól beleillett ebbe a milieube, sokkal jobban, mint oda-haza, a Sándor-utczai lakásba, mely állt három utcza és egy udvari szobából, kettő a Berczi bácsi irodája volt, a másik kettőben laktak. És Klára, mikor hazament, sirt a sors igazságtalansága miatt, mely ezt a jelentéktelen bábút ilyen pompa és fény közé helyezte, míg neki így kell leélni fiatal életét.

De látva, hogy Blanka mily szomorú és alázatos a fény és pompa közepett is, megbo-csátott neki, azért, hogy perzsa szőnyegen jár és herczegi lakásban lakik, de szívében újra föltá-madt az égő, epedő vágy a gazdagság után és el-határozta, hogy megszerzi azt magának minden áron.

Az élet egy csuf piszkos harc, neki csak két fegyvere van ebben a harcban, a szépsége és az esze, elhatározta, hogy mind a kettőt föl-használja és könyörtelen lesz.

Most is ezzel az elhatározással nézett szét Blanka udvarán. Szeme egy kifogástalan öltözetű, szőke, angolos ábrázatu gentlemanen akadt meg. Nem szép férfi, inkább csunya, de ruhájának szabása kifogástalan volt. — A jól szabott, tö-kéletes férfiruha a legkritkább dolgok közé tartozik. A nők igen jól tudják mutatni az előkelőséget, e mellett a nőiruha hibáit mindig leplezheti egy kis csipke, egy szalag, valami ügyesen alkalmazott disz, vagy ellensúlyozhatja a ruha tulajdonosának

szépsége, de a teremtés urai nagyon szánalomra méltók, ha nem jól válogatják meg a szabójukat.

E kifogástalan gentlemanből, (egyelőre csak a ruhája kifogástalanságáról szerezhetett Klára bizonyosságot) szakavatott szemekkel valahogy kinézte a gazdag embert. Erre vallott a harmincz éves férfi nyugodt, öntudatos állása, egykedvősége, szótalansága, mint a ki érzi, hogy neki fölösleges társaival együtt tolakodni, szellemeskedni, udvarolni, a győzelem, ha akarja, ugysis az övé lesz.

Erre vallott becsületes őszintesége is. A Blanka udvarához tartozó többi fiatalember tartózkodó csodállattal nézte a szép Balázs Klárát. Olyan szépség volt ez a leány, mely az első pillanatban meghódítja a férfiakat. Karcsu, erős, magas és minden mozdulata egy-egy figyelmeztetés volt: „nézd, milyen szép vagyok!” E mellett a hatalmas impozáns alak mellett elenyészett a kis Blanka diszkrét szépsége, légies törékeny alakja.

A fiatal emberek az első pillanatban lerakták a fegyvert a remek leány előtt — de csak önmagukban. Külsőleg nagyon is óvakodtak ezt elárulni, mert a milyen szembetünő volt a Balázs Klára szépsége, éppen olyan köztudomásu Balázs Bertalan dr. ügyvéd ur becsületes szegénysége.

Csak a kifogástalan öltözetű gentleman, kiben Balázs Klára rögtön fölismerte az alkalmas médiumot, mutatta ki nyíltan tetszését, előlépett és egyszerűen bemutatta magát.

— Horváth István.

Klára diadalmas mosolylyal nyujtotta neki kezét. Oh, hát ez a Blanka unokabátyja, a miliomos Horváth István! Blankaéknál sokszor halott a fiatal emberről beszélni és ha a sorssal szerződési viszonyban lett volna, akkor sem kellett volna annak magát tisztességesebben viselni. Nagyon meg volt elégedve.

Horváth István ur pedig egyszerűen elvált unokatestvérétől, hogy hü kísértője legyen a szép Klárának. Senki sem vette észre, hogy Blanka fehér arcza egy árnyalattal még halványabb lett. Főfájásról is panaszkodott, de hiszen olyan gyöngé a szegény kis leány, nem csoda, ha megárt neki minden.

Klára pedig félrevonulva ült. Kipirulva a most abba hagyott táncztól, szebb volt, mint valaha. Hamvasszőke haja megbomlott és a kissé borzas frizura oly jól állott érdekes arczához. Nagy sötétkékek szeme csillogott a táncztól, vagy örömtől? Piros ajkai kissé kinyíltak és hátrahajtott fejjel hallgatta Horváth István lassu monoton beszédjét.

Horváth István egyike volt azoknak az embereknek, kiknek a nagy gazdagság ad valami különös karaktert. Éleseszű, intelligens ember lévén, bizonyos művészettel tudta élvezni vagyonát. Mindent megnézett, mindent meghallgatott, a mit erre érdemesnek tartott és annyi műveltsége volt, hogy ezt elég szerencsésen tudta kiválasztani.

Óvakodott valami nagyobb munkába belefogni, de világjártassága, utazásai, s nagy, szinte beteges vonzódása mindenhez, a mi szép, megkülönböztették őt a tuczat gentlemanektól. Az igazat megvallva, keveset tudott, de a miről beszélt, abban mindig biztos volt. Bejárván a civilizáltabb országokat, elég jó megfigyelő lévén, már kissé fáradt, gunyos, sőt blazírt volt, de ítéleteit mindig bizonyos előkelő tartózkodás jellemezte. Klárának most éppen Párisról beszélt, hol négy éven keresztül lakott. A leány természetesen ezt kérdezte:

— Szépek a párisi asszonyok?

— Nem tudok általános ítéletet mondani, van köztük mindenféle, éppen úgy, mint Budapesten.

A leány mosolygott édesen, bizalmasan, maga sem tudta, hogy miért, talán csak hogy fehér fogait mutogassa? Horváth István műértő kritikus szemmel nézett végig Klárán. Igazán szép leány! De Horváth nem akarta egykönnyen beadni a derekát. Vizsgáló-szemekkel nézte a leányt, bár még nem ismerte, körülbelül kitalált róla mindent. Tisztában volt azzal is, hogy Klára férjet akar benne látni, elég intelligens volt arra, hogy azért ne haragudjék. Végignézett a leány ruháján, mely csinos és ügyes volt, de meglátszott rajta, hogy nem első szalonban készült. Ez a ruha sok mindent megmagyarázott: a fiatal leány szegénységéből és szemeinek ragyogásából kiolvasta a szegénységből való menekülés vágyódását. Horváth igazságos, becsületes lelkével természetesnek találta mindezt.

A szépség a legnagyobb hatalom a világon. Minden szép leány egy-egy született királynő, ki joggal követeli felséges természetére a selymet, fehér nyakára a gyöngyöt és hamvasszőke hajába a gyémántot.

Joga van hozzá — gondolta Horváth teljes meggyőződéssel — ha egy szép képért ezreket ad az ember, hogy gyönyörködjék benne; az élő szépség nem joggal követeli-e az áldozatot? Az asszony, ki szépségét ápolja és gondozza az esztétikának tesz szolgálatot.

Mindamellettt habozott. Elég művészi értékes tárgy Klára, hogy oly drága árt adjon érte? Nevét és szabadságát? Nem akarta magát becsapni, azonfelül, bár esze ágában sem volt valami romantikus idillt játszani ezzel a szép, hatalmas, okos leánynyal, mégis szívében ott élt öntudatlanul a sóvárgó vágy a szeretet után, melyről nagyvilági fölényvel beszélt, de melyet titokban erősen szomjazott, miután zajos élete sem tudta lelkét teljesen kiszáritani.

Együtt tánczolták a keringőt. Klára valódi művészettel keringőzött, Horváth meg gyakorolta a tánczot, mint minden más sportot, és elég ügyességre tett szert benne.

Majd helyére vezette a leányt és mosolyogva mondta:

— Megengedi, hogy Blankával forduljak egyet? A kicsike talán már haragszik is rám.

Klára beleegyezőleg bólintott fejével, nyu-

godtan nézte, mint megy Horváth unokahuga felé. Bármelyik más leánytól tartott volna, de Blankától éppen nem. Különben is Horváth nincs rászorulva unokahuga vagyonára, sokkal gazdagabb, mint Blanka. Aztán nem is szereti, ejh Horváth István elég nagy ur ahhoz, hogy azt a lukszust megengedje magának, hogy szegény leányt vegyen feleségül.

Klára fáradtan eresztette le sötét szempilláit, ajaka édesen mosolygott. Képzeletében már Horváth felesége volt. Láttá magát az elegáns, hideg férfi karjába fogózva, a mint első látogatásokat tesznek. Élvezte, diadalmasan élvezte az elképedést, az irigykedést, hallotta a suttogást, ő pedig diadalmasan suhogtatja selyemruháját, mely joggal megilleti szépségét. Meg volt győződve róla, hogy a sors neki csak elégtételt szolgáltat Horváth Istvánnal, elégtételt az eddigi kinlódásért, az uri szegénység mérhetetlen keserveiért.

Majd látta magát szalonjában, a mint vendégeit fogadja, a főváros előkelő társaságát. Mert Horváthék nemcsak gazdag emberek voltak, hanem nagy urak is. Igen, itt lesznek mindnyájan, még azok is, kik eddig észre sem akarták venni, mind eljönnek a Horváth Istvánné estéjére.

Mert gondolatában már felesége volt a dugazdag, előkelő embernek és ábrándjaiból a Török László hangja riasztotta föl:

— Szabad kérnem?

Klára rátette keskeny kezét Török László

fekete frakkjára és együtt forgott vele. A parfümmel telt levegő, a muzsikaszó, a csillogás, mind-mind együttvéve, abba a különös kedvbe ringatták lelkét, mely állapotban a fiatalok rendesen bolondságot szoktak elkövetni.

Klára ereiben is gyorsabban futott a vér, míg a szép barna fiu erősen magához szorítva, kissé gunyos, de elismerő mosolylyal nézte szép tánczosnőjét. Mindamellet eszénél volt, s a tánczolóok közt rögtön meglátta Horváthot, a mint gyöngéd, szinte apai gondoskodással tánczol a kis unokahugával. Jól esett neki, hogy Blankával tánczol, szívet elárasztotta a diadal érzete és abban a mámoros állapotban, melyet a közeli gazdagság, uralkodás reménye nyújtott szükségét érezte annak, hogy Török László urat kitüntesse és kaczerkodni kezdett vele:

— Tudja, hogy maga jól tánczol? Szeret tánczolni?

— Sőt ellenkezőleg, kisasszony, csupa kötelességből vagyok itt, két távoli nőrokonommal, kik a szükség esetére elhoztak magukkal. Örömmel látom, hogy nincs szükségük rám. Mindamellet a rendezőség nem tűri a tétlen tagokat.

Klára nevetni kezdett:

— Ön tehát kötelességből tánczol velem.

— Igen, kisasszony, de ha megengedi, e kötelesség teljesítése igen kedves nekem.

— Mikor bejöttünk, is mondott nekem ilyesmit. Azt is a rendezőség parancsára tette?

— Nem, gorombáskodni a magam szakállára szoktam.

Klára bámulva nézett rá.

— Ön gorombáskodott, mikor azt mondta, hogy nagyon szép vagyok?

— Igen, kisasszony, mert én kimondhatatlannul gyűlölöm a szép lányokat.

— Köszönöm szépen, elég szerénytelen vagyok azt hinni, hogy engem is megtisztel gyűlöletével; de mondja csak, kedves Török ur, tulajdonképpen miért tánczol akkor velem?

Török László egy kicsit elgondolkozott, aztán kérdezte:

— Azt akarja, hogy őszinte legyek?

— Természetesen. Ugyan miért lenne másforma?

— Hát egyedül láttam kegyedet ülni és elég szerénytelen voltam azt hinni, hogy még velem táncolni is kellemesebb, mint ülni.

Klára arcza most már égni kezdett:

— Hát felebaráti kötelességet teljesített? Köszönöm. Ez dicséretére válik az ön irgalmas szívének, de ezennel fölmentem önt a további kényszermunka alól.

Török még mindig mosolyogva nézett a szép leány fölhevült arczába, de valamivel komolyabban beszélt.

— Ne haragudjék rám, kisasszony, nem érdemlem meg, azonkívül idegen ember vagyok, kit talán nem is lesz alkalma többet látni, nem

vagyok érdemes arra, hogy miattam keserüséget érezzen.

Klára büszkén fölvetette a fejét.

— Nagyon téved, ha azt hiszi, hogy egyáltalában érzek valamit. Az én büszkeségem megtiltja, hogy az ön kvalifikálhatatlan gorombaságait figyelembe vegyem.

— No lássa!

Ez a két rövid szó olyan jóízűn, olyan jóakaratu malicziával volt mondva, hogy Klára meglepetten nézett Török László szemébe. Az pedig megzavarhatatlan gunyos jóakarattal mosolygott a szeme közé. Klára végtére is sokkal jobbízű leány volt, mintsem hogy sokáig pátétikus akart volna lenni, elkaczagta magát és egyszerű, természetes hangon kérdezte:

— Tulajdonképpen miért bánt maga engem?

— Nem bántom, kisasszony. Mikor bevezettem ebbe a terembe és láttam az arcán azt a szilárd elhatározást, hogy az itt jelenlevő férfiszíveket darabokra akarja törni; s mikor az imént magányos álmodozásaiban megzavartam és tekintetéből láttam, hogy ez kegyednek részben sikerült, vagy kegyed legalább úgy hiszi, akkor eszembe jutott a bálkirálynők, a *nagyon szép leányok* közös sorsa és őszinte részvétet éreztem kegyed iránt.

Oly komoly hangon beszélt, hogy Klára egészen belesápadt.

— Résztétet? Én irántam!

És eltűnt arcából mindaz, a mi az arany

ifjuság szemében Balázs Klárát oly sneidiggá tette. E pillanatban nem volt más, mint egy egyszerű, szőke fiatal leány, ki félénken, remegve néz sorsa elé, mely tele van fenyegető veszedelmekkel.

És hogy keze ott nyugodott a férfi karján önkénytelenül is végig nézett rajta, milyen szép erős férfi és föltámadt benne a banális gondolat, a leányok közös ostoba gondolata: ha ő ennek a férfinak a karjára támaszkodhatnék örökké, akkor az ismeretlen, rejtelmes jövő nem volna olyan félelmetes.

De Balázs Klára abban különbözik a szentimentális, vérszegény kis leányoktól, hogy ez a gondolata csak egy perczig tartott. Eszébe jutott, hogy ez az erős kar csak 1500 forintot tud évente megkeresni.

Micsoda nyomorúság! A Berczi bácsi és a Róza néni nyomorúsága második kiadásban, hát nem volt még elég a sötét lakásból, a kopott szőnyegekből, a néni irtózatós takarékosági rendszeréből!

Milyen ostobaság volt, hogy csak egy pillanatig is eszébe jutott! A vére mégis gyorsabban lüktetett a halántékán, mikor kérdezte:

— Nem mondaná meg nekem, mi a bálkirálynők és a nagyon szép leányok közös sorsa?

Török László komolyan felelt.

— Nem, kisasszony, én nem mondom meg. Kegyed nem vétett nekem soha, s sajnálom, ha megbántottam, de annyi kiméletlenség igazán nincs

bennem, hogy én mondjam kegyednek a legfájóbb, legkeserűbb dolgot életében.

Klárán most már nyoma sem volt az előbbi szentimentalizmusnak és gunyosan felelt:

— Ön olyan ünnepies arczokat vág, mint az Istenben boldogult Kasszandra. Egyébiránt a keringőhöz ön sokkal jobban ért, mint a jósoláshoz. Adieu!

Ott hagyta a fiatal embert. Horváth is letette már Blankát és kereste szemével. Klárát valami ideges nyugtalanság fogta el és Horváth éles szürke szeme fürkészőleg nézte arczát.

— Bántja valami? Izgatott?

Klára nevetett, de idegesen erőltetve, aztán belátva, hogy lelkiállapotát az élesszemű férfi előtt leplezni nem bírja, az asszonyok legveszedelmesebb taktikájához folyamodott: őszintén megmondott mindent.

— Képzelve, míg maga Blankával tánczolt, addig engem egy Török László nevű uriember válogatott gorombaságokkal traktált.

Horváth csodálkozva kérdezte:

— Ugyan? Török Laczi? A legkedvesebb fiuk egyike a világon.

Most már Klárán volt az elbámulás sora. Törökről csak annyit tudott eddig, hogy szegény ember és most ez a dús, gazdag, fagyos ur valószínűleg lelkesedéssel védelmezi, zavartan mondta:

— Én azt hittem, Török nem is tartozik a társasághoz.

A hogy ezt a szót „társaság” kimondta, Horváth István elmosolyodott, Klára hangjában annyi sokféle árnyalat volt, melyet a férfi finom hallása kiértzett. A föltétlen tisztelet a „társaság” iránt, melybe oly régen vágyódott, az ádáz gyűlölet, mert a társaság zárt falain oly hiába kopogtatott eddig, az égő, epedő, sóvár vágy, hogy uralkodónő lehessen ebben a társaságban, hogy legyőzhesse mindazokat, kik eddig észre sem akarták venni. Horváth mind kiérezte ezt a fiatal leány szavaiból, de elég intelligens volt arra, hogy ne haragudjék érte, egy kicsit naivnak is találta Klárát és mosolyogva felelte:

— De igen is, a társasághoz tartozik, már mint a mi társaságunkhoz.

— Talán uri családból való? — érdeklődött Klára.

Horváth vállat vont.

— Én bizony nem tudom, nem érdeklődtem a családfája iránt.

Klára habozva folytatta:

— Mert hát szegény ember, az unokabátyám jól van vele és ő mondta.

— Az lehet, de nem gondolja, édes kiasszony, hogy ez a Török László privát szerencsétlensége. S mig nekem terhemre nincs az ő szerencsétlenségével, addig nekem abszolúte semmi közöm ahhoz nincsen.

Egy kissé ridegen beszélt. Kezdte bántani ennek a leánynak ideges gyűlölete a szegénység

íránt. Bár nem vette rossz néven Klárától, hogy férjhezmenés útján akarja biztosítani egzisztenciáját, sőt még azt is elnézte neki, hogy benne, a milliomos Horváthban keresi az alkalmas médiomot, de a szegény leánynak ellenszenve a dolgozó, munkás férfi ellen, elkedvetlenítette.

Klára, ha nem is értette meg teljesen, mi megy végbe Horváth lelkében, finom ösztönével megsejtette. Most, hogy a második négyes megkezdődött, elbűvölő mosolylyal támaszkodott magas tánczosának karjára. Szemei, a szép, okos kék szemek mintegy bocsánatkérően függtek annak hideg, mozdulatlan arczán. Nagyon szép volt e pillanatban és a férfi arcza lassankint derültebb lett.

A szemközt levő pár Török László ur volt a kis Blankával. Blanka halvány volt nagyon és Klára faggatásaira, hogy mi a baja? zavartan felelt:

— Fejfájásom van. Szeretnék hazamenni. De nem akarok a papának szólni, ő nagyon busulna.

A kényeztetés, az örökös becézgetés, a helyett, hogy követelővé tette volna a szegény gyermeket, elvette minden akaraterejét, minden energiáját, a mi talán piczike testébe belészorult. Képtelen volt valamit kérni, követelni, mikor környezetének ugyanis csak egy vágya volt, ellesni minden óhaját, megelőzni minden kívánságát.

Most ott állt Török mellett, a ki beszélgetett vele kedves, enyelgő hangon, mintha egy tíz éves gyermek volna.

Török urnak minduntalan figyelmeztetni kel-

lett tánczosnőjét a figurákra. Blanka úgy járt-kelt, mint egy álomlátó.

— Kisasszony, — mondta neki Török tréfásan, nekem — rettenetes sejtelmeim vannak, kegyed még elfogja ezt a négyest rontani. Ez pedig szörnyű következményekkel jár, mert ez csak a szerelmek privilégiuma. Ha mégis elrontunk valamit, akkor hiteles bizonyítványokkal kell igazolnunk, hogy jogunk volt hozzá.

Blanka mosolygott. Hálát érzett ez iránt a csinos fiu iránt, ki nem gyötörte őt udvarlásaival, és olyan barátságosan beszélgetett vele, mint egy jó pajtással.

Török csakugyan kis gyermeknek nézte Blankát és kedve lett volna neki megmondani:

— A kis iskolás leányoknak odahaza van a helyük, tanulják meg a leczkéjüket és ne jöjjenek bálba. Ki hallott még ilyet?

Szinte nevetségesnek találta a hosszú, rózsaszín ruhát. Milyen édes volna ez a kis baba egy térdig érő kis fodros ruhában, úgy, a hogy a süldő leánykát öltöztetik a gondos mamák, kik még maguk akarnak egy pár évig fiatalok maradni.

De a mint az arcába nézett, a nagy, sötét szempárba, oly végtelen csüggedést, boldogtalanságot látott a ragyogó fekete szemekben, hogy szívéét összeszorította a szájalom. Hát a kis porcellánbabák is tudnak szenvedni? Micsoda rossz izlés az a jó Istentől, ha egy aranyhaju babának világfájdalmas szemeket ad, telve boldogtalansággal,

kétségbeeséssel. Az ilyesmi egy jóízű embernek a szívét marczangolja.

Kiváncsian nézte a tánczosnőjét és bánatának oka világos lett előtte, mikor a rendező parancsára a hölgyek helyet cseréltek, Blanka finom, halvány arcza rózsaszín lett, a mint unokabátyja megfogta a kezét.

Török László meg újra üdvözölte maga mellett Klárát. Milyen szép ez a leány és milyen hatalmas! Török Blankára gondolt, ki annyira szenved. Hajh, az erőseké a világ, a ki gyöngé, annak pusztulni kell.

És Klára szép arcza is elkomorodott, a mint Török mellé került. Ideges izgatottság fogta el, de nem akarta, hogy észrevegyék és beszélni kezdett.

— Ugy-e, édes kis lány a Horváth Blanka?

— Nagyon édes és nagyon kicsi.

— Ugyan, ugyan, milyen különös hangon mondja ezt, tudja-e, hogy Blanka a leggazdagabb és legelőkelőbb lányok egyike?

— Tudom, — felelt szárazon Török.

Klárát boszantotta ez a hang és csufolódni kezdett:

— Ön az ideális szerelem barátja, ugy-e?

— Nem, kisasszony, én a szerelemnek mindig ellensége vagyok. Csupa szenvedés, csupa nyomorúság az egész dolog, de különben...

— No, miért nem folytatja?

— Ha parancsolja, folytatom, csak azt akartam mondani, hogy a szerelemnek nincsenek fajai,

ideális vagy nem ideális. Szerelem csak egy van, volt és lesz, de különben beszéljünk másról.

— Sőt ellenkezőleg, ez engem érdekel, beszéljen tovább.

— Hiába beszélnek, kisasszony, csak nevet-ségessé tenném magamat és untatnám önt. Kegyed nem érti ezeket a dolgokat.

— Ostobának tart?

— Dehogy. Csak lássa, a vaknak hiába beszélnek a színekről, a süketnek a hangokról. Bocsásson meg, ha brutális vagyok, de kegyed érzelmi dolgokban teljesen süket és vak.

Klára fölkaczagott. Nem volt megsértve egy csöppet sem, sőt hízelt neki a fiatal ember gorombasága. A leányok szeretik, ha valaki azt mondja nekik, hogy nincs szívük, mert ez azt jelenti, hogy szeretnék, ha lenne.

És hajnalban, mikor újra ott ültek hárman a szűk bérkocsiban: Róza néni, Berczi bácsi és Klára, a fiatal leány megcsinálta a tartozik és követel rovatot. Horváth István a kocsiiig kísérte őket, segített a hölgyeknek felszállni, megcsókolta a Róza néni kezét és Klárának lassan sugta: „a viszontlátásra!”

Klára pedig hátrahajtotta fejét a kocsiban. Nem kellett már ruháját félteni, tönkre volt téve ugyanis. A hajnal hűvös szellője belopódzott a kocsiba és át meg át borzongatta a szép leány testét. Klára fájni kezdett. A mámor, a diadal mind-mind eltűntek, valami fagyos hidegséget

érezte a szíve körül és úgy érezte, hogyha Török László szorította volna meg a kezét és az sugta volna a fülébe a jelentős bucsuszt, most talán nem fázna annyira, nem volna minden oly sivár, rideg, mint most az ébredő napfénynél. A mili-márikát látta otromba csuf kocsijokkal, szemetes kocsik csilingelnek, utczaseprő gépek járnak, oh, hajnal, te százszor megénekelt örökszép hajnal, te oly kiállhatatlan, oly türhettelen vagy szeretett székesfővárosunkban, hogy nem csoda, ha minden ember, ki csak teheti, kilencz óra után kezd kibujni az ágyból.

Klára elfordította arcát a sivár képtől és pillantása ruhájára esett. A kék ruha összegyűrve, idomtalanul simult természetéhez. Milyen szép, könnyű, elegáns volt, mikor fölvette, milyen csuf, összetört darab lesz, mikorra leveti! És az energikus leány ellágyult, szomorú lett, sirni szeretett volna, talán nem is a ruháért.

Bent pedig a poros, füledt tánczteremből Horváth István vezette unokahugát hazafelé. Blanka engedelmes gyermek módjára simult rokonához, de szomorú volt és sápadt, nagyon sápadt, Horváth hiába faggatta:

— Semmi bajom sincs, igazán, hidd el.

Horváth pedig, ki valóságos apai szeretettel környezte unokahugát, aggodalmasan nézte a halvány arcot, a lesütött szemeket. S noha pár percczel ezelőtt még telve volt szíve a szép mosolygós leány képével, most már csak unoka-

hugát látta és nem gondolt másra, mint, hogy mi baja lehet ennek a kis leánynak és hogyan lehetne megvigasztalni?

Török László gyalogosan indult hazafelé. Nyugodt biztossága elhagyta. Kedvetlen volt. Szinte fázott most a rideg legénylakásától. Pedig haza kell menni, okvetetlenül haza kell menni, mit csináljon az ember ezen a pogány, hideg téli reggelen?

Egyszerre csak Balázs Klárára gondolt, erre a gyönyörű leányra, kinek ő ma este olyan nagy gorombaságokat mondott. Voltaképpen miért? Talán az ő támadása nem is volt egyéb ügyetlen önvédekezésnél? Most föltűnt előtte a leány képe büszkén, hódítón, diadalmasan és Török László ur úgy érezte, hogy sokkal jobb lett volna neki ma este itthon maradni, mert ha csakugyan bele találna szeretni a leányba, ez igen-igen nagy szerencsétlenség lenne mindenkép, hiszen Balázs Klára nem szegény hivatalnokembernek való asszony.

IV.

Az öreg Horváth fölhívta vidéken lakó özvegy-asszony unokahugát. Blankát kellett bevezetni a társaságba, asszonyra volt szükség a háznál.

Horváth Susane, a Blanka unokatestvére, ez előtt öt évvel vesztette el a férjét. Az asszony mindössze huszonyolczéves volt, és igen csinos. Szinte nagyon is csinos garde des dames. De szerencsére, Susane igen komoly asszony volt és lelkiismeretesen vette megbízatását, hogy unokahugát asszonyfedezet alatt kell a nagyvilágba vezetni.

Hogy Blanka első báljánál nem volt jelen, annak oka egyszerűen csak az volt, hogy ügyeit nem tudta kellően elrendezni, mikor az öreg Horváth hívta, de hat héttel e bál után már nagybátyja házánál kezébe vette a kormánypálczát.

Blanka beteges volt, és Susanne, ki igen szerette unokatestvérét, valósággal megrémült, mikor Blankát ilyen sápadtnak és kimerültnek látta.

A Blanka édesanyja tüdősorvadásban halt

meg és Susanne már akkor nagyobb gyermek volt, jól visszaemlékezett az egész tragédiára, nem ok nélkül volt hát megdöbbenve.

Az öreg Horváth szórakoztatni akarta leányát és pár nappal Susanne megérkezte után meghívták az ismerősöket délutánra. Blanka nem szólt ellene, hagyott magával tenni mindent ellenállás nélkül.

Természetes, hogy Klára is hivatalos volt; hogyne, a Blanka legjobb barátnője! Róza néninek még egy kis dolga akadt s így Klára előre ment. Gondolkozva indult meg a körut felé, de a csunya szeles idő szinte lehetetlenné tette a gyalogjárást, kénytelen volt egy villámos vasutra ülni, mely tömve volt igen-igen vegyes publikummal.

A szép leány, ki elegáns öltözetével mindenütt magára vonta a közfigyelmet, itt is föl-tűnést keltett. Az urak mozgolódni kezdtek, de Klára oly büszke szuverén megvetéssel állt helyén, hogy még udvariaskodni sem mertek vele. Klárában tényleg sok előkelőség és zárkózottság volt, így például a népszerű közlekedési eszközöket, a lóvasutat, az omnibuszt, a villámos vasutat szíve mélyéből megvetette és mivel hintón nem járhatott, gyalogolt inkább, mint sem ezekre a társaskocsikra kelljen ülnie, hol hat vagy nyolcz krajczárért mindenki megszerezheti magának a jogot, hogy melléje ülhessen, ruhájához dörzsölődhessék, vagy pláne lekötelezettjévé tehesse azzal, hogy fölugrik előtte és átengedi neki helyét. A modern lovagok hódolata ilyesmiben nyilatkozik meg, hogy képesek

a csinosabb fiatal hölgyekért állni a Kerepesi-uttól, teszem egészen az Andrássy-utig. Ennél többet ugyan senkisé is kívánhat tőlük.

Most is rögtön fölugrott egy uriember, a ki különben egész nyugodtan nézte, mint álldogál ott egy szegény munkásasszony, pár hónapos gyermekével a karján, minden megállónál majd elbukott a kocsirázástól. De a szegény munkásasszony csunya volt, sovány, mint általában a szegény asszonyok szoktak lenni. — Balázs Klárát pedig boszantotta ennek az urnak könyörtelensége és tolakodó udvariassága egyaránt.

A munkásasszonyhoz fordult, azt mondta neki azon a nyugodt, leereszkedő hangon, melylyel az uri hölgyek cselédekkel szoktak beszélni:

— Üljön le, jó asszony!

Az asszony félve huzódott meg gyermekével és valami köszönetfélét is rebegett, de Klára kibámult az ablakon, mintha a hópelyheket számlálná.

Ott állt nyugodtan, egykedvűen, míg a legközelebbi állomásnál valaki leszállt, most már leülhetett és gondolkozni kezdett mélységes keserőséggel szívében.

Oh, ez a villamos vasut, ezek a társaskocsik, ez a sok demokrata intézmény, hol, mint az Isten színe előtt, mindnyájan egyenlők vagyunk! Klára kibámult az ablakon, határozottan jobban érezte volna magát egy hintóban, mint a kis fapadon. El volt keseredve és elhatározása még erősebb lett.

Mert amaz emlékezetes báli éjszaka óta sok

minden történt Klára lelkében, miről nem is tudott magának számot adni. Az *ügye*, mint ő Horváthtal való terveit elnevezte, a lehető legjobban állt. Klára nem vezetett naplót, sokkal okosabb és óvatosabb volt, mintsem ilyesmit tegyen, de azért este mindig pontosan leszámolt magával, körülbelül mindig tudta, hogy hasznosan, vagy haszontalanul töltötte-e el a napját.

Horváth István fölkereste őket gyakran, e mellett találkoztak Blankánál, a jégen, premièrenél és másutt. Horváth mindenütt hűséges udvarlója volt Klárának és csak napok kérdése volt a *nyilatkozás*.

Török Lászlót is látta néha, szinte föltűnően kerülte őket, mikor egyszer mégis elkerülhetetlen volt, hogy pár szót váltson a leánynyal, olyan kimérten udvarias, olyan fanyar és száraz volt, hogy Klárának ez még sokkal jobban fájt, mint a sok gorombaság, mit a bálban Török mondott.

S mikor hazamentek, a Róza néni szeretetteljes faggatásaira, a Berczi bácsi jámbor enyelgéseire egyszerűen sirvafakadt. Az öregek roppantul megijedtek. Klára nem volt pityergős gyermek, a ki mindenért sirni tud. Erős, elhatározott, energikus lélek lakott a leányban és most megdöbbsentette őket ez a váratlanul kitörő zokogása.

Nem tartott csak pár perczig. Klára összeszedte magát és megnyugtatta az öregeket. Sokat éjszakázott mostanában, az idegei kissé fáradtak, nyugalomra van szüksége. Ennyi az egész.

Igen, nyugalomra — mondta ott bent hálószobájában, míg kibontotta hosszú, hamvasszőke haját és lassan fésülgetni kezdte. Ott állott, hogy vágyai maholnap teljesednek, ő dúsgazdag, ünnepezt asszony lesz. És sápadtan, szívdobogva eresztette le két kezét, míg haja előre hullott. Két kezét térdére nyugtatva, lehajtotta szép fejét és gondolkozott. Egy fiatal emberre gondolt, ki nem gazdag, ki nem adhat neki semmit, de a kit ő mégis szeret fiatal szívének teljes erejével.

Ijedten ugrott föl helyéről. Nem igaz, nem igaz! Csak képzelgés, legjobb esetben caprice az egész — gondolta. Gondolta, de nem hitte. Öntudatos, világos elméje látta, hogy el van veszve, hogy eljött a legveszedelmesebb ellenség, ki szép terveit összerombolja, ki ledobja őt a gyűlölt, irtóztott szegénységbe — vissza-vissza.

Elhatározta, hogy nem hagyja magát, küzdeni fog szívével és nem engedi magát legyőzni. Nem akar tovább nyomorogni, nem akar szegény asszony lenni. El fogja felejtetni az egész bolondságot, úgy tekintette szívét, mint egy halálos ellenséget, a kit meg kell neki semmisíteni.

Az utóbbi napokban, mintha cserben hagyta volna az energiája, bágyadt volt és kedvetlen. És mikor Susanne meghívását olvasta, kezébe vette ruháját, hogy átnézze, nem kell-e valamit rajta igazítani, lehajtotta szomorúan szőke fejét és azt mondta csöndesen: „minek?”

Ebben a rövid kis szóban benne volt szívé-

nek minden gyötrelme. Bizony „minek?” Minek csinositom magam egy férfi kedvéért, mikor azt a másikat szeretem?

Most mondta ki először ezt a „szeretem” szót és összerázkódott. Nem, nem akart szeretni. A szerelem nála egyet jelentett a nyomorúsággal, az uri, titkolandó, tehát százszor gyötrelmes szegénységgel, az olcsó szövetekkel, az imitált kalapokkal, a krajczáros takarékoszággal. Klárának egész lényé tiltakozott a további vegetálás ellen.

De míg Róza néninek odaadta a fésűt, hogy befonja az ő dus haját, még egyszer mondta magában, hangtalanul: „minek?” Mire való ez az egész élet, mely telve van nyomorúsággal, küzködéssel, szenvedéssel? Könyvek homályosították el szemét, és érezte, hogy a kitörni akaró zokogás fojtogatja a torkát.

Most, hogy itt ült a zsufolt villámos kocsin, vége volt az érzelgésnek. Valami kimondhatatlan undor fogta el, mikor valaki kabátjához dörzsölődött.

A szerelem a villámos vasutra viszi az embert, mert Török Lászlóné önagyságának aligha fogja majd egyéb közlekedési eszközre futni, ellenben az okosság négyes fogathoz segít.

Mig emez épp oly bölcs, mint régi axióma tudatossá vált agyában, le is kellett szállni. Finom, keztyüs kezével összefogta ruháját és kiugrott a kocsiból, aztán megindult Horváthék háza felé.

Susannet már régen ismerte. S az okos, hig-

gadt asszony már akkor megalkotta Kláráról véleményét. Az első találkozásnál megismerte erős energikus lelkét, szenvedélyes temperamentumát, a vele született nemeslelkűségét és azt, a mit az élet, a nagyravágyás, a hiuság lassankint lopott be lelkébe: a cinikus számítást és a tervszerű kiméletlen egoizmust. Susanne nagy érdeklődéssel várta most a leányt, vajjon mivé fejlődött?

Nem, nem változott semmit. Lelkében most is megvan az átkos szakadás, melyet a született nemeslelkűség viv a számítással, az önzéssel, a hiusággal.

Klára pedig igazi örömmel üdvözölte a szép, komoly, barna asszonyt. Mindig imponált neki ez a nő, a ki olyan rendben tudta tartani a lelkét, mint az öltözkékét. Komoly, okos, csendes asszony volt, olyanforma, kibe a férfiak — saját szerencsétlenségükre — ritkán lesznek szerelmesek, inkább barátságot kötnek vele. De ha valamelyik férfi elég szerencsés ilyen asszonynyal cserélni ki a szívét, az biztosan boldog lesz, mint mikor a boldogság alapja a lelki közösségen nyugszik. Kevés asszony tud jó barátja lenni egy férfinak, a kit szeret és Susanne e kevesek közé tartozott.

— Hogy megszépült ön — mondta Susanne a lánynak és hangja oly őszinte volt, hogy Klára elpirult.

— Ilyesmit nem szabad mondani, — felelt nevetve Klára — a lányok nem szépülhetnek meg, azok mindig szépek voltak és azok is lesznek.

Tudja, hogy itt a fokozás csak sértés? De hol van Blanka?

— Bent a szobájában, délelőtt láza volt, most meg a feje fáj, különben már napok óta beteges.

Klára megdöbbent.

— Mi a baja?

— Nem tudom, de utána fogok járni. Ez a szegény gyermek nem bír olyan erős idegekkel, mint mások. És jó, hogy egyedül vagyunk. Klára, kérni akarom magát valamire.

— Kérem.

— Blanka nagyon megváltozott. Beteges, kedvetlen, ideges. Már kémkedtem is, hogy megtudjam, mi a baja? De hát ezek a gyermekek olyan jól tudnak titkolódzni!

Keserően mondta ezt az utolsó fölkiáltást. Keserű hangjában szinte az anya panasza zokogott.

„Oh, ezek a gyermekek, beh jól tudnak titkolódzni! Mig bele nem hálnak a titokba és még sem fordulnak azokhoz, kik szívük vérét adnák értük, hogy segítsenek rajtuk.“

Klára kissé izgatottan felelt.

— Én nekem nem mond el Blanka semmit, ő különben is igen zárkózott, de hisz kegyed rokona, közeli rokona, kérdezze meg tőle nyíltan, hogy mi bántja?

Susanne megfogta Klára kezét és mélyen a szemébe nézett.

— Hallgasson végig, Klára, nem ok nélkül fordultam magához, hanem abban a reményben, hogy maga Blankát igazán szereti. Igérje meg nekem, hogy figyelni fog reá és ha kitalálja, mi a baja, tudassa velem. Ha pedig én jönnek rá, segítségemre lesz a gyógyításban. Kezet rá!

Klára odaadta Susannenak kezét, ki megszorította erősen, becsületesen. És a leánynak e pillanatban úgy tetszett, hogy Susanne többet tud, mint a mennyit ő neki elmondott. Hogy e kézfogással ő valamire kötelezte magát, a mit most már becsületbeli kötelessége lesz teljesíteni.

Nem sokáig töprenghetett rajta. Új vendég érkezett. Susanne unokatestvérének a felesége. A férj bement Horváthhoz, egy kis dolga volt vele. Az asszony, egy csinos fiatal baba, belibeggett a szobába.

Horty Kálmánné, a csinos Irén asszony, igen temperamentumos leány volt, a kit igen korán férjhez adtak, éppen élénk temperamentumánál fogva. Eleinte igen tetszett neki a „nagyságos asszony” czimzés, örült, ha a cselédekkel pörölt, vagy ha az urával becézettette magát. Később halálosan unatkozott. Gyermekei nem voltak, és rövid idő alatt kiolvasott vagy három kölcsönkönyvtárt. Huszonötéves korában már igazán nem volt semmi tennivalója, s így átlátta, hogy okvetetlenül drámát kell csinálnia az életéből, különben megöli az unalom.

Igen, Irén asszony elhatározta nyugodt, ko-

moly fővel, józan szívvél, hogy szerelmes lesz és megcsalja az urát. Ah, milyen édes dolog lesz! Vége lesz az unalomnak, mely néha annyira gyötri, hogy sirnia kell. Lesznek neki is izgalmai, mint a regényhősnőknek, lesznek lelkiismeretfurdalásai, mert ez hozzátartozik a dráma érdekességéhez. Ez adja meg a pikáns, izgató részét a dolognak, mint a sűrű fátyol, ama bizonyos bérkocsis, ama még bizonyosabb kapualj, hol a szegény báránka dobogó szívvél, izgatottan halad egy-egy ajtó felé, melyen belül várja Ő kitárt karokkal.

Oh, be sokszor olvasta ezt így Irén asszony, szinte reszketett már a vágytól, hogy ő is kedvelt hősnőinek nyomdokaiba léphessen, a hősnőkébe, kiket olyan jól ismert a kölcsönkönyvtárak révén.

Azonban a házasságtöréshez, éppen úgy mint a tartli-játékhoz, okvetetlenül két ember szükséges, Hortyné még nem találta meg a partnerét. Voltaképpen nem is olyan könnyű dolog az a házasságtörés, mint a hogy, az író urak maguknak elképzelik. Jó is volna, ha az ember elhatározhatná magát: „vétkezni akarok“ és mindjárt meg is volna az alkalom a vétkezésre! Szegény asszonykák, mennyit kell nekik fáradni, míg céljukat elérhetik és érdekes regényalakok lehetnek, olyanok, a milyenekről a kölcsönkönyvtárból hozatott újabb francia művek szólanak.

Hortyné méltó volna minden érzékeny szívű ember részvételére, mert még mindig nem csalhatta

meg kedves férjét, pedig bizony mondom, hogy a legjobb akarattal buzgólkodott rajta.

De Horty ismerősei, barátai, kik a házhoz jártak, mind nagyon szimpla, ostoba ficzkók voltak, a kik tiszteletben tartották a tíz parancsolatot egész a végéig. És ha éppen mulatni akartak, nem a legjobb barátjuk feleségére vetették a szemüket. Mikor pedig eljött annak az ideje, megházasodtak, lettek becsületes családapák, hű hitvesek, a kiknek legfeljebb a kánikulában, mikor az asszony fürdön van, fordul meg egy-egy csintalan dolog a fejükben, ezt is inkább a virtus kedvéért cselekszik, különben is olyankor Irén asszony is a fenyesek közt, vagy a tengerparton gyógyítja a semmittevéstől teljesen tönkrement idegzetét.

Mert mi, a kiknek dolgoznunk kell mindig és mindenért, el sem tudjuk képzelni, micsoda rettenetes kin a semmittevés, hogy őrli, emészt, rombolja az idegeket az örökös tunyaság? Micsoda kin, halálos, gyötrelmes kin, mikor egy fiatal asszony nem tud mit csinálni magával? Mikor izgatott és reszket a tétlenségtől és sirva fakad az unalomtól? Áldanunk kell az Istent, hogy ezt a rettenetes gyötrelmet nem ismerjük. A fejfájásunk, a mi kimerültségünk mind, mind édes élvezet ahhoz képest, mikor szegény Hortyné idegesen dobja magát a széles kerevetre és fel-feljajdul a kinzó, epedő, sóvár vágytól: mit tegyek, mit tegyek? Szinte boldog, ha karját a kerevet támlájához üti. Legalább érez valamit, mert fáj. Az ütés helyén

kék folt marad, ezt borogatni kell vizes ruhával, ez is foglalatosság.

Olvasni, olvasni! Idegizgató regényeket, hol sűrű fátyol, diszkrét bérkocsi és garçon lakás szerepel.

Az üreslelkű asszony így akarja idejét eltölteni, de aztán nem elégszik meg a más regényével. Ő is regényt akar életéből, hősnő akar lenni.

Egy kétségbeejtőn unalmas délután különös gondolata támadt. A lapokból megismert egy nevet egy fiatal író nevét, a ki a mult évben adta ki első kötetét, a sajtó általános elragadtatása mellett. Hortyné akkor látta arczképét is. Valamelyik szép-irodalmi lapnak a czimképe volt ez az arczkép. Egy szomorú, érdekes, fáradt férfiarcz. Irén asszony akkor sokáig nézegette a férfi arczát, mely volta-képpen nem is volt szép s ha a lapok nem közlik róla a dicshimnuszokat, Irénnek föl sem tűnik. Éppen úgy, mint nem tűnt volna föl a Kende Sándor irodalmi működése, ha a lapok nem dicsérik agyba-főbe. Hogy valaki a mai modern írókat megértse, sok tudásra, mély és igazi műveltségre van szüksége. Irén maga volt a megtesült tudatlanság, ki csak fantáziáját és idegeit izgatta rossz francia regényekkel.

Kende Sándor pedig úgy irt, a hogy általában a mai fiatal írók irnak, kik fantáziájuk hiányát filozofálással pótolják és mivel meséjük nincs, hát elmélkednek. Írása olyan volt, mint a legtöbb fiatal íróé, kiknek olyan vén a lelkük és olyan fiatal,

érzékeny, bolondos a szívük. A lélek kiszáradva, rideg székszíssal tagad mindent, de a szív, a bolondos fiatal szív sóvárog az ideálért. Az általános konvenczionális pesszimizmus volt alaphangja Kende Sándor munkáinak, de egy pár erős, eredeti akkord mégis kihallatszott a nyögdecseleésből, panaszból, erőtlén sohajtásokból, melyeket ma világ-fájdalomnak hívnak. Az érzékenyebb fülek kiérezték ezt a pár eredeti akkordot és Kende Sándor híres ember lett a sajtó jóvoltából.

Irén asszonynak meg éppen ez kellett, egy híres ember, egy író, ki talán őt is halhatatlanná tenné tárczáiban. Hogy irigyelnék barátnői! Mert Hortynének eszeágában sem volt csöndes elvonultságban idillt játszani! Ő dicsekedni akart a „híres ember“ barátságával. Az írókról különben is meglehetősen különös nézetei voltak. A becsületes Horthy Kálmán házához nem járt semmiféle művészember és Irén asszony rossz regényekből táplált fantáziája az írókat valami kivételes egyéniségnek tartotta. Kivel, kiért vétkezni nem bűn, hanem dicsőség. Irén úgy tudta, hogy az író urak szerepőit muzsának hívják. Ő muzsa akart lenni és punktum!

Hortyné Kende Sándort a lapok utmutatása után igen nagy embernek tartotta. Egy pár tárczáját elolvassván a divatos írónak, inkább megérezte, mint megértette belőlük, hogy a fiatal író szomjazik, eped valami igaz érzelem után. Nem gondolva meg, hogy romlott, üres, hiu lelkével ő legkevésbé

képes azt neki megadni, merész cselekedetre határozta el magát.

Levelet irt az írónak. Általánosan elfogadott szabály, hogy íróval levelezni szabad, sőt dicsőség. Hortyné levelet irt Kende Sándornak, mely levélben elragadtatását fejezte ki valamelyik tárczája fölött, melyet legkevésbé értett, de a melyben sok volt a gondolatjel. Hortynénak mindig nagyon imponáltak a gondolatjelek. A fiatal ember tárczája egy apotheosis volt az asszonyi szépséghez, Irén gratulált neki a sikerült műhöz. Elég ügyes volt egy pár frázist kiragadni Kende tárczájából és arra reagált, a többi meg sem értette volna, aztán elküldte a levelet.

Harmadnapra Kende Sándor válaszolt „Beugrott“, mint triviálisan mondják. A férfiak bizonyos tekintetben olyan naivak és hiszékenyek. A fiatal ember készpénznek vette Hortyné hízélgéseit. S el volt ragadtatva attól a diszkrét fájdalmas hangtól, mely a levélből hozzászólt. Ugy képzelte, hogy itt egy szerencsétlen, meg nem értett nővel van dolga és eme meggyőződésének kifejezést is adott levelében.

Ha nem regényírás volna a szándékom, hanem az, hogy a Don Juanoknak leczkét adjak, úgy nem győzném eléggé szívükre kötni azt a bölcs tanácsot, hogy minden asszonynak mondják, hogy férje, környezete őt nem érti, hogy ideális lelkével csalódott, csalódni fog mindig, mindenkiben; csak egyszer, egyetlenegyszer nem, ha érzelmeit

egy bizonyos urnak ajándékozza, egy urnak, a kit ismert szerénységük meg nem nevezhet, de hát majd kitalálja azt az asszony magától is, nem kell félni.

Igen, minden asszonynak hizeleg, ha azt mondják, hogy csalódott, hogy nem értik meg. Még azoknak is, a kiknél igaz ez a százszor elkoptatott frázis. Hát még Irén sivár, üres lelkének hogyan hízelt volna?! A ki csalódott, arról fölteszszük, hogy valaha hitt, a kit meg nem értenek, az kiváló lény lehet. Irén el volt ragadtatva a választól.

Egyébként, Hortyné nem csak közönséges, ostoba teremtés volt, de izléstelen is, mint egy józsefvárosi masamódlány. Az író levelét elhozta ide Horváthékhoz — dicsekedni vele. Vannak asszonyok, kik azt hiszik, hogy a diszkrétció csak a férfiak kötelessége. Irén ezek közé az asszonyok közé tartozott.

Összecsókolódzott Susanne-nal és az időközben bejött Blankával, ki szomorúan, fáradtan ült le egy székre. Klára gyöngéden megfogta kezét, érezte, hogy láza van, de nem bírta megkérdezni a kis leányt, hogy mi a baja. Valami önvád féle összeszorította a szívét és Klára becsületes, szinte férfi módjára becsületes lélek volt, nem tudott tettetni.

Hortyné meg beszélt divatos csiripelő hanggal, elmondta, hogy irt Kendének és hogy itt van a válasz.

Senki sem reagált beszédére, nem kérdezte, hogy „mutasd“, vagy „hol van?“, vagy más ilyesmit. Blanka nem is figyelt rá, Susanne pedig nagyon neheztelt Hortynéra a könnyelműsége miatt. Ő jól tudta, hogy Irént nem az irodalomért való rajongás vitte a levélírássra. Hideg, tartózkodó magaviseletével akarta Hortynénak tudtára adni, hogy ő az irodalmi levélváltást csöppet sem helyesli.

Irén asszonynak azonban nem volt érzéke a szubtilitások iránt, és előrántotta a levelet, végigolvasván azt, egyenesen Klára felé fordult:

— Nos, hogy tetszik?

Klára szíve mélyéből megvetette Hortynét mindig. Előkelő érzése most határozottan föllázadt az ellen, hogy ez az asszony elhozza mutogatni a leveleit, mint egy varróleány, ki eldicsekszik vasárnap délután az ő barátnőinek a boltoslegény udvarlásaival és figyelmességeivel.

Miután Irén egyenesen közzáfordult, őt kérdezte, hát egykedvűen vállat vont:

— Nem tudom, milyen ember ez a Kende Sándor. De nem hiszem, hogy kedve szerint volna, ha tudná, hogy ön a leveleit nekünk olvasgatja.

— Istenem, — mondta zavartan — hiszen barátnők közt...

— Bocsánat! — szólt közbe Klára ridegen — ennek a levélnek semmi köze a mi barátságunkhoz. Ha Kende Sándor azt akarta volna, hogy levelét az egész világ olvassa, akkor nem zárta

volna le borítékba, és nem írta volna a borítékra az ön nevét. Nem gondolja?

Irén fölpattant:

— A kisasszony illemleczkéket akar nekem adni?

Klára hidegen, mélységes megvetéssel nézett végig a fiatal asszonyon és így felelt:

— Eszembe sincs, nagyságos asszonyom. Kegyed kérte véleményemet s én megmondtam. Egyébként az én véleményem kegyedről csak az, a mi eddig volt, legföljebb Kende urat tartom kissé naiv embernek. Ennyi az egész.

Horváth István jött be, meg a Blanka apja Hortyval s így a kitörni akaró vulkán elaludt. Susanne elég tapintatosan megkérte Hortynét, hogy zongorázzék.

Irén asszony csakugyan oda ült a zongorához és játszani kezdett magyar népdalokat, úgy a hogy mostanában játszsák a magyar dalokat a jourokon. Annyi czikornyával, hogy elvész a melódia. ezt úgy gondolom, cigányos játéknak hívják, hozzátartozik különben a fejnek művészi billegetése is.

Horváth István leült a két leány mellé, Susanne pedig a zongora mellől nézte őket s mig Hortyné játszott tovább cigányosan, érzéssel — mint mondani szokták — Horváth Blankához fordult.

— Talán izgat is a zene? Nem fáj már a fejed?

— Semmim sem fáj, — mondta a kis leány

olyan hangon, mint a ki jól betanult leczkét mond el.

Horváth enyelegve nyult a kezéért, de abban a pillanatban Blanka fölugrott és olyan sápadt lett, hogy Hortyné abbahagyta a zongorázást, Susanne pedig odajött és szokatlanul kemény hangon mondta Horváthnak.

— Hagyj békét a gyermeknek!

Klára erősen összehuzott szemöldökkel nézte Blankát. Szívére valami sötét sejtelem nehezedett. Blanka, a kis Blanka!... Nem, az lehetetlen!

Klára lehunyta szemeit... Az uton, melyen neki Horváth István házába kell menni, egy szép aranyhaju baba holtteste fekszik. Kinek lesz bátorsága keresztül lépni az ő hideg testén? Ha neki lenne, lesz-e majd a férfinak?!

Szinte összerázkódott, oly intenzív fájdalom szorította össze szívét. És csak arra nyitotta föl szemét, mikor Horváth aggodalmasan föléje hajolva kérdezte:

— Rosszul van?

Klára fölállt és nevetni kezdett.

— Én? Soha sem vagyok beteg, soha sem vagyok gyöngé.

Erős, határozott hangon mondta ezt, mintha nemcsak Horváthnak felelne, hanem saját szívének is és a sors néha szereti a malicziát, éppen abban a pillanatban lépett be a szalonba Török László.

Klára mit sem tudott arról, hogy Török ur

is ott lesz. A meglepetés, vagy talán más egyéb arczába kergette a vért és Susanne okos, figyelmes szemét ez nem kerülte el.

Megkönnyebbülten sohajtott föl. Hát így vagyunk? Susanne sejtette már, hogy unokahugának mi a baja és sokkal komolyabban vette a dolgot, mint általában a tizenhatsz éves lánykák szerelmét venni szokták. Bár meggyőződése az volt, hogy a szerelem igen-igen ritkán viszi az embert a sirba, de okos, jószágos szívével megérezte, hogy vannak emberek, a kiket igenis a sirba visz. Susanne tudta, hogy ez olyan dolog, mint a meghülés, minden a szervezettől függ, egyik csak gyöngé náthát kap és harmadnapra már kint sétál a Váci-utczán, a másik tüdőgyuladós lesz és belepusztul. Pedig lehet, hogy egyformán hült meg mindkettő. A szerelem betegség, az erősebb szervezet egy kis kellemetlenség árán kiheveri, a gyöngébb belepusztul. És Blanka a gyöngék közé tartozott.

Nem volt nehéz a Blanka titkát kitalálni és rájönni arra, hogy a kis leány unokabátyját szereti.

Szegény Blanka! még gyerekkorától kezdve szerette, de érzése csak akkor lett tudatossá, mikor unokabátyját az ő szép barátnőjével együtt látta. Összeszorult a szíve és lemondott rögtön minden reménységről, belátta, hogy Klárával neki versenyezni örültség, ha még olyan szép, olyan bátor lenne is, mint az, még akkor sem versenyezne.

Blanka nem született harczra. Vannak nők, kiknek ösztönszerű hajlamuk van a martiromságra, kik gyöngék mindenben, csak a néma, eltitkolt bánat viselésében erősek, hősök a passzivitásban. Ilyen volt Horváth Blanka.

Susanne azt is megtudta ismerőseitől, hogy Horváth István amaz emlékezetes bálon Klára lovagja volt. Hallotta azt is, hogy azóta gyakran fordul meg a szép leány társaságában és az ismerősök már csak azt várják, mikor fog „nyilatkozni.” Susanne sokat gondolkozott a dolgon. Igazságszerető lelke bármint óhajtotta is a Blanka boldogságát, képtelen lett volna ezt egy másik leány romlásán elérni. Ha Klára szereti Horváth Istvánt, úgy — Susanne belátta — nincs segítség. Nincs joga ennek a szívét összetörni, csak azért, hogy az ő unokahuga meggyógyuljon. Susanne ama fölötte ritka nők közé tartozott, kik képtelenek igazságtalanságra, még ha a szívüknek legkedvesebb személy érdekeiről van is szó. Most azonban, hogy bejött Török László, világos lett előtte minden és könnyebbülten sohajtott föl.

De mennyire meg volt döbbenve, mikor látta, hogy Török ur Blanka mellé telepszik, míg Klára még élénkebben kezd csevegni Horváthtal. Eleinte a férfitra gyanakodott. Susanne eleinte azt hitte, hogy Török közönséges hozományvadász, ki Klárába szerelmes, de Blanka vagyona után áhitozik. Gyanuja csak pár perczig tartott, míg Blanka föl nem kaczagott édes, csengő hangon. Blanka sohasem

mulatott azokkal a fiatal emberekkel, kik neki udvaroltak, így nevetni már olyan régen hallotta Susanne és most már biztos volt benne, hogy Töröknek nem kell a Blanka keze, mert a kis leány mindig az első volt, ki az ellene tervezett merényleteket észrevette.

Susanne szép szemei hálásan néztek Törökre. Becsületes lelke oly természetesnek találta, hogy a kik szeretik egymást, azok egymásé legyenek. Azt, hogy Balázs Klára szívében micsoda átkos harcz folyik már hetek óta, Susanne nem sejtette. Tudta Kláráról, hogy nagyravágyó, hiu és önző, de Susanne becsületes asszony volt a szó nemes értelmében és el sem birta képzelni az erköcs-telenségnek akkora fokát, hogy egy szép, fiatal leány erőszakot vegyen a szívére és megsértve a legszentebb isteni törvényt, felesége legyen egy másik embernek, ki szívének közömbös. A törvényes szeretőket, a házasság szentségében kitarzott nőket Susanne nem ismerte. Vagyona, előkelő társadalmi állása megóvta őt attól a gyalázatos, irtózatos, kétségbeesett harcztól, melyet modern nyelven férjvadászatnak hívnak. Igen, ez a „vadászat“ telve eltítkolt gyötrelmekkel, örökös megalázkodással, halálos keserőséggel, úgy, hogy mire sikerült a nőnek a férfit „megfogni“, gyűlöli azt, mint halálos ellenségét és alig várja, hogy kamatostól visszaadja neki a kölcsönt.

Nem, Susanne ezt a szégyenletes harcztot nem ismerte. Hogy egy leány áruba bocsássa ma-

gát és még a paphoz menjen a gyalázatos üzletet szentesíteni és esküdjön az élő Isten nevére, mikor a legnagyobb bünt követi el életében, hogy szerelem nélkül asszonynya lesz, Susanne tiszta, nemes lelkében még az ilyen föltevések sem fogamzotnak meg.

Azért hát nagyon csodálkozott, mikor látta, hogy szinte föltűnően kerülnek egymást Török László és Klára, nem értette, hiszen szemükből szinte kicsapott s láng, ha egymásra esett a tekintetük.

Hátha még Török lelkébe láthatott volna, mely e pillanatban telve volt halálos keserőséggel. Nem ámitotta immár magát, hiszen a leány tűndéri szépsége az első pillanatban meghódította. És százszor elmondta magának, hogy Klára hiu, önző, szivtelen teremtés, hogy elméssége csupán üres csillogás, hogy műveltsége amolyan külső máz, mit jó modornak szoktak nevezni — mind nem ért semmit. Ezek a védekezések nevetséges porszemek voltak, melyeket a szívében duló szenvedély fergeteg módjára söpört el.

S mégis elhatározta, hogy kerülni fogja Klárát és lemond róla, ezt a józan ész parancsolja. Végtére is a szerelem olyan, mint minden más dolog, a mint keletkezik, úgy el is mulik. Ezzel a banális igazsággal akarta magát megnyugtani.

Belátta azt is, hogy föltűnés látszata nélkül nem kerülheti ki, hogy Klarával pár szót váltson. Új vendégek jöttek s Blanka fölállt a helyéről és

mivel Horváth István most éppen Hortynénak forgatta udvariasan a kottát, leült Klára mellé.

— Nem zavarom? — kérdezte barátságos hangon.

— Ugyan miben? — nevetett Klára.

— No, hát a hallgatásban Remélem, szereti a zenét?

— Éppen nem. Nincs semmi érzékem a muzsikához.

— Ugyan ne mondja! Hát nem tud zongorázni?

— Nem. Még a kottát sem ismerem. Taníttatni akartak, de én beláttam, hogy semmi tehetségem, sőt semmi érzékem sincs hozzá. Abba-hagytam. Minek kinlódni czéltalanul

— Ebben igaza van. De látja, a zongorázás a jó neveléshez tartozik.

— Igaz. De én nem vagyok jó nevelésű leány. Különben ön ezt jól tudja.

Az utolsó mondatot szomoru, fáradt hangon mondta. Török Lászlónak belenyilallott a szívébe ez a hang és majdnem könnyörögve mondta:

— Én? Hogy jut ilyesmi eszébe? Kegyed igazságtalan irántam.

Klára lassan, akadozva mondta:

— Miért bántott hát ott a bálon.

És csodálatos módon fényleni kezdett a szeme és Török László, ha most a fényes szemekbe néz, sok mindent kiolvashatott volna belőlük. De Török a szényeg mintáját figyelte és arra

gondolt, hogy az „érdekes“ leányok nem 1500 forintos hivatalnoknak valók feleségül és iparkodott minél szárazabban felelni:

— Igazán sajnálom, ha megbántottam. Akaratomon kívül történt. Bocsásson meg érte.

Most már Klára is fölállt, megbiczczenette a fejét, a mi jelenthetett bocsánatot, de jelentette, bizonynyal jelentette azt, hogy vége az audienciának. Török ur el van bocsátva.

Nagybátyja, nagynénje jött be a szalonba, mely már telve volt vendégekkel. Sok-sok fiatal leány, egynéhány fiatal és öregebb asszony beszélgettek külön csoportokban a férfakkal. Horváth István, a mint megszabadulhatott Hortynétől, odaült a kis asztalkához, hol hárman ültek, Susanne, Klára és Blanka.

— Hortyné nagyon haragszik magára, — fordult Klarához, — talán összevesztek?

— Dehogy, — felelt Klára, — Hortyné egy ostoba liba.

— Mégis miért van úgy elkeseredve maga ellen?

Klára beszélni akart. Miért ne mondja meg? Ez az asszony nem érdemel kiméletet. De mielőtt még felelhetett volna, Susanne nevetve mondta Horváthnak:

— Ugyan szégyeld magad! Olyan kíváncsi vagy, mint egy vén asszony. Mit avatkozol te az asszonyok dolgába?

Horváth kezét csókolt Susanne-nak a lecz-

kéért, az pedig félrehívta Klárát és azt mondta neki csöndesen.

— Legyen kiméletes Hortyné iránt. Irénnek nincs esze, nekünk kell helyette gondolkoznunk. Készakarva kompromittálja magát, meg nem akadályozhatjuk benne, de legalább segítségére ne legyünk.

Klárát valóságos megszégyenülés fogta el.

— Köszönöm, hogy figyelemztetett. Ha nem szól, beszéltem volna Hortynéről és ha beszélek róla, egy csöppet sem vagyok különb, mint ő. Köszönöm. Ön igazán jó asszony.

Susanne mosolygott csöndesen. Nem tiltakozott affektált szerénységgel. A helyett azonban ezt mondta:

— Nagyon szeretnék magával beszélni négyszemközt, mikor lehetne?

— Kérem, akár mindjárt.

— Nem, nem, most nem. Nekem sok mondanivalóm van. Megengedi, hogy valamelyik nap lakásán fölkeressem.

— Kérem, igazán boldoggá tesz.

Ugy gépiesen mondta ezt az udvarias frázist, voltaképpen azonban igen nyugtalan volt, mintha sejtette volna, hogy mit akar tőle Susanne.

Ujra visszamentek a vendégek közé. A ragyogó, sovárszemű fiatal leányok közé, kik titkolt irigységgel nézték az asszonyokat. Az asszonyokat, kik immáron beveztek a rendes révbe, kiknek már van boutonjuk, kiket néha elvisz a

férjük az orfeumba, kiknek szabad hangosan nevetni, kik után rohannak a férfiak, mert őket már nem kell elvenni feleségül, kik boldogak, mert immár övék az élet.

Az élet! Oh, be különös, ostoba dolgokat értettek ők e szó alatt. A boutonokat, az orfeumot, a franczia könyveket, a még francziább színművek premiérjeit, udvarlókat és egy szükséges házibutort, a melynek férj a neve, aztán egy kis gyermeket is, de csak egyet, egyetlenegyét. Ez éppen elég arra, hogy beszélhessék a zsurokon: „a babának a foga jön, a baba nyügös.” Ezt ugyan ő nagysága többnyire a dajkától tudja, de fő az, hogy a zsurokon legyen miről beszélni. Az új darabok után jönnek az új könyvek, a könyvek után a cselédek, a cselédek után a gyermekek. A sorrendet meg kell tartani.

A bohó leányok álmodoznak az „életről.” Azaz, hogy teljesen kiszáradt szívvél, asszony barátnőik által jól trainírozott idegekkel várják, míg valaki elveszi őket és beszélhetnek majd ők is szabadon, szemérmetlenül: „a férjem, a baba, Marcell Prévost, Maupassant, Bourget, Oteró, Barisson Etel, Lóna vagy Zsófi (a szerint, hogy melyik a nap hőse) oh, milyen édes dolgok!

Az asszonyok meg hangosan fel-felkaczagnak, míg gyémántjuk meg-megrezeg picziny fülökben. Voltaképpen már okosak. Ők tudják, hogy micsoda sivár nyomomoruság az, a mit a fénylő szemü karcsu leányok *élet*-nek hívnak és

tőlük irigyelnek. De azért csak nevetnek, valamivel csak agyon kell csapni az időt, mikor olyan szomorú minden. A férj, a ki tudja, hogy feleségének hány foga van plombozva, hogy lába agyon van nyomorítva a szűk cipőtől. A feleség, a ki látja, hogy a férjét jobban érdekli a jó vacsora, mint ő, kinek nem az fáj, ha a felesége csókja hideg, hanem az, ha a marhahus kemény. És a gyermek, ki egész nap nyafog, a dajka, a ki minden pillanatban föl akar mondani. Az udvarlók, kik oly komisz fráterek, hogy igazán nem érdemes velük törődni. Minek? Az orfeumi hölgyeket helyettesíteni ideig-óráig? És ha megteszik, csak undor, unalom, csömör, halálos lelki csömör mindenben. Nem érdemes vétkezni, nem érdemes jónak lenni. Halálosan unalmas minden: a bűn is, az erény is...

Ezt fejezte ki szemük, de ajkuk nevetett és fel-felhangzott egy divatos könyvnek, írónak vagy színésznőnek a neve. Aztán megint jött a „férjem, a baba“ és a leányok hallgatták szomjazó szívvel. Azaz nem, szívük már nem volt, csak fölizgatott idegekkel.

Klára nem vett részt sem a leányok, sem az asszonyok társalgásában. Mintha megérezte volna azt a sok nyomoruságot, mely itt öntudatlanul, eltemetve fekszik a lelkek mélyén. És újra mondta magában: „minek“. Igen, minek a gazdagság, a jólét? Ime, Hortyné is gazdag és Klára undorral fordult el egy ilyen életől, milyet ez az

asszony él. De hát akkor miért beszélget Horváth Istvánnal s miért türi, hogy Török az üres fejű Hortynét traktálja anekdotákkal? Miért nem megy oda melléje, mikor érzi, háborgó szive sugja — nem, kiáltja — hogy ott az ő helye?

És miért hasogatja a szívét az önvád, a gyöt-relem, mikor egyszer csak a vendégek rémülten sikoltanak föl: Horváth Blanka összeesett, elájult. Még látja, hogy az apa fölkapja a gyermekét, aztán megy ő is a beteg után.

És mikor kioldják szoros ruhája derekát, egyszerre csak fuldokló köhögés rázkódtatja meg a leány gyöngye testét s abban a pillanatban el-önti a vér száját és akkor elkezd köhögni s minden köhögésnél jobban ömlik a vér.

Az öreg Horváth ott térdel a halálsápadt gyermek előtt. A csöndes zokogás meg-megrázza testét, úgy volt az anyjánál is, éppen úgy. Susanne sápadtan rendelkezik s a mint Klárára néz, oly vád és szemrehányás van kifejezve nagy barna szemeiben, hogy az erős leánynak a szék hátába kell fogóznia, hogy össze ne essék. S az utcán, a mint hazafelé mennek, elkezd beszélni:

— Én nem tehetek róla. Én nem akarom, hogy meghaljon.

— Kiről beszélsz? — riad föl Róza néni.

Klára felel neki, mintha álmában beszélne.

— Blankáról. Susanne azt hiszi, hogy én öltem meg.

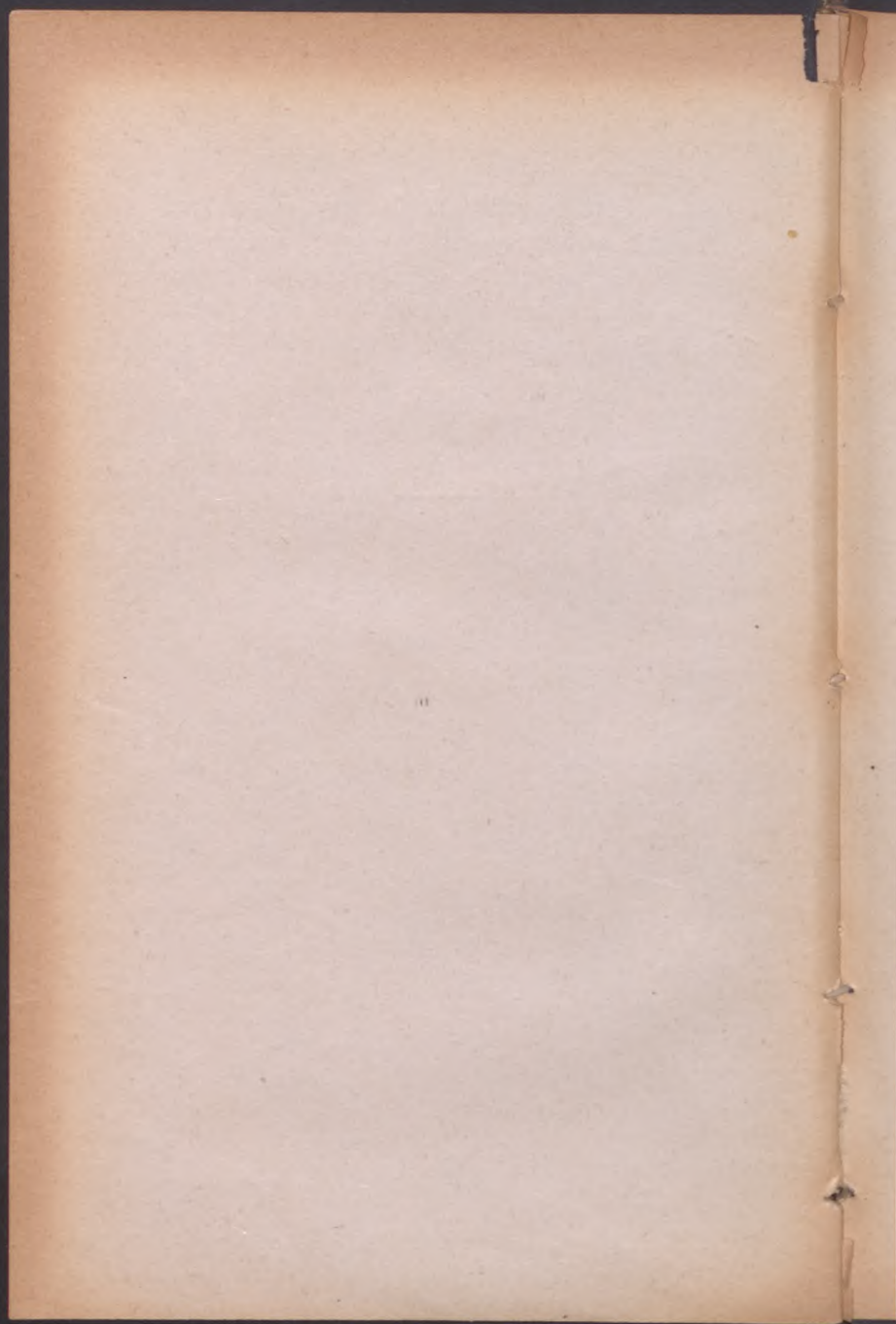
Róza néni ijedten kiált föl:

— Klárka, mi bajod ?

A hangra magához tér a leány, végighuzza homlokán kezét és igyekszik megnyugtatni nénjét, de otthon az ágyban is dideregve huzza magán össze a takarót, ott is üldözi őt Blanka sápadt arcza és Susanne szemrehányó tekintete.

V.

Két hónap mult el és Klára még mindig csak azt a hirt hallotta Blánkáról, hogy beteg, nagyon beteg. Hozzá nem eresztették, Susanne azt mondta, hogy minden új ember látása izgatja a leányt és úgy is volt.

Blanka ugyan nem fejezte ezt ki szóval. Ő sohasem panaszkodott, sohasem kért, de nagy, sötét szemei beszéltek és Susanne már olyan jól megértette a szemek beszédét.

Látja, milyen lázas türelmetlenséggel függ Blanka szeme az ajtón, látja, hogy reszket egész testében, mikor Horváth István elegáns, magas alakja megjelenik a betegszoba ajtajában. Mint kezd kipirulni halvány kis arcza, ha unoka-bátyja megfogja kezét és simogatni kezdi, mint egy kis gyermeket. És Susanne látja, jól látja, mint homályosodik el a szép, sötét szem, mint váltja föl az örömpirját a halálos fakóság, mikor Horváth István azt mondja:

— Üdvözlét hoztam neked, Blanka; találod ki, hogy ki küldi?

S mivel Blanka nincs rébuszfejtő kedvében, Horváth kénytelen felelni önmagának.

— Na, hát nem tudod? Balázs Klára tiszteltet, alig várja már, hogy egészségesen láthasson.

Blanka nem felel semmit. Hátrahajtja fejét, behunyja szemét és fekszik mozdulatlanul.

— Talán zavarlak? — kérdi gyöngéden Horváth. — Aludni akarsz?

— Igen, aludni, örökre aludni, — felel Blanka fáradtan, talán öntudatlanul.

— Rossz leány vagy, Blanka, — tört ki Horváth keserűen, — ezt érdemeljük mi tőled, te szívtelen gyerek, mi, a kik annyira szeretünk?

Blanka csodálkozva néz rá:

— Te szeretsz engem? — kérdi hitetlen mosolylyal.

Horváthnak pedig szívét tépi ez a kételkedés. Igazán nagyon szerette unokahugát, de nem is nézett rá, mint asszonyra szoktak a férfiak. Gyermeknek tartotta, egy édes, kedves, bájos kis gyermeknek, ki még nem is oly régen a zsebeiben kotorászott cukorért és olyan kedvesen duzogott, ha nem talált semmit. Sohasem vette Blankát leányszámba s úgy most sem értette meg Blanka keserű kérdését: „Te szeretsz engem?” Átfogta két karjával a leány derekát és szemrehányólag mondta:

— Sohasem hittem volna, hogy ilyen rossz szíved van, Blanka! Örömed telik abban, ha engemet gyötörsz?

Blanka megijedt és sirni kezdett.

Horváth ekkor látta át ostobaságát. Ide jött egy beteg gyermek szobájába érzékeny jeleneteket csinálni, hogy fölizgassa! Neki nem is kellett volna a Blanka kitörésére reagálni, ő meg drámai jelenetet rögtönzött és sirásra fakasztotta a szegény gyermeket! Szinte megszegyenült, mikor Susanne bejött és ijedten kérdezte:

— Mi az, Blanka sir?

Horváth fölugrott az ágy mellől és Susanne-hoz fordult:

— Persze, hogy sir. Képzeld, azt állította, hogy mi nem szeretjük őt. Én meg nagyon megharagudtam rá ezért és megvertem. Ugy kellett neki. Ne sajnáld, kérlek.

Susanne mosolygott, Horváth pedig vette kalapját. Mielőtt azonban még elment volna, odalépett Blankához, két kezébe fogta az aranyhaju fejet és azt mondta neki:

— Édes kis leányom, aztán jó legyél, mert különben újra kikapsz.

Megcsókolta a leányt, úgy mint egy apa csókolja meg gyermekét. Horváth István igazán nem volt bűnös a Blanka szenvedéseiben.

S a mint Horváth elment, Blanka lehajtotta fejét a párnákra és engedett történni mindent teljes apathiával.

Lassankint azonban kezdett magához jönni a beteg. Az orvosok úgy mondták, hogy pár hét múlva el lehet vinni délre és ott talán még meg-

gyógyul. Susanne pedig halálos rettegéssel nézett minden új napnak elébe. Az egész világ beszélt már a Horváth István meg a Balázs Klára eljegyzéséről. Horváth csak azért halasztotta az eljegyzést, mert várta, hogy Blanka kissé magához jöjjön. Igazán nagyon szerette a kis leányt, nem akart addig eljegyzést ünnepelni, míg az betegen fekszik.

Susanne pedig mindennap elhatározta, hogy beszélni fog Horváthtal. Meg fogja neki mondani, hogy az ő eljegyzése halálos tördöfés lesz a beteg kis Blankának. De Susannet most az egyszer cserben hagyta bátorsága. Az okos, higgadt asszony nem bírta magát elhatározni erre a beszélgetésre, huzta, halasztotta. Azt sem tudja, hogy kezdjen hozzá, mit mondjon Horváthnak? Azt, hogy mondjon le Kláráról? Lehet-e, szabad-e valakitől ilyen áldozatot követelni? azután meg az áldozat ugyis céltalan, Blanka nem lehet asszony soha. A szegény gyermek halálos ítélete ki van mondva, tudós, bölcs tanárok mondták ki fájó szívvel, hogy nagy kímélet, óvatosság mellett talán még pár évig élhet. Azután...? Az Uristen ugy szereti az ilyen aranyhaju angyalkákat, vissza kell menni oda, a honnan leszállt, az égbe, a hol nagy örömmel fogják ölelni az ő édes testvérei, a tiszta, fehér angyalkák. Édes kis leánykám, lásd, te ugy jöttél vissza, a hogy lementél, tisztán, féhéren, ártatlanul. Oh, be kevés lelket fogadnak ily örömmel odafönt!

Susanne ott ülve a félhomályban gondolkozott. Mit is akar hát kérni Horváthtól? Igen, azt, hogy légy kimélettel a gyermek iránt, és várd meg, míg magától hal meg és ne döfd kiméletlenül szívébe a tört. Azután... azután légy boldog a te szép leányoddal... Legyen boldog — gondolta Susanne — mit bánom én? Blanka el van veszve. Itt maradok, ápolom, azután megyek vissza a kis falumba és iparkodom elfelejteni ezt a sok boldogtalanságot, ezt a sok keserőséget, a mit itt láttam.

Merengéséből Hortyné zavarta föl, ki egyszerűen félrelökte az útjában álló szobaleányt és berontott a szobába. Susanne ijedten nézett az ágy felé, de aztán látva, hogy Blanka mosolyog a betörésen, kezet nyújtott Hortynénak.

Irént voltaképpen nem a beteg iránt való részvét hozta el. Ezt ő azzal fejezte ki, hogy mindennap elküldte szobaleányát tudakozódni. Susanne mindennap azt üzenve vissza, hogy Blanka jobban van, de az orvosok megtiltották, hogy közvetlen környezetén kívül bárki is bemenjen hozzá.

Iré asszony ezzel az izenettel megvolt elégedve. Voltaképpen nem is szeretett beteget látni, félt a betegségtől, a szenvedéstől, mint minden üres lélek. Ő egyszerűen csak azért jött, hogy elujságolja, a mit már összes barátnőivel tudatott, hogy immár személyesen ismeri tárczairóját, és a drámájának első fejezete kitűnően sikerült. Hortyné ugyanis válaszolt a fiatal írónak és levélváltásba

bocsátkozott. Aztán találtak egy közös ismerősre, ki a fiatal író a Nemzeti Színháznak egy premièrjén fölvitte Hortyné páholyába. Itt aztán a jó Hortyt könnyű volt „beugratni“, következett a meghívás és Kende Sándor meglátogatta Irént a szalonjában.

Azon az előadáson csak egy pár szót szólhattak egymáshoz. Itt a szalonban már másként volt a dolog. A látogatás előtt való éjjel Irén nem aludt, azon töprenkedett, hogy milyen ruhát vegyen magára. S mikor végre elhatározta magát, szinte reszketett az izgatottságtól, a míg a szobaleány bekapcsolta. Nagyon örült az izgatottságnak és szivdobogva nézegette magát a tükörben, vajjon elég szép lesz-e neki?

S férjének elég szép volt. A jó Horty Kálmán meglátva az ő csinos feleségét; hozzá ment, átfogta karcsu derekát és meg akarta csókolni. Irénnek — minden állítólagos boldogtalansága mellett sem volt terhére a férje szerelmeskedése soha.

Voltaképpen szerette ezt a csinos, egészséges fiut a maga módja szerint. És most sem azért akarta megcsalni, mintha Kende Sándort külömbnek, jobbnak, nemesebbnek tartotta volna; ha az lenne is, Irén képtelen azt megítélni. Meg akarta csálni férjét egyszerűen azért, mert Kende Sándor új volt, más volt. Nem jobb, nem csinosabb, nem kedvesebb, mint az ő férje — de más. És ha Kende Sándor lett volna olyan szerencsétlen Irén asszonyt oltárhoz vezetni, a jelen körülmények között őt

is éppen úgy megcsalta volna, talán éppen Horty Kálmánnal, mert akkor az lett volna új és más.

Most, hogy a férje átfogta derekát, ideges lett. Végre is bármilyen romlott lélek lakott is az asszonyban, még sem birta tűrni a férje ölelését, mikor azért a másikért csinosítja magát és ingerülten mondta :

— Ugyan hagyjon békében, összetöri a blouzomat.

Horty leült egy székre. Aztán mentegetni kezdte magát, hogy ma délután ell kell mennie, a vendég kedvéért egy pár perczig itthon marad, és megkéri az írót, hogy ne genirozza magát, mulasson az asszonynyal és megkérdezte feleségétől.

— Jó lesz így, Irén ?

Hogy jó lesz-e ? ! Csak úgy ujjongott magában. — Hortyban, mint általában a jellemes, becsületes férfiakban, nyoma sem volt a féltékenykedésnek. Kétkedni egy asszony becsületében ? A tulajdon felesége becsületében ? Micsoda alávalóság ez ! Ezek a férfiak azok, kik nem gyötrik az asszonyt soha bizalmatlansággal, féltékenykedéssel, de ha hütlenségen érik, hidegvérrel, lelkiismeretfurdalás nélkül fojtják meg, vagy lövik keresztül.

Mikor Horty elment, a vidám, szeretetreméltó háziasasszonyból, szenvedő komoly madonna lett. Elég jól játszotta szerepét és Kende Sándor még oly fiatal volt, alig huszonhat éves, művész-ember és így bizonyos tekintetben naiv.

Ezek az író urak, kik folyton az asszonyi szívét bonczolgatják és Paul Bourget után szabadon az asszonyokat rágalmazták, az első csinos női arcz látásánál elfelejtik dörgegelmes frázisait és fentartva ama kijelentést, hogy az asszonyok voltaképpen a férfiak megrontására születtek, hozzáteszik — egy kivételével, egy angyal kivételével. A ki ime itt ül velük szemben szomoru arcczal, epedő szemmel, ez kivétel, biztosan kivétel, „*avagy hazudhatnak-e az angyalok.*“ Az író urak elfelejtik, hogy a kivétel, ez a hazugságra képtelen angyal tavaly még más hölgy volt, azóta ama tavalyi kivételes ártatlan angyalt már ötven tárczában megátkozták; csalfaságáért az Isten ítélőszéke elé citálták, összetört szívükért nemes megvetéssel sujtották, a jóvátehetetlenül tönkre tett életükért felelősségre vonták. Sőt eme tárczaczikkek javarésze összegyűjtve, már szép diszkötésben fekszik minden művelt hölgy asztalán, a hol könyves szemmel olvassák a Kende Sándor átkozódásait, könyörgéseit, jóslatait, sajnálják tönkretett életéért, összetört szívéért, mindenik kész lenne az összetört boldogságot megreperálni, ha a szerencsés Irén asszony el nem csípi előlük a szenvedő író.

Kende Sándor most, hogy itt ült, elfelejtette a mult évben összegyűjtött csalódásait, melyekben egy bizonyos szőke hölgyet vádolt a sajtó és a közönség általános tetszése közepett, azt gondolta: *ez egy kivétel.* Nem jutott eszébe, hogy a tavalyi

kötet hősnőjéről is akként vélekedett annak idejében. Kende Sándor jóhiszemű ember volt, nagyon sok író mondta volna, a szép Irén asszony buszemeit meglátva: „íme egy új kötet!” Kende Sándor azonban még fiatal volt és jóhiszemű és azt mondta: „íme, egy szenvedő asszony, ki belepusztul bánatába, mit kellene tenni érte?”

Hogy mi baja Hortynénak, azon nem is töprenkedett, biztosra vette, hogy a férj egy közönséges ember, ki nem érti meg a szenvedő madonnát. Az író mindössze is csak pár perczig beszélt Hortyval és a fiatal emberek különben is mindig hajlandók a férjeket közönséges embereknek minősíteni. Irén asszony levelei is ilyen panaszformát árultak el. És most, hogy az asszony ott ült előtte, szomorúan, Kende Sándor nem gondolt arra, a mire józan, logikus fővel kellett volna gondolnia, hogy gyalázatos komédia az érzelmeknek ilyen nyilvános mutogatása, hogy a lelki szemérem még sokkalta szükségesebb annál a másiknál, hogy a melyik asszony provokálja a férfi szánalmát, az nem érdemli meg. — Irén különben is csak az ő epedő tárczáira való tekintetből volt ilyen szomoru, ha sorsa véletlenül egy humoristával hozza össze, hát élénken szellemeskedik. A nők művészi dekorációkat képesek vonni lelkük üressége elé. Különben is Hortyné azok közé az asszonyok közé tartozott, kiknek lelkéből hiányzik a gerincz, kik hajlanak jobbra, balra, a merre éppen tetszik, éppen úgy, mint a gummielasztikum.

Nagyon megörült, mikor Kende Sándor beszélgetés közben megkérdezte :

— Mindig ilyen szomorú?

— Mindig ilyen vagyok, — mondta Irén asszony bánatos mosolylyal, — nagyon megszoktam már a szomorúságot.

Szépen, lassan, behizelgő hangon mondta ezt, míg szeme ott tévedezett a távolban. A „távolt“ különben jelenleg a szoba egyik sarkában függő japáni legyező képviselte. Tudniillik ez volt a legtávolabbi pont a szobában, mely Irén asszony pamlagától esett.

— Szeretném valamire kérni, de ha esetleg kérésem bántaná, tekintse ki nem mondottnak.

Hortyné csöndesen ingatta fejét, mi azt jelentette, hogy beszélhet Kende Sándor, ő nem haragszik.

— Nem tudom, miért van, — nagyon kérem, ne tartson banálisnak — de nekem úgy tetszik, mintha már régtől fogva ismerném önt, mintha lelkem rokon volna az önével és kérem, engedje meg nekem, hogy barátja lehessek. Igaz barátja. Akarja?

És Kende Sándor komolyan barátja akart lenni egy csinos fiatal huszonöt éves asszonynak. Sőt őszinte volt, mikor a lelki rokonságról beszélt. Csak az a csodálatos, hogy a fiatal emberek női barátjukat nem a nyolczvan éves tiszteletreméltó matrónák közül válogatják és a lelki rokonságot sohasem a hajlott koru hölgyekkel szemben érzik.

Elváltak azzal, hogy barátok lesznek. Irén ugyan már szerette volna használni a sűrű fátyolt, melyet a fiatal író első levele után vásárolt a Bécsi-utcán. De hát minek sietni? Nem szerette ő az író, hát ráért várni. Ő egyszerűen csak házasságot akart törni, drámát akart csinálni szüntelen unalmas, üres életéből és erre nem volt elég a barátság.

Mindamellett megvigasztalódott. Tudta, hogy mennyire lehet bízni a férfiak barátságában. Aztán minden az asszonytól függ. Lányok nem sejtik még azt, hogy kell a vért a férfiak fejébe kergetni, hogy a legkorrektebb férfi is elvesztse józanságát és öntudatát. A lányok kaczérsága csak ártatlan teória és ezért kell nekik mindig veszíteni, ha asszonyokkal állnak szemben.

Hortyné megszeppent, mikor látta, hogy Kende Sándor komolyan veszi a barátságot, de vigasztalta magát, majd eljön mindennek az ideje. Irén asszony különben sokkal szerencsésebb lett volna választásában, ha egy katonatisztet keres magának az apró hirdetések után, minthogy egy fiatal íróval elegyedett baráti levelezésbe.

Most eljött Horváthékhoz dicsekedni a divatos író vizitjével. Susanne hidegen, komolyan hallgatta előadását, de Blankát, úgy látszik, érdekelte a dolog.

— Kende Sándor? Oh, be szépen ír! Nagyon szeretem a tárczáit. Milyen ember?

Hortyné azután lerajzolta az író a nyak-

kendőjétől kezdve a czipőjéig. Azután áradozva mondta:

— Majd ha meggyógyulsz, eljössz hozzám. Bemutatom neked, olyan jól fogunk mulatni!

Blanka pedig sóhajtott szomorúan: „ha majd meggyógyulok“ . . . aztán befordult a fal felé és nem törődött többet a Hortyné fecsegésével.

Az pedig, miután az íróval végezett, áttért az ismerősökre, Balázs Klára is szóbakerült:

— Mikor lesz már az eljegyzés? Nektek tudnotok kell.

Susanne intett, hogy hallgasson, de lehetett is ezt föltartóztatni! heszélt tovább:

— Na, már igaz, hogy nagy szerencsét csinál ez a Klára. Horváth Istvánné? nem is hangzik rosszul, képzelem, most még büszkébb, mint volt. Pedig tulajdonképpen nem is olyan szép, de hát ez izlés dolga, elég, ha Horváth Istvánnak tetszik.

Végre ment. Susanne is fölállt s mind a ketten odamentek a Blanka ágyához, Hortyné köszönni akart a leánynak, lehajolt föléje és rémülten sikoltott föl, Blanka halálsápadtan, eszméletlenül feküdt a párnán.

VI.

A tavasz mégis javulást hozott. Az orvosok azt mondták az öreg Horváthnak, hogy viheti leányát délre, talán még ott meggyógyul. Ezt a „talán“ szót a szegény apa szentírásnak vette. Meg fog gyógyulni! A kis Blanka újra egészséges lesz!

De csodálatos módon, egyszer csak kijelentette Blanka, hogy nem utazik. Ő itt akar maradni.

Hiába volt kérés, rábeszélés. Blankát annyira izgatta minden szó, mely az utazásra vonatkozott, hogy már beszélni sem mertek róla.

Susanne ekkor határozta el magát, hogy elmegy Balázsékhoz és beszél Klárával. Blankát apja társaságában hagyva, gyalog indult meg a Sándor-utca felé.

Márczius közepe táján volt, de még esős, csipős idő és Klára, kit Susanne előre értesített látogatásáról, befűttette az ebédlő-szalont. Leült a nagy cserépkályha mellé és nézte a tüzet. Hallgatta azt a sajátságos, poétikus zümmögést, melyet a tűz beszédjének hívnak. És gondolkozott.

Dickensnek egy regénye jutott eszébe, egy csodaszép édes regény a „Nehéz idők“. Itt írja le az író, mint ül Grangrind Tamás leánya, a szép Lujza, órákhosszat a tűz előtt, hallgatja, a mit beszél: Hallgatja, de nem érti meg. A tűz beszél neki tavaszról, boldogságról, ifjúságról, szerelemről, de Lujza nem érti meg és férjhez megy a vén, csunya, kiállhatatlan Bunderbyhez. Örökre boldogtalanná lesz.

Pedig, hogy óvta őt a tűz, hogy kérte: ne tegye, bűn az, halálos bűn ahhoz menni, a kit nem szeret, de Lujza nem értette, semmit sem értett. Grangrind Tamás elvek szerint nevelte föl a leányát és süketé tette a lelkét.

Mennyi boldogtalanságtól lett volna megóva, ha tud hallani a lelkével. Nem kellett volna neki sötét, csuf éjszaka kiszaladni a Bunderby házából, szaladni a szép csábító férfi elől, ki hívja magával a szerelem nevében a bűnbe, a gyalázatba. De Lujza megérti, hogy a mit ez a férfi akar neki adni, az nem szerelem, azt csak Grangrind Lujzának adhatják és nem Bunderbynénak. Szeretni szerelemmel csak leányt lehet, az asszonyoktól csak rabolni szoktak, mint a kalózok. Rabolni a becsületet, a lelkiismeret nyugodtságát, a büszkeségét. A kalózok, a kik szerelmes férfiaknak adják ki magukat.

— És ha igen, — gondolja Klára — Lujza nem érne vele semmit. Lujza nem csalja meg az urát, még ha az olyan silány, üres ember is, mint

Bunderby. Hát ha még egy becsületes, jellemes férfi — a ki biztos hittel nyújtja kezét egy leánynak.

— Nem! — mondja Klára elgondolkozva, — az ilyesmi csak Hortynénak való és nem nekem. Lujza sirva futott ki férje házából, de nem a csábitó lakására, a ki várta, hanem apja lábaihoz; és sirva könyörgött neki, „ne hagyj el, apám, mert elveszek.“ És Grangrind Tamás ott látta szíve bálványát, életének büszkeségét a porban vonaglani és tudta, hogy leányának életét ő tette tönkre.

Klára keserűen mosolygott. Az a vigasztalása hát: megvolt Lujzának, hogy valaki más tette tönkre az életét. Ime, ő azt sem mondhatja. Lujza lelke süket volt és nem hallotta, mit beszél neki a tűz, hogy az embernek egy kötelessége van, melyre törekedni kell, akár eléri, akár nem: a boldogság. De Klára érti, tudja ezt és még sem akarja követni a parancsot, nem, nem...

Szinte meglepetten ugrott föl, a mint Susannet belépni látta, pedig hiszen előre tudatta vele látogatását.

A banális kérdések és feleletek után Susanne elhatározottan, bátran tért át idejövetelének tárgyára.

— Blanka miatt jöttem. Már jobban van. Most már csak magától függ, hogy meggyógyuljon.

— Tőlem, — szólt Klára ijedten, és mintha szívének dobogása megállt volna e pillanatban, még az ajka is fehér lett az ijedtségtől, nagyon is jól tudja, mit akar Susanne.

— Igen magától, — mondja Susanne erősen, bár minden idegszála reszket az izgalomtól. — Öntől függ minden; Blanka szereti Horváth Istvánt.

Hát ki volt mondvá. Susanne maga is megijedt, hogy ilyen gyorsan támadott. Nem mert a leány arczára nézni és így nem látta a kinos megdöbbenést, a remegő habozást a szép arczon, csak a hangot hallotta, a mint Klára felel:

— De Horváth István nem szereti Blankát.

Susanne diadalmas gunyt hallott e mondatban, mely pedig csak egy kétségbeesett leánylélek vergődése volt. Susannet emésztő düh fogta el a leány ellen: ime, milyen szép, milyen büszke, a másik pedig ott fekszik betegen, halálos betegen.

Megfeledkezett fogadásáról, hogy nyugodt lesz, ha kell, alázatos, hiszen kérni jött. A Klára fölényes, boszus hangja fejébe kergette a vért és indulatosan mondta:

— És ön így felel nekem? Hát van szíve? De nem ezt kérdem, van önben tisztesség, becsület, két férfival egyszerre komédiázni? Nem tudom, mi célja lehet velük. Ejh, most már bánom, hogy önhöz jöttem kérni, magamat megalázni.

Megindult az ajtó felé; de Klára elébe állt, égett az arca, reszketett az egész teste, szinte magánkívül mondta:

— Ne menjen, nem akarom, így nem hagy itt engem.

Susanne egyszerre lecsöndesedett. Most már megbánta, hogy ennyire fölingerelte a leányt. Be-

látta azt is, hogy igazságtalan volt, szinte kérlelve mondta:

— Legyen jó, Klára! Blanka elpusztul, ha maga nem könyörül rajta.

Klára indulatosan megrázta a fejét:

— Blanka! Mindig csak Blanka! Hát én senki vagyok?

Susanne pedig most már úgy olvasott a leány lelkében, mint egy nyitott könyvben és nyugodt, szelid hangon mondta:

— Maga? Hiszen maga nem szereti Horváthot.

Klára nem felelt, leült helyére, sokáig bámult maga elé, egyszer csak fölvetette a fejét és azt mondta energikus hangon.

— És mégis hozzá megyek feleségül.

— Nem fog hozzámenni, — mondta Susanne nyugodtan.

— Ki tiltja meg nekem? — kérdezte Klára daczosan.

— A szive. Hiszen maga mást szeret! Török Lászlót, tudom biztosan. Nem ismerek önre, mit akar tulajdonképpen Horváthtal?

— Mondtam már. Férjhez akarok hozzá menni.

— Férjhez menni? Mikor mást szeret?!

Mélységes megvetéssel ejtette ki ezt. Hangjában benne volt a föltétlenül becsületes asszony hideg kegyetlensége. És ez a nyugodt, megvető hang százszor jobban fájt Klárának, mint az iménti

durva kitörés, lehajtotta fejét az asztalra, talán sirt is, a hangja legalább reszketett, mikor beszélni kezdett.

— Ön, persze, megvet engem. És azt képzei, hogy én el akarom vétetni magamat Horváhtal és aztán úgy megtartani Törököt?

— Ezt az utolsót nem hiszem, — vágott közbe Susanne.

— Köszönöm, hogy legalább azt nem hiszi. Hát hallgasson meg. Ön idejött rajtam ítéletet tartani, a nélkül, hogy sejtelve volna arról, mit kér, mit akar tőlem? Ön gazdag leány volt és gazdag asszony most is. Fogalma sincs arról, mit szenvedek én ebben a nyomoruságban. Megvert engem az Isten, mikor ilyennek teremtett, nem tudok szegénységben élni. Értse meg, nem tudok. Nekem fizikai kinokat okoz, ha egy durva szöveten végig kell huznom a kezem, önnek sejtelve sincs arról, hogy mennyire irtózom mindattól, a mi olcsó, a mi közönséges, a mi durva. És nem bírom tovább. Nincs joguk tőlem azt kérni, hogy csupa könnyөрületességből föláldozzam életemet és nyomorogjak tovább is. Ne kívánják, nem tehetem. Szerelemről, erkölcstelenségről beszél? Hát ön szerelmes volt a férjébe? A leányok kilenczven perczentje megy az oltár elé hideg, józan szívvel. Miért nem botránkoznak meg azon? Mit akarnak tőlem?

Susanne elgondolkozott és csak azután felelt.

— Nincs igaza, Klára. Először felelek arra a kérdésére, hogy én szerelemből mentem-e férjhez?

Soha nem beszéltem ezekről a dolgokról, de magának most már tartozom őszinteséggel. Én férjhez mentem, bár nem voltam szerelmes. Férjhez mentem, mert husz éves voltam, mert utánam még három leány következett. Nem voltam szerelmes a férjembe, Klára, de ne felejtse el, hogy mást sem szerettem ám!

— Hát ezt veti a szememre, — szólt közbe Klára kétségbeesetten, — szabad-e önnek visszaélni az én szerencsétlenségemmel?

— Nem akarok semmivel visszaélni, csak föl akarom magát világosítani egy nagy tévedéséről. Én férjhez mentem hideg szívvvel, mint a legtöbb gazdag leány, de maga ezt nem teheti. Én mikor férjemmel megesküdtem, egy társadalmi szokásnak tettem eleget, nem volt kedvem vén kisasszonynak maradni. Férjhez mentem egy emberhez, a kihez rokonszenven kívül egyéb nem kötött. De én nem spekuláltam a férjem vagyonára. Én vagyont hoztam a házhoz, engem nem tartott az uram, míg magát igenis tartani fogja. Egy asszonynak pedig nincs joga egy férfival eltartatni magát, csak akkor, ha azt a férfit szereti.

— Szóval, maguknak szabad szerelem nélkül férjhez menni, nekünk nem, — mondta Klára keserűen.

— Tökéletesen úgy van. A szegénység, mint maga is megjegyezte, egy igen-igen nagy szerencsétlenség. A mi házasságunk egy szerződés volt, melyben azonban egyik fél sem csalta meg a

másikat. Mind a ketten egy társadalmi konvenczió-nak tettünk eleget. Én nem akartam vén leány maradni, ő nem agglegény. Megkötöttük szerelem nélkül a házasságot, melyből azonban egyikünk sem várt anyagi hasznot. De a melyik asszony a férjére van utalva, annak csakis szerelemből kell férjhez mennie. Ez ez én véleményem.

Várt egy perczig, de látva, hogy Klára mozdulatlan, folytatta:

— De tegyünk engedményeket. Mondjuk, hogy a szegény leányok is mehetnek férjhez üres szivvel. De hisz ön mást szeret.

Megfogta Klára kezét és úgy beszélt.

— És ha tudná, édes leányom, mi az: férjhez menni, mikor másba vagyunk szerelmesek. Ez a dolog, melyről nem beszélhetek magával, mert mint leány úgy sem értené meg. Csuf, alávaló dolog ez, Klára, nem olyan becsületes, büszke léleknek való, mint maga. Azt mondta az imént, hogy kin magának egy durva kelmén végighuzni a kezét, de micsoda gyerekjáték mindez a sziv gyötrelmeihez képest? Mikor majd minden idegszála protestálni fog a csók ellen, melyet kénytelen adni és elfogadni, mert ezért vesznek önnek kalapot, ruhát, ékszeret. És ezt így tűrni egy egész életen át! Hozzá még egy álomképpel a szivében, kit százszor jobban fog imádni, ha asszony lesz. Mert akkor tudja meg, mennyire lehetne valakit szeretni, és mennyire meg lehet a szerelmet utálni, ha azt egy nem szeretett férjnek kell adni, hogy

eltartassa magát. Higgye meg, most már nem is Blankáról beszélek, a szegénység mégsem olyan jóvátehetetlen és gyógyíthatatlan szerencsétlenség, mint a mit érezni fog, ha Horváthhoz megy feleségül. Ha beszélhetnék önnel nyíltan! Ha megmondhatnám, hogy boldogsága, üdvössége, egész élete forog kockán!

A végén már nem tudott ülni, fel s alá járkált a szobában. Hangja reszketett az izgatottságtól, de Klára kiérezte a hangból az őszinteséget. Susanne nem hazudik.

És Klára nem naiv gyermek. Jól tudja, mivel fenyegeti őt Susanne, legalább sejti, mint egy leány sejtethi az ilyen dolgokat. És összeborzad, a belső hidegség vaczogtatja a fogát.

— Mit tegyek? — kérdi aztán reszketve és elkezd sirni keservesen. Siratja a fényt, a pompát, a gazdagságot, melyről annyit álmodott, mikor az álom immár valósulna, ő eldobja magától. Nem, ezen az áron még sem kell!

Férjhez menni?! Balázs Klára okos leány volt, de mégis csak úgy képzelte ezt a dolgot, mint a többi fiatal leányok. Felöltözni fehér se-lyembe, hosszú fátyollal, előtük a fényes nászsereg, a pompás hintók és bent a templomban az irigy suttogás: „milyen szép menyasszony!” És ott állni az oltár előtt, mindenki ránéz, őt nézi, bámulja és a szegény leány nem is sejti, hogy e pár percnyi bámultatást néha boldogsága árán kell megvásárolnia.

Oh, igen, a leányok úgy szeretik a szép esküvőket. Mielőtt még szeretnének valakit, ezerszer elképzelik magukat hófehérben, bámuló tömeg között. A társadalmi rend ugyszólván ezt az egy nyilvános szereplést engedi meg a nőnek. A szereplés után való vágy, a hiuság néha a komoly lelkekből is kiöl minden más gondolatot.

És Klárának is, mintha most jutna eszébe, hogy a fehér ruha nem szinpadi dísz. És az élet nem végződik úgy, mint a vigjátékok szoktak: az esküvővel. Az igazi, a komoly élet csak az esküvő után jön.

Susanne hagyta sirni, tudta, hogy ez most szükséges; csak azután felelt arra a kérdésére, hogy „mit tegyek?”

— Menjen feleségül ahhoz, a kit szeret.

— Török Lászlóhoz, — szól Klára részketve s szinte fakóvá vált az arcza, — ő nem vesz el engem.

— Nem veszi el, — csodálkozott Susanne, — és ugyan miért?

— Mert nem szeret, — mondta Klára égő arczczal, nagyon nehezére esett, hogy még azt is meg kellett mondania.

Susanne pedig mosolygott, most már jóakaratu fölénynyel. Ugy, a hogy tapasztalt asszonyok szoktak a bohó leányok vergődésein mosolyogni. Hogy Török László nem szereti őt? Csak egyszer kellett együtt látni őket! Milyen nevetségesek is ezek a leányok?

— Legyen nyugodt, — mondta mosolyogva,
— Török nagyon, de nagyon szereti magát.

— Hát miért nem szólt?

— Mert látta, hogy maga Horváthtal foglalkozik, különben az is lehet, hogy nem mert szólani.

— Nem mert? — csodálkozott Klára.

— Természetesen. Török László szegény ember és talán azt hitte...

Klára közbevágott:

— Igaza volt, azt hitte, de most nincs igaza. De mit ér mindez, ezt ő nem fogja megtudni soha.

— Ugyan? — szólt közbe Susanne izgatottan.

— Hát ki mondaná meg neki?

— Ki? Hát kell az ilyesmit mondani? Ugyan, édes Klárám, maga úgy beszél, mint egy falusi kis leány. Hát nem tudja Balázs Klára ezerféle módon tudtára adni egy férfinak, hogy szereti és férjeül akarja.

Csakhogymost Susanne tévedett. Klára leány volt, szerelmes leány és büszke az ő szerelmében mint egy királyasszony. Leányok különben is képtelenek arra — a miben az asszonyok oly művészek — kaczérkodni azzal, a kit szeretnek. Minden közönyös emberrel szemben magukra tudják ölteni a hazug szeretetreméltóság álarczát, de azzal az *egygyel* nem tudnak komédiázni, később, ha férjhez mennek, ezt is megtanulják.

Klára föl pattant.

— Nagyon téved. Én nem fogom belőle a vallomást kihuzni. Ez *már nem üzlet*, nagyságos asszony!

Annyira fölindult, hogy Susanne csillapítani akarta. Voltaképpen nem értette meg a szerelmes leánylélek büszke fölháborodását. Kevés asszony érti meg a leányok beszédjét, oly más már az ő világuk, oly egészen más!

Csillapítani akarta okos, bölcs szavakkal és megfogta a leány kezét. De Klára kirántotta magát és azt sem tudva, mit tesz, indulata korlátozhatatlan hevében, mondta:

— Nem alkuszunk. Meg fogom tőle kérdezni egyenesen: akar-e feleségül vagy nem? Levélben fogom megkérdezni, hadd maradjon egy holtig tartó kompromittáló levél tanunak a mi beszélgetésünk után.

Odament az íróasztalhoz. Lázas kezekkel keresgélt levélpapírt. Susanne könyörögni kezdett:

— Klára, kedves gyermekem, gondolja meg... Ezt nem így szokták...

Erre az utolsó mondatra föl kaczagott a leány. Ebből az ideges kaczagásból lehetett kiérezni, mennyire szenved. Azután tollát belemártotta a tintába és csak úgy felelt vissza Susanne-nak.

— Nem így szokás! Tudom, nagyságos asszony. De ne felejtse el, hogy a maga szives látogatása kényszerít engem erre a szokatlan utra.

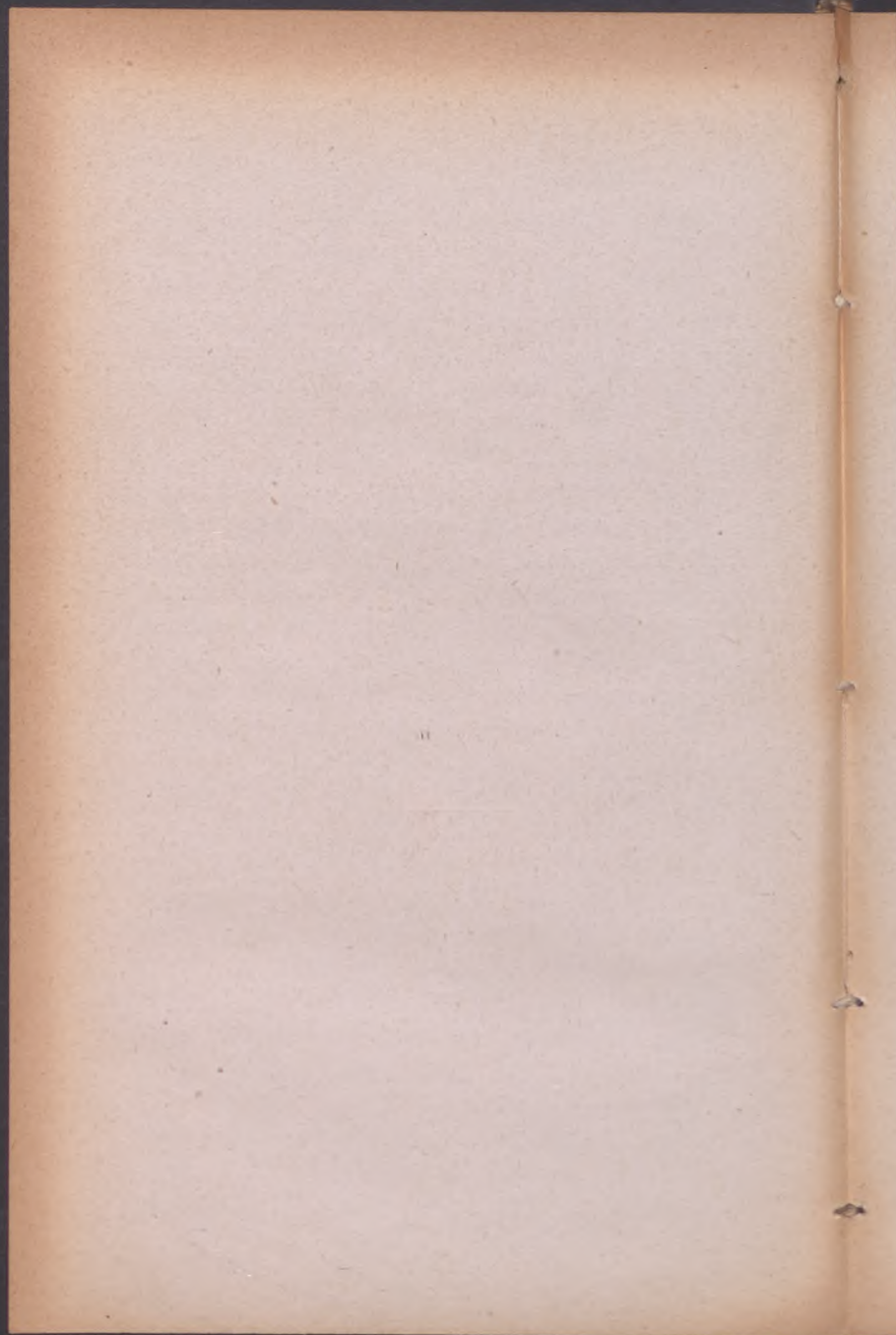
Aztán Susanne felé hajolt és lassan mondta:

— Még egyszer. Ha maga éleslátásával tévedett s engem Török ur nem szeret, és egyszerűen visszautasít, akkor megölöm magamat. Esküszöm az élő Istenre, hogy megteszem! Ön pedig élhet tovább azzal a nyugodt öntudattal, hogy unokahugát megmentette. Most pedig engedje megírnom ezt a levelet. Ennek így kell lenni, maguk akarták így.

Nem törődött többet a Susanne könnyölgésével, rimánkodásával. Csak irt... irt tovább, száraz, égő szemekkel. A könyvek ott égnek el a szemében, és érezte, hogy a szíve akar megszakadni az emberfölötti fájdalomtól. Tudta, ha csak egy könyv kicsordulhat szeméből, megkönnyebbül a szíve, de ő erővel visszatartotta. Susanne előtt nem akart többet sirni.

VII.

Török László csak késő este találta meg a kis egyszerű fehér levélborítékot asztalán. Ismeretlen írás! Nem valami tulságos érdeklődéssel bontotta föl. Csak azután volt meglepetve, hogy a Balázs Klára nevét meglátta.

Klára csakugyan úgy irt, mint a ki elvesztette józan eszét. Mintha csak készakarva kompromittálni akarta volna magát. Török háborgó szívvel gondolkozott: szerelem ez, vagy csak megbántott hiuság, mert Klára mindent megirt: a Susanneval való beszélgetését, a Horváth-féle dolgot és levelét azzal végezte: „szeretem magát, akar-e feleségül venni? Igen, vagy nem?“ Alul pedig kiírva szép, egyenes, határozott betűkkel a név: *Balázs Klára*.

Hogy akarja-e? Töröknek nagyot dobbant a szíve. Igazán, nagyon szerette Klárát. Hónapok óta próbálta lelkét mindennel elfoglalni, hogy megszabaduljon a leány emlékétől, és aztán belátta, micsoda érzés ez: munkában keresni feledést.

Sokan ismerjük ezt az érzést, mikor az ember legjavában dolgozik, egyszer csak belenyilallik a szívébe, vajjon mit csinál *Ő*, vajjon hol van most? És aztán vége a munkának. Beteg szívvel nem lehet dolgozni, csak a filisztereknek, a kik be tudják osztani idejüket és meghatározott órákban busulnak, dolgoznak, szerelmeskednek. Egyik órai program náluk sohasem zavarja a másikat.

Török László megszerette Klárát azon estén mikor meglátta. Pedig egészen más ideálja volt neki a *nőről*. De édes Istenem, mivé foszlanak mind a józan, hüvös teoriák, mikor a fiatal szív megszólal és követeli a maga jogát!

Mindamellett okos ember volt és rögtön le is mondott a leányról. Belátta, hogy Klára nem neki való asszony. Ha föllépne, mint kérő, valószínűleg elutasítanák és ez még csak kellemetlenség volna, az igazi szerencsétlenség az lenne, ha eljönne hozzá Klára feleségül.

Nagyon jól látta, hogy Klára torkig van immár az uri nyomorusággal és ő maga sem rajongot tulságosan a kunyhóért, hol egy boldog szerelmes pár fekete kenyeret eszik. Török László ur modern ember módjára és nem is egészen helytelenül úgy okoskodott, hogy a szerelem fogalma semmi összeköttetésben sincs sem a kunyhóval, sem a fekete kenyérrel. Sohasem irigyelte az olyan embernek a sorsát, ki száraz kenyeret eszik, darócruhában jár, de jó a lelkiismerete. A jó lelkiismeret nem kívánja föltétlenül sem a szá-

raz kenyeret, sem a durva daróczt. Ez az ostoba fölfogás eredménye, hogy a miért kimondották, hogy a szegény ember is lehet boldog és száraz kenyér mellett is lehet valakinek tiszta a lelkiismerete, hát már dogmát csináljanak belőle, hogy *csak* a szegény ember a boldog és *csak* a darócruhás embernek van jó lelkiismerete.

Török igen jól tudta, hogy a szegénység nem poétikus dolog, de mennyire nem az! Mindamellet nem is tartotta azt olyan rettenetes szerencsétlenségnek, mint Klára, sőt elég bátorságot érzett volna magában, lemondai mindenről és megházasodva fölvenni az örök szegénység és unott munka nehéz jármát, — ha nem éppen Balázs Klárába lesz szerelmes.

Nem, nem lehet abból semmi. A leány el van keseredve, Horváthék kellemetlen dolgokat mondhattak neki, talán csak daczból írta ezt a levelet? De ha nem, akkor sincs joga visszaélni a leány szerencsétlen lelkiállapotával, melyben képtelen a józan megfontolásra. Nem szabad hagynia, mint becsületes embernek, hogy egy leány egy pillanatnyi meggondolatlanságért, melyet fölhevülésében követett el, élete boldogságával fizessen.

Hátha igazán szeret? — gondolta Török és lát futott rajta végig arra a gondolatra, hogy Klára szereti és felesége lehet. Aztán lehütötte magát bölcs okoskodással.

Tegyük fel, hogy szeret. Hát aztán mi lesz

veletek? Elveszed feleségül azt a lányt, kinek szíve telve van vágyakkal a gazdagság, a fény után? Lehet, hogy nem fog panaszkodni soha, de te látni fogod arcán a csüggedést, a keserűséget, a csalódást, a rezignálást. Most talán képesnek érzi magát a lemondásra, de aztán?... Hát nem ismered forró, nagyravágyó szívét? Vagy egy élő szemrehányást akarsz magad mellett tartani?

De ha szeret?

Szeret! nyugtatta meg magát. Klára nem tartozik ama bizonyos Azrák-törzshöz. Ki fog gyógyulni. Később még hálával fog rád gondolni; hogy nem lánczoltad a te szegényes, egyhangu, szürke életedhez az ő ragyogó szépségét.

De korántsem volt olyan nyugodt, mint szeretne volna. Végtére is a bölcs axiomák arra valók, hogy az ember ne kövesse őket. Behunyta szemét és megpróbálta azt a varázslatot, melyet ismer minden ember, ki valaha szerelmes volt.

Behunyni a szemét és aztán erősen, teljes lelkünkéből, kizárólag gondolni valakire. Akkor ez a valaki megjelenik a behunyt szemek előtt a maga teljes valóságában. Nem a képzelet munkája ez, mert ha elképzeljük valakinek arcát, nem látjuk azt mindjárt teljes egészében, nekünk kell fantáziánkban összeállítani: ilyen a homloka, ilyen a szeme, ilyen a szája. Ez a varázslat azonban elénk hozza az arcot a maga egészében, nem kell összeállítani a képzelet útján. Nem ismerem magyarázatát e tüneménynek, de e tüneményt

ismeri mindenki, a kinek volt valaha valakije, a kit szívének minden vágyával akart látni.

Olyan jól sikerült a varázslat, hogy szinte érezte a leány parfümjének illatát és szédülni kezdett a feje.

Mégis azzal az elhatározással, indult meg másnap Balázsék felé hogy: „nem.” Nem teszi szerencsétlenné sem magát, sem a leányt. Végtére is fáj-fáj a dolog, de Török ur igen jól sejtette, hogy sokkal több ember hal meg teszem, gyomorbajban, mint boldogtalan szerelem miatt.

Ugyis tartozott egy látogatással. Meggondolta, most megy fel. Valahogy majd szerét ejti, hogy Klárával négy szemközt beszélhessen. Irni nem akart semmi áron. Végtére, ha a leány nem akar óvatos lenni; az az ő privát ügye, de neki, mint férfinak, kötelessége vigyázni. A levél más kezébe is kerülhet, míg így Klárának ő szépen, okosan, higgadtan megmagyarázza, hogy házasságuk egy szerencsétlen meggondolatlanság volna.

Mind e bölcs dolgokat azonban csak önmagával akarta elhitetni. Voltaképpen azért ment föl, mert látni akarta a leányt s mert... igen, mert titkon azt remélte, hogy a leány az ő józan, okos, bölcs tanácsait nem fogadja meg. Török azonban jóhiszemű volt és ezt a reményt önmagának sem merte bevallani.

A sors kedvezett neki. A Sándor-utczában, a tulsó oldalon, megpillantotta Róza nénit, a mint a körut felé indult. Róza néni nem vette őt észre

és Török ur egyenesen becsöngetett a lakásba, jól tudva, hogy ilyenkor az ügyvéd ur soha sincs itthon.

A szobaleány beküldte az ebédlőbe, mely egyuttal szalon is volt.

— Ott van a kisasszony, csak tessék bésétálni.

A közönyös „szabad” hangból, mely kopogtatására hangzott, kitalálhatta, hogy Klára nem is gondolja, ki akar bejönni hozzá.

És mikor meglátta, egészen fehér lett az arcza. Föl sem tudott állni a helyéről. Török pedig nézte a halvány arcot és magában azt gondolta, hogy Klára így ijedten, remegve még százszor szebb, mint mikor rózsás, büszke arccal néz az emberek szeme közé.

A leány erőt vett magán és halkan mondta:

— Nem vártam...

— Tudom, — felelt Török mélyen meghajtva magát, — de jobbnak láttam élőszóval beszélni kegyeddel. Mindenekelőtt, kisasszony, visszahoztam a levelet. Tessék!

Klárával pedig forogni kezdett a világ. Ugy ragaszkodott most a szerelemhez, mint ezelőtt a gazdasághoz. Oh, nem úgy, sokkal jobban, sokkal igazabb, mélyebb érzéssel. Nem akart már semmit, csak szeretett, nagyon szeretett és kábultan mondta:

— A levelemet?

— Igen, a levelét. Valaha még hálás lesz

nekem kegyed azért, hogy nem tartottam meg magamnál.

Ekkor már fölállt Klára is. Fehér volt az arca, mint a márvány, de a hangja nem reszketett, mikor kérdezte:

— Hát nem akar feleségül venni?

— Kisasszony, hallgasson meg...

— Nem hallgatom. Ön visszautasított. Helyes! Erre joga van. De most azt kérdem, miért? Ennyit én is megadtam minden elutasított kérőmnek, ennyit kívánok öntől is. Feleljen nekem: mást szeret?

Török László belenézett a leány mély, sötét-kék szemébe és így felelt:

— Nem szeretek mást, magát szeretem.

És a hogy ezt a szót kimondta, a leány előtt eltűnt minden: az illem, a konvenczió, a társadalmi szokás. Fiatal volt és nagyon szeretett. Elfelejtett mindent, csak azt az egy mondatot hallotta: „magát szeretem.” A szíve, a sokat zaklatott, kinzott szíve követelte a maga jogát. Ráborult a férfi vállára és elkezdett sirni, sokáig, boldogan.

Török ur is sutba dobta bölcs elhatározását; és a mint ott érezte a leány fejét vállán, bizony magához szorította egészen. Csak azután mondta pár percz múlva:

— Nem így kellett volna ennek lenni, Klára.

— Nem szeret? Hát nem szeret? — És Balázs Klára elkezdte tördelni a kezét kétségbeesésében. És a férfinak olyan jól esett, hogy a leány ennyire

szenved, hogy ennyire gyöngé. Mentül sápadtabb-
nak, kétségbeesettebbnek látta Klárát, annál jobban
szerette.

— Hallgasson meg, Klára. Nagyon, nagyon
szeretem magát. Sokkal jobban, mintsem beszélni
tudnék róla. De szegény ember vagyok, Klára, és
ha feleségül jön hozzám, maga is szegény asszony
lesz, nagyon szegény asszony.

Klára pedig megfogta a férfi kezét és erősen
szorongatta a kezében, mintha saját szívének gyön-
gesége, hiúsága ellen keresne védelmet. De a sze-
relmes férfi immár nem látta a lelki harczot, csak
az édes, fehér kéz szorítását érezte. És hallgatta,
a mit Klára suttogva, gyorsan beszél, mintha félne,
rettegne:

— Tudom . . . Ugy akarom . . . Szegény
asszony akarok lenni, mert szeretem magát. Így
van jól. Boldog akarok lenni, nem törődöm egyéb-
bel. Ne beszéljen nekem többet erről. Nem akarom.

— Beszélnem kell róla, — felelt Török ko-
molyan, — mert nem akarom magát megcsalni.
Azt akarom, hogy magának ne legyen joga nekem
valaha szemrehányást tenni. Azért jöttem ide, hogy
magától elváljak örökre, de gyöngé voltam, mert
nagyon szeretem magát.

Klára pedig csak ezt az egy mondatot hal-
lotta az egész beszédből: „szeretem magát.“ A
többivel nem törődött, beszélhetett a férfi, a mit
akart, Klára nem hallgatta.

— Azért jöttem, hogy elmondjam: nem valók

vagyunk egymásnak, váljunk el! Most sem tudom, nem jobb lett volna-e így? Nem jön-e idő, mikor ön engem átkozni fog, hogy az én szegény, egyszerű életemhez kötöttem a magáét, mely oly fényesnek ígérkezett?

— De hisz magát szeretem, — mondta Klára makacsul. Igazán ostoba volt, mint minden szerelmes leány. Nem akart másról hallani, nem akart másról beszélni.

A férfi mosolyogni kezdett. Klárának csak egy felelete volt mindenre: „magát szeretem, nagyon szeretem“. Nem lehetett ezzel okosan beszélni, Török ur még egyszer megpróbálta:

— Ígérje meg, Klára, hogy sohasem tesz semmiért nekem szemrehányást. Hogy soha nem felejtí el, hogy maga jószántából választotta a szegénységet. Ígérje meg!

— Igérem, — mondta Klára; de csak az ajka mondta, a szemei most is csak azt beszéltek: „szeretem magát“.

Török László türelmének is vége lett. Komo-lyan megharagudott. Végre is a leány nem akar az okos szóra hallgatni, hát mit tegyen vele? Átfonva a derekát két kezével s nézte sokáig a szerelmes kék szemeket. Majd lassan csókolgatni kezdte őket, a szemeket, a fehér homlokot, a piros kis száját. Isten látta a lelkét, ő nem ilyen szándékkal jött ide, de most belátta, hogy így sokkal jobban van a dolog.

Klára pedig boldog volt, mint a ki sokáig

visszatartotta szívét az örömtől és most kárpótolni akarja magát. Voltaképpen, ha Török ur a csókolódzás közben is megtartja józan esztét, megfigyelhette volna, hogy Klára önmagát is izgatja. Azért felel mindenre a szerelemmel, mert másra nem akar gondolni. Tulajdonképpen nagyon fél attól, a mi rá vár, az örökös szegénységtől, az örökös küzdelemtől. — Nem akar rá gondolni, csak hagyja csókolni a homlokát, szemét, ajkát és magában mindig azt hajtja: „szeretem, szeretem, nagyon szeretem“. És talán csak azért mondja annyiszor, azért mondja oly erősen, hogy elhallgattassa azt a másik gunyos hangot, mely a legédesebb csók mellett is fülébe susogja: „Adieu gazdagság, ékszer, hintó, selyemruha, Klára kisasszony, ön alaposan be van csapva.“

VIII.

Klára asszony visszajött a nászutról. Szép volt, vidám és boldog. Róza néni boldog szemrehányással lökdöste Berczi bácsit:

— Látod, Berczi? Látod?

Berczi bácsi ugyanis nagyon ellenezte ezt a házasságot, igen okosan azt mondván, hogy ennek csak szerencsétlenség lehet a vége.

— Másként kellett volna akkor neked nevelni Klárikát, — mondta feleségének szemrehányással.

Azt is rossz néven vette, hogy Horváthtal komédiát csináltak, már mindenki vőlegénynek tekintette, ebből még baj lesz!

Nem lett baj belőle. Horváth eleinte nagyon meg volt lepve, de az eljegyzés után Susanne elmondott neki mindent, mindenik szavával Klárát védve és Horváth megnyugodott a dologban.

A hiúsága ugyan erősen vérzett, talán még a szíve is fájt egy kicsit, de igazi gentleman módjára megbocsátotta Klárának azt a kis kaczerkodást. Nem akart utjában állni a boldogságának, azután meg őszintén megmondva, félt a nevetségéstől, s

ennélfogva ő maga sietett Török László urat, mint boldog vőlegényt üdvözölni.

És mikor Susanne elmondta neki a kis Blanka ártatlan titkát, elfelejtett minden mást, csak azon volt, hogy a kis leány meggyógyuljon. El-kisértette a beteget Olaszországba, velük utazott mindenfelé, Blankát menyasszonyának hívta. Ez utóbbi tette különben nem vallott valami tulságos nagylelkűségre. Blanka el volt veszve, úgy látszott, anyjától örökölte a végzetes bajt. Ilyen kegyes hazugságokkal valameddig halogatni lehetett a katasztrófát.

Igy hát, mikor Horváthék elutaztak, Róza néni mégis kierőszakolta férje beleegyezését és az esküvő szép csöndben megtörtént.

Most, hogy visszajött a nászutról, Klára szebb volt, mint valaha. Róza néni folyton szemrehányásokkal bosszantotta Berczi bácsit.

— Nos, hát rossz jó voltam, — nevetett vidáman az öreg, — ennek is ti örülhettek. Hála Istennek, hogy nem volt igazam.

Kláraék berendezkedtek és az első év zavar-talan boldogságban telt el. Az asszony eleinte imádta az urát valami gyerekes, naiv imádat-tal, a férj pedig egyszerűen szerelmes volt a feleségébe, úgy, mintha még mindig menyasszonya volna.

Egyáltalában hiányzott arcukról az a jóllakott unottság, mondhatni csömörnek a kifejezése, melyet oly gyakran látni fiatal házaspárok arcán. Mindig lesújtó, kiábrándító dolog az, ha a férj látja az ő

fiatal feleségét füző nélkül, fészülködetlenül járnikelni. És az asszony? Láttam asszonyokat, kik kétségbeesetten panaszolták el, mint ábrándultak ki férjükből, mielőtt a nászutnak vége lett volna. A nő még tűrhető slaffrokban, kóczyosan is, de a férfi egyszerűen utálatos, ha már biztosnak érzi magát és nem akar tetszeni többé.

Törökék, mintha elkerülték volna ezt a rettenetes kiábrándulást, mely legfájóbb minden érzések között. Mert még a legboldogtalanabb, reménytelenebb vágyakozás is többet ér a biztos, lesújtó tudatnál, hogy nincs mit várni, nincs miért epedni! Unalmas, üres, csuf dolog minden — minden, még a szerelem is. Vagy talán az leginkább.

Talán nagyon szerették egymást, talán finom érzésük, tartózkodásuk óvta meg őket a csalódások legkeserűbbjétől? Elég az, hogy egy évig nagyon boldogak voltak. Ekkor jutott eszébe Klára asszonynak, hogy itt a saison és emberek közé is kellene menni.

Az első báli meghívó úgy hatott minden idegszálára, hogy szinte beteg lett. Egyszerre eszébe jutott mindaz, a mit ott hagyott a csöndes, egyszerű kis lakásért. Nem sajnálta nem bánkódott érte, de mégis eszébe jutott.

Török nem akarta a felesége kedvét rontani és vitte mindenfelé. Voltaképpen nagyon fájt neki, hogy Klára éppen oly mohón eseng az üres élvezetek után, mint leánykorában. Ököibe szorult kezekkel nézte, ha egy fiatal ember a felesége

derekára tette a kezét és együtt forogtak. Gyakran látta, hogy vizsgálgatják az asszony gömbölyű fehér vállait, gyönyörű karját, ilyenkor szédült a feje és százszor elhatározta, hogy szólni fog Klárának. De félt, hogy felesége talán még féltékenységgel gyanúsítja. Bizalmatlankodással meg nem sértette volna nejét soha. Inkább türt.

De ha ezért nem, másért szólni kellett. A szükség kényszerítette rá, a sok bálozás, mulatozás felette sok pénzt emésztett föl. Török László egy nap összeszámolt és belátta, hogy ez így tovább nem mehet.

Felesége éppen az előtt való nap kért tőle egy új selyemruhát, a szerelmes férj könnyelműen megígérte, s ma belátta, hogy nem lehet. Elmondta ezt Klárának és várta, hogy az asszony majd azt mondja gyöngéden: „nem baj“, vagy más ilyesmit mondjon. E helyet azonban Klára fölállt a helyéről, daczosan vont egyet a vállán és azt felelte:

— Hát jól van!

A férjnek oly rosszul esett ez a rideg hang, átölelte a feleségét és úgy kérlelte.

— Ezért ne haragudjál, Klára, oly boldogtalan vagyok, hogy vissza kell vonnom az ígéreteimet.

Klára közbevágta hidegen:

— Csak nem várja, hogy én vigasztaljam?

Majd először házasságuk óta kibontakozott férje karjaiból és azt mondta:

— Megigérttem Hortynénak, hogy elmegyek az estéjére. Most már nem mehetek, ezt meg kell neki írnom. Jó napot!

Otthagytta a férjét, kinek házassága óta először öntötte el szívet a harag és a keserűség és magában gondolta:

— Szívtelen, hiu asszony!

Klára is haraggal gondolt férjére. Haraggal és bizonyos megvetéssel. Hiába, míg asszonyok lesznek a földön, addig mindig népszerű lesz a Monte Christó gróf alakja, ki ökölnyi gyémántot ajándékozott fagyos nyugalommal és milliókat dobott ki ablakán előkelő hidegvérrel.

A férj és feleség hamar kibékültek, de már az első diszonáns hang megvolt és ezt nem lehet olyan könnyen felejtani.

A szegénység, az áldatlan szegénység!

Nem hiába irtózott ugy tőle Balázs Klára. Tulajdonképpen nem volt követelő. Mindössze a premiérekre akart páholyt és az előkelő bálokon mulatni! De mikor 1500 forint fizetésből csak éppen annyi telik, hogy a házbérnegyedat és a mészárost pontosan fizetheti az ember.

Klára nagyon sokat szenvedett ez időben. Végre is másfélévi házasság után az ember nem úgy gondolkozik, mint a lakodalom után való nap. Nagyon szerette az urát, de hiszen, Török sem rohan már olyan lélekszakadtan haza a miniszteriumból, mint a házasság első hónapjaiban. Az ember akármilyen szerelmes is a feleségébe, ha

egy jó barátjára bukkan, nem szökhetik meg tőle. Klára nem akarta belátni, hogy férje nem vágyakozhatik az otthonba, melyet a felesége maga is börtönnek tart, melyben úgy jár-kei mindig, mintha detronizált királynő lenne.

Nem veszekedett soha, csak fagyos volt és kimért. A férjét ez eleinte igen bántotta, de később vállat vont és hagyta az asszonyt duzzogni. Kérdőzködni sem akart, mert a leggyöngédebb tudakozódásokra is olyan választ kapott, hogy fejébe futott a vér, és igazán félt, hogy egyszer még brutális talál lenni.

Ezekben a szomorú időkben jött a gyászhir, hogy Horváth Blanka meghalt. Klára ott volt a temetésén és őszintén siratta kis barátnőjét. Előbb azt, aztán saját magát. Ime az áldozat hiábavaló volt. Blanka meghalt, és ő...

És önző szive, nem saját magát vádolta, hanem arra nézett, hol a fekete ruhás Susanne zokogott, mellette ott állt Horváth István sápadtan, mozdulatlanul. Klára arra gondolt, hogy a tűznek nem volt igaza. Két évi házasság után ime belátja, hogy boldogtalanabb nem lehetett volna senkivel.

Leszámitva azt a pár hónapot, csupa lemondásban, csupa szomorúságban telt el asszonyága. A szerelemnek, a márnak immár vége és az élet még oly hosszú! Ha már örömtelenül kell végig élni, legalább élte volna gazdagságban, fényben, kényelemben!

És aztán Horváthra néz. Elkecsereidve látja,

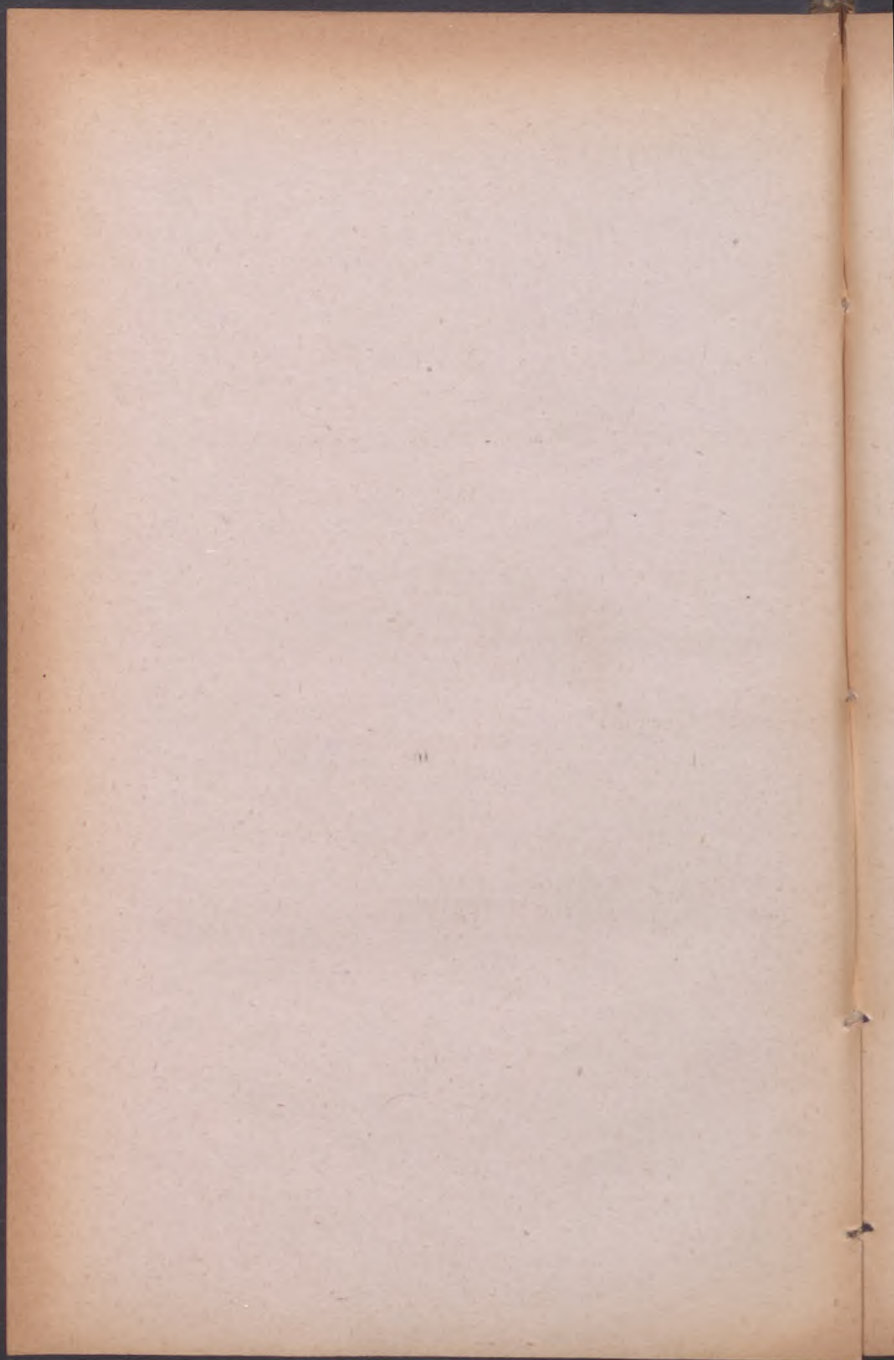
hogy az figyelemre sem méltatja. Oh, hisz nem akar tőle semmit. Klára, ha szívtelen, ha önző is, de mindig becsületes. Mégis fáj hiúságának, hogy a férfi egy tekintetre sem méltatja.

Aztán kikisérték a temetőbe a kis Blankát. Törökné egy pár könnycseppet ejt a sirra és gépiesen mondja: „szegény kis leány“. De aztán rögtön hozzáteszi: „miért szegény? nekem nem jobb volna, ha már itt volnék?“

Oh, ezek a szép, fiatal, élni vágyó teremtések mindig emlegetik a halált. Ha a férjük nem hajlandó új kalapot venni, ha a fejük fáj, ha a szoba-leány visszafelel, ha a mosóné elcserélte a ruhát. Azok, a kik igazán óhajtják a megsemmisülést, azok nem beszélnek róla soha.

És mikor hazafelé megy lakására, akkor is folyton arra gondol: az áldozat hasztalan volt. Blanka ugyanis elpusztult és én is meg vagyok ölve.

IX.

És egy pár hétre rá kitört a vihar. A vihar, mely már hónapok óta dult bent a szívek mélyén. Török bejelentette feleségének, hogy estére az operába mennek, Klára, ki a temetés óta kedvetlensége mellett még erősen ideges is volt, szárazon mondta:

— Jobb lesz, ha itthon maradunk. Nem szegény embernek való az ilyesmi.

Olyan szemrehányó hangsúlyozással mondta ezt, hogy a férjének összeszorult a szíve. Rettentően hatott rá felesége szívtelensége. Éjszakánként dolgozott már hetek óta, így szerzett össze keservesen pár forintot és ezt Klára mulattatására szánta. Láta az asszony kedvetlenségét, halvány-ságát és szíve vérét odaadta volna feleségének egy mosolyáért.

De hajh! Török László nem volt Monte Christo gróf, hanem egy szegény hivatalnok. Az asszonyoknak sohasem imponál az a pénz, mit az íróasztal mellett görnyedve, a lámpa sárgás fénye mellett lehet keresni. Az angol lordok, kik

tompa hangon beszélnek és játékosok, kik ezreket dobnak az asztalra, még mindig népszerűbbek, mint a szürke, dolgozó férfi. Klára asszony nem méltányolta férje fáradságát, talán figyelembe sem vette.

Török pedig érezte, hogy ha nem uralkodik magán, hallatlan módon durva lesz mindjárt. Fogta magát, átölelte feleségét és a haragos asszonyt csókolni kezdte.

Hajdan, még nem is olyan régen, ezzel lehetett Klárára legjobban hatni, de most... Durván taszította el magától az urát.

Török újra megfogta az asszony kezét és gyöngéden simogatta. Olyan emberfeletti dühbe volt, hogyha nem czirogat, fojtogatni kénytelen, inkább az előbbi választotta.

Klára ki akarta rántani a kezét, de ekkor érezte, hogy a czirogató ujjak aczél erővel tartják. Az ura nem szorította a kezét, csak tartotta, de az asszony jól érezte, hogy hamarabb összetörnek ujjai, mintsem egyet is ki tudna húzni a férje kezéből, indulatosan kiáltotta:

— Ereszsze el a kezem! Akarom!

— Nem addig, míg nem felel egy kérdésemre, Klára.

Szeliden, nyugodtan beszélt, de az asszony mégis kiérezett valami fenyegetésfélét a hangjából és szinte magánkívül mondta:

— Nem akarok felelni. Ereszszen el, gyűlölöm!

Először mondta ki ezt a szót, a férjre ugyan hatott, mintha tüzes vesszővel csapott volna az arczába.

— Klára, gondolja meg, mit beszél.

— Meggondoltam, — felelt az asszony kegyetlenül, — gyűlölöm önt, a ki tönkretette az életemet és most kaczag a boldogtalanságomon.

A férj még mindig iparkodott uralkodni magán.

— Klára, maga most fölhevülésében beszél. Lehetetlen, hogy józan fővel ilyeneket mondjon nekem. *Nekem*, kinek megígérte, hogy szegénységemért, *melyet maga különben is önként választott*, szemrehányást tenni nem fog.

— Őrült voltam akkor. Megbántam már ezerszer!

E pillanatban a férfi ujjai erősen, durván szoritották össze a keskeny fehér kezét és egy hosszú vörös vonal mutatta a kegyetlenkedés helyét.

Klára fölsikoltott fájdalmában és a férfi rögtön elbocsátotta kezét. Ha Klára sirni kezd, vagy bármi módon valami gyöngeséget árul el, a férj csókjaival borítja a sajgó vörös kezét, de Klára nem sirt, nem érzékenykedett, égő szemekkel daczosan mondta:

— Most még csak az van hátra, hogy megverjen, mint egy részeg paraszt a feleségét.

A férj tényleg abban az állapotban volt, melyben a civilizált ember újra csak vadálattá

lesz. Minden erejével uralkodott magán, hogy bolondot ne tegyen, de szóval megmondotta neki:

— Ha ön csalódott, hát tudja meg, hogy én is megbántam, hogy utjában álltam a végzetnek. Hadd teljesedett volna be önön sorsa, melyet megérdemelt.

Klára gunyosan kaczagott.

— A bákirálynők és a nagyon szép leányok közös sorsa; a vén leányság, ugy-e? De talán még nem felejtette el, hogy én önért...

Török ur is megpróbált csufolódni.

— Egy gazdag kérőt utasított vissza. Tudom, kedvesem, de lássa, az ilyesminek emlegetése igen izléstelen dolog ám!

— Mondjon, a mit akar! — kiáltotta Klára lángoló arczczal. — De legalább tudja meg, hogy magbántam, százszor megbántam! És életem felét odaadnám, ha meg nem történtté tehetném könnyelműségemet.

A férj halálsápadt lett, ez a dőfés a szívéen találta, csak annyit felelt:

— Fölösleges az életének felét odaadni. Csak be kell adnia a válókeresetet, higgye meg, engem is igen lekötelezne vele.

Otthagytá az asszonyt és elment, Klára kétségbeesetten zokogott. Férje egyszerűen kiutasította házából, hát még ezt is meg kellett érníe?! Egy perczig sem habozott, nem maradhat itt tovább. A mint égő, vörös kis kezét nézte, szemeit elfutotta a könny, de százszor jobban fájt a durva

szorításnál a kegyetlen hideg mondás: „adja be a valókeresetet, engem is igen lekötelezne vele.“

Leánykori kedves emléktárgyait pakkolta össze és házi ruháját váltotta fel egy utcai toilettel, aztán leküldte a szobaleányt egy bérkocsiért. A szakácsné bejött és megkérte a nagyságát, hogy adjon ki vacsorára valót, ha elmegy. Klára odadobta neki a kulcsokat:

— Fogja!

A szakácsné meglepetten nézett a nagyságára, hogy ellenőrzés nélkül rábizza a spájz kulcsát. Ez legalább is furcsa! A szobaleány szokás szerint, megkérdezte:

— Mikor tetszik visszajönni?

— Soha, — felelt Klára égő szemekkel, halványan.

Aztán jutott valami eszébe. A cselédeknek kell adni valamit, idegesen nyult a tárczája után, nem volt benne, csak egy pár krajczár. Még a bérkocsit is Berczi bácsinak kell majd kifizetni. Hiába, szegény embereknél hónap végén nincs különben a dolog! Klárának köny toltult szemébe az újabb megaláztatásra. Azután hirtelen egyet gondolt, lekapcsolta karjáról az arany karpereczet, férjének vőlegényi ajándékát és odadobta megvetéssel a cselédnek:

— Fogja ezt, magának!

A szobaleány álmélkodva tartogatta kezében a sulyos, drága ékszert. Szentül meg volt győződve arról, hogy a nagysága megbolondult s

eme nézetének kifejezést is adott a szakácsné előtt. A szakácsné kit élettapasztalatai immár filozoffá tettek, csak a vállát vonogatta: hajh, könnyű a nagyságának, olyan jó dolga van, hogy már azt sem tudja, mit tegyen a jó módtól, kéne csak neki annyit dolgozni, mint a szegény cselédnek, majd meghuzná magát. Ezen aztán eltanakodtak késő estig és izgatottan várták haza az urat.

X.

Susanne, ki Blanka halála után rögtön visszautazott birtokára, a következő nyáron a Tát-rában találkozott Hortynéval, s itt hallotta meg az ujságot, hogy Balázs Klára válik az urától.

Eleinte nem is akarta hinni. Ez a hír sokkal közelebbről érintette, mint a hogy Irén sejt-hette. Ő csak ujsággal, pikáns ujsággal akart kedveskedni Susannenak és sohasem tudta meg, hány álmatlan éjszakát okozott ezzel a hírrel a fiatal asszonynak.

A mit Susanne — mikor a hír igaz voltáról meggyőződött — először érzett, az a lelkiismeret-furdalás volt. Ezt a házasságot tulajdonképpen ő hozta össze, ime, micsoda szerencsétlenség lett belőle. Ő azon a délután azzal a nyugodt öntudattal hagyta el Balázsék lakását, hogy nemcsak unokahugát, de Klárát is megmentette. A sors keresztet huzott az ő számításain, Blanka meghalt és Klára szerencsétlen lett örökre.

Talán még jobb lett volna, hogyha hagyja a dolgokat a maguk útján menni. Egyik ember-

nek sincs joga felelősség nélkül a másik ember életébe belenyulni.

Aztán, igen, önzés is belejátszott a bánatába. Belátta, hogy neki is le kell mondani mindenről. Az alatt a két év alatt, míg Blankával voltak külföldön, Horváth mindenütt velük volt. Együtt ápolták gondozták a kis leányt, míg csak lehetett, tartogatták benne a lelket. És a folytonos együtt-létben Horváth megszerette Susannet; érzelmében több volt a barátság és hódolat, mint a szerelem. Az asszony talán öntudatlanul már régen szerette a férfit, de sohasem beszéltek erről. Hol? Mikor? A haldokló kis leány ágya mellett? Kiben úgy tartották a lelket, hogy ha meggyógyul, Horváth István felesége lesz?! Ezt mesélte neki mindennap Susanne és maga Horváth is. Blanka most már gyógyulni akart, mindennap kérdezte környezetétől: „gyógyulok, úgy-e, gyógyulok?” „Gyógyulsz” mondták neki, még az előtt való nap is, hogy kikisérték a temetőbe.

Addig sohasem beszéltek szerelemről, még sokáig azután sem. Susanne, mikor Horváth először megkérte a kezét, Kláráról tudakozódott, fővárosi ismerősök mondták, hogy boldog, nagyon boldog és a fiatal asszony megnyugodott.

Most, hogy Hortynétől hallotta a szerencsétlenséget, rögtön lemondott Horváthról és mivel komolyan szerette a férfit, lemondott arról, hogy valaha férjhez menjen. Horváthhoz most már nem mehet. Nem joggal vádolná-e őt Klára, hogy maga

számára vette el tőle a férfit, kivel ő talán boldog lehetett volna? Nem gyanusítaná e azzal, hogy azon a szomorú emlékezetes napon nem is Blanka érdekében volt nála? De különben is, nem volna némiképp jogos is a Klára panasza? Ismerte a szenvedő emberek igazságtalanságát és Susanne belátta, hogy Klára szerencsétlensége őtet is megfosztja a boldogság reményétől.

Meg is írta mindezt Horváthnak és nem törődött a férfi ellenvetéseivel, könyörgéseivel. Lemondása őszinte és megmásíthatatlan volt. A föltűnést azonban kerülte és tovább is részt vett a társaság mulatozásaiban, majd hallgatta Hortyné sopánkodásait.

Szegény Irén asszony igazán szerencsétlen volt az ő írójával. Kende Sándor komolyan vette a barátságot és csak azon volt, hogy a szenvedő madonnát megvigasztalja. A madonna azonban szomorú maradt, mert Kende ur ostoba volt, mint a sötét éjszaka. Az asszony végre is meguntta ezt a szenvedő pózt, éppen úgy, mint a kék selyem blouzát, melyben ezt az urat fogadni szokta. Egy látogatásnál rózsaszinbe öltözött és a szenvedő ábrándos madonnából szerelmes asszony lett.

Igen, megvallotta, hogy szeret és arra kérte az író: váljanak el, az ő lelki nyugalma, boldogsága, becsülete követeli, hogy ne lássák többé egymást. Bizony elég ócska fogás már ez, regényekben is csak a legnaïvabb publikum veszi be. Kende Sándor végtére, ha egyéb nem, de intelligens

ember volt, ki olvasott legalább száz könyvet, melyben szakasztott e szavakkal, e görcsös, fuldoló zokogással ugratják be a naivabb lelkületű férfiakat. Ha valaki neki ilyesmit elbeszél, nevet rajta és azt feleli, az ilyen jelenetekre egy válasz van: átkarolni a menyecskét és feddő jóváhagyás reményében jól megcsókolgatni és rögtön találkát is kérni tőle, pár percz mulva majd elhallgat az asszonyka lelkiismerete. Ha pedig a menyecske folytatja tovább a lelkiismeretmardosági meséket, hát csak hadd tegye, nem kell zavarni mulatságában. Sőt jónevelésű férfi mindig olyan arcokat vág, mintha hinne is a mesékben. Ez a kis komédia a csók édességéből mit sem von le és ha az asszonynak gyönyörűsége telik benne, csak meséljen, csak hazudozzon, okos ember úgy sem hiszi el egy szavát sem.

Kende Sándor is így vélekedett volna, ha más asszonyról van szó, de ne méltóztassanak felejtetni, hogy Hortyné *kivétel* volt és minden férfinak van egy *kivétele*, a kinek vakon hiszi el a legvaskosabb hazugságokat, a miért a többi férfitársait leszamarazza és kineveti.

Kende, a helyett, hogy találkát kért volna, Irén asszonytól, — mert mi mást lehet az ilyen *vallomásra* józan észszel felelni, — megindultan mondta:

— Irén, édesem, én is szeretem magát . . .

Az asszony szünetet tartott a sirásban, várt, hogy a férfi mit fog proponálni a legközelebbi

találkozás helyéről, mert itthon minden pillanatban betoppanhat valaki, azonfelül is úgy sokkal romantikusabb.

... Nem szóltam volna, ha a végzet így nem akarja, mert nem is reméltem volna, Irén, hogy maga szeret engem, de ha így van ...

— Nos, nos, — sürgette magában Hortyné türelmetlenül.

— De ha így van, — beszélt tovább az író a szerelmes ember ostoba, becsületes hangján, — válják el a férjétől és legyen az én feleségem.

Ha a villám csapott volna le mellette, Hortyné akkor sem ijed meg úgy, mint ettől a mondattól. Bármilyen romlott teremtség volt, most belátta, hogy ez a szegény ember sokkal becsületesebb, vagy a jourok nyelvén szólva, sokkal ostobább, mintsem ő hasznát vehetné. Házassági ajánlatot kapni, mikor az ember azt akarja, hogy légyottra hívják, ennél, azt hiszem, szörnyűbb csalódás nem ért még senkit az életben!

Irén asszony megdöbbsent. Nem ezt akarta ő. Elválni a férjétől, a derék jó Hortytól?! Mikor olyan szép csöndben lehetett volna végezni a dolgot!

Válni? Botrányt csapni csak Balázs Klára szokott, Hortyné megalkuszik a lelkiismeretével ötven perczentre és ez tiszta haszon.

Milyen ostobaság! Itt hagyni ezt a szép lakást, ezeket a puha szőnyegeket egy íróért, a ki mint udvarló felette érdekes, de mint férj!

Különben is, hogy okozhatna ő a szegény Horty-nak akkora fájdalmat, hogy itt hagyja! Ilyen kegyetlen csak Balázs Klára lehet. Az ember megszerezheti a maga kis örömeit, hogy a férjének ne legyen semmi kellemetlensége, a légyottról, a szetöről, ha ügyes az asszony, a férj soha nem tud meg semmit és így boldog. De így itt hagyni a férjet? Ezt a derék, becsületes gentlemant!? Aztán miért? Mikor az ember olyan jól leélheti napjait becsületes hármásban is.

Hortyné a nők szerencsés tapintatával megérezte, hogy az író számára mindenképp el van veszve. Ha most ledobja a madonna álarczát és nyíltan beszél, akkor is. A valamennyire becsületes férfiak az ő oltárképeiket ritkán hurczolják meg a sárban. Vagy szeretnek valakit igazán, vagy — játszanak. Ha szeretnek és az asszony megmondja nyíltan: „én játszani akarok“, akkor a becsületes férfi azt az asszonyt többnyire ott hagyja és a játékra keres magának olyan valakit, a ki előtt nem térdepelt, mint oltárkép előtt. A ki madonna volt, az nem lehet konyhaszorgáló. Irén belátta, hogy a komédiázással felsült, annyira imádtatta magát, hogy most már nem beszélhet nyíltan: „nem akarok válni a férjemtől, ellenben a kedvesed leszek, ha akarod,“ ez volt a gondolata, de ha ezt bármiképpen tudtára adja a férfinak, az megvetéssel távozik tőle, mert ez már nem az asszony becsületébe vágó dolog, hanem a férfiba. A kit egyszer feleségül kértünk, ahhoz

nem lehet tisztességtelenül közeledni, még ha oly hön óhajtja is ezt valaki, mint Hortyné nagysága.

Elhagyta hát az író tázozni határozott ígélet nélkül. Másnap megirta neki, hogy nem teljesitheti kérését, bár szive megszakad, nem teljesitheti családja miatt. Anyját sirba vinné a dolog és jöttek a többi romantikus okok, melyeken a férfiak ugy tudnak mulatni, mint primitiv hazugságokon, ha véletlenül nem hozzájuk írják a primitiv hazugságokat. Ilyenkor azonban ostobák egytől-egyig és a legvaskosabb és kézzelfoghatóbb hazugságokat készpénznek veszik.

Kende is hitt s még egyszer kérte az asszonyt, Hortyné még egyszer irt, hogy nem teheti. Most már egészen madonna lesz, miután belátta, hogy a férfival ugy sem megy semmire, legalább méltóságos akart maradni.

Szépen elszökött a fővárosból ide a fürdőbe, az ismerősök közt hamarosan fölfedezett egy fiatal ügyvédet, ki sokkal praktikusabb ember volt, mint a híres asszonylélekbonczoló Kende Sándor. Irén asszonynak most már reménye volt, hogyha visszatérnek a fővárosba, használhatja ama bizonyos sűrű fátvult, melyet már oly régen vásárolt a Bécsi-utczában.

Mikor a fürdőszezonnak vége lett, Hortyné boldogan ült be férjével egy első osztályu kupéba. Elhalmozta férjét szeretetreméltósággal, olyan boldog volt, hogy nem birta szivébe zárni az örömet, szinte elérzékenyülve simogatta férje arcát.

Most már valósággal bosszankodva gondolt az íróra, ki azt proponálta, hogy váljon el. Elválni ettől a derék, jó fiutól! Hogy ezt a derék, jó fiut oly kegyetlenül megcsalta és meg fogja csalni, az egy cseppet sem bántotta Irén asszony lelkiismeretét.

XI.

Balázs Klára újra ott lakott a Sándor-utczai kis lakásban. Az öregek eleinte békíteni akarták, de Klára indulatosan szakította félbe a prédikációkat.

— Ha terhetekre vagyok, majd elmegyek valami házhoz társalkodónőnek, de oda vissza soha!

Klárának hát nem lehetett többet beszélni. Különben is idegeskedni kezdett, a szegény öregek halálos aggodalomban éltek le egyik napot a másik után. A férjjel is próbáltak kísérleteket tenni, de ez kijelentette, hogy a felesége bántotta őt meg, ennél fogva ő nem hajlandó semmiféle közeledésre.

Török csakugyan nem bocsájtotta meg Klárának, hogy akkor délután úgy elment. Nem felejtette el, hogy mit érzett, mikor hazajövet, a cselédek vigyorgó arczczal bejelentették, hogy a nagysága elment és sohasem jön vissza.

A cselédekkel üzeni meg a bucsuszórt férjének! Legalább irt volna egy pár sort, — gondolta Török elkéservedve. És elkéservedése örjögő

haraggá fokozódott, mikor a következő vasárnapon a szobaleány teljes diszben beállított szobájába, jelentvén, hogy ma neki van „kimenője” és így csak este fog hazajönni.

Török szórakozottan bölintott fejével, úgy járt-kelt *azóta*, mint egy álomlátó. Véletlenül mégis fölnézett a kiczifrázott leányra és megpillantotta annak vörös, durva csuklóján a Klára karpereczét, az ő vőlegényi ajándékát.

A szobaleány meghökkent a nagyságos ur lángoló arczától és ijedten mentegette magát.

— A nagysága adta nekem, mikor elment.

— Tegye le azt a karpereczet, — olyan hangon mondta ezt, mintha fájdalomába kerülne minden szótagnak a kiejtése.

Aztán, mivel a leány nem mozdult, durván rárivallt:

— Tegye le!

A leány ijedten kapcsolta le kezéről az ékszert és letette az asztalra. Török belátta, hogy ez a szegény cseléd igazán ártatlan abban, ha felesége nászajándékját neki dobta oda, valamivel nyugodtabban beszélt.

— A karperecz itt marad, de az árát én megadom magának.

A cseléd széles arczán most már mosoly mutatkozott. Neki így is jó.

— Hatvan forint volt, — mondta Török, — itt van a pénze.

A férj odaadta utolsó forintját, de mégsem

hagyta egy cselédnek a kezén azt a karkötőt, melyet ő csatolt valaha föl egy fiatal leánynak a kezére, kit annyira imádott.

A cseléd bambán nézett a sok pénzre, nem mert hozzányulni, az ur rákiáltott:

— Vigye már és menjen dolgára!

A szobaleány összeszedte a „vagyont“ és kint a szakácsné előtt azt mondta, hogy nemcsak az asszony van megbolondulva, hanem az ur is.

E jelenet után közvetlenül, toppant be Berczi bácsi, hogy békítő kísérleteket tegyen. A férj indulatosan, majdnem gorombán válaszolt, nem volt más hátra, be kellett nyujtani a válókeresetet.

Klára asszony ott ült nap-nap után leánykori kis szobájában. Össze volt törve testben, lélekben. Betegeskedett. Sirt sokat, de inkább rossz gyermekes makacsságból, mint igazi nemes fájdalomból. Szívét és hiuságát egyaránt sértette, mikor megtudta, hogy férje nem hajlandó békülni.

Tulajdonképpen szerette az urát, és most hogy távol élt tőle, újra szerelmes lett belé. Gyűlölete csak három napig tartott, a negyedik napon már biztosra vette, hogy az ura érte jön és megkérleli. Elhatározta, hogy egy kicsit vonakodni fog, de aztán nagylelkű lesz és megbocsát. Valami különös, sovár vágy kinozta nem is annyira a férje után, mint visszaszedni a kulcsokat a szakácsnétól. Eszébe jutott, hogy azelőtt való héten vett egy kis porcellán mandarint. Odatette az íróasztalára csecsebecsének, most szinte szívdobo-

gása lesz a vágytól, a kis mandarin most biztosan poros, ha ő letörölgethethné a portól, finom kis batiszt kendőjével.

Azután meg eszébe jutott, hogy régen legkedvesebb időtöltése volt, ha esténként az ura hullámos sötét hajába babrált. Az a haj! Istenem, ha most belédughatná az ujjait és turkálhatna benne! Egyebet nem is akart. Nem emlékezett vissza a szenvedélyes csókokra, ölelésekre, néha mintha el is felejtette volna, hogy ő immár asszony.

De ha a haj eszébe jutott, az urának sűrű, dus haja, szinte reszketni kezdett a gyötrő vágytól, belemeríteni ujjait és ilyenkor oly keserves sirásra fakadt, hogy az öregeknek majd meg-
hasadt a szivük.

Mikor aztán meghallotta, hogy az ura nem jön el érte, nem akar róla tudni, egyszerre csak nyugodt lett. De ez a nyugalom kétségbeejtőbb volt a leghevesebb kitörésnél. Halványan, szótlanul ült helyén, néha napokig nem nyult ételhez. Aztán elment kóborolni. Késő este vetette haza; ha kérdezték tőle, hol volt, nem felelt, csak a szemei égtek oly különös fényben, hogy a jó öregek nem merték faggatni többé.

Ellenkezni vele nem lehetett, mert beteges volt és minden ingerelte. Egy nap aztán nem mehetett kóborolni, ágyba kellett maradnia, orvost hívtak.

Az orvos aggódalmasan kérdezte ki a lázban égő asszonyt, aztán nevetve mondta:

— Nem lesz semmi baj. Holnap már fölkelhet, aztán leül a kályha mellé és varr apró kis ingecskéket, fejkötőket, rekliket, szükség lesz rá.

Klára pedig ájultan esett vissza a párnákra, ez volt az első eset, hogy oly komolyan rosszul lett. A jó öreg doktor nem is sejtette, milyen boldogtalanná tette az asszonyt azzal a hírrel.

Klára mindenáron gyógyulni és felejteni akart. Azért kóborolt egész nap, mert háborgó szívével nem birt egy helyben maradni. Azt hitte, a fizikai fáradtság előli a lélek gyötrelmeit. Néha kocsiba ült és vitette magát az utczákon össze-vissza. Mindennap elhajtatót az ő volt lakása előtt és félrehuzta a kocsi ablakáról a függönyt. Az íróasztala ott áll az ablak mellett és ő látcsővel nézett be az ablakon át a szobába. Az ablak nyitva volt, talán takarítottak, talán csak hanyagságból, mint olyan helyeken szokott lenni, hol nincs asszony a háznál. Klára jól kivette a kis mandarint és eltorzult arczczal dobta magát hátra ülésében és alig volt ereje megadni a jelt a kocsisnak, hogy mehetnek tovább.

Be akarta magának beszélni, hogy ő csak a mandarin után való vágyában ilyen nagy beteg. Szégyenlős mosolylyal mondta el ezt Róza néni-nek, hogy akarja a kis mandarint, mindenáron akarja.

Róza néni meg elmondta Berczi bácsinak, ki elhatározta, hogy személyesen megy el a kis porcellán-figuráért. Elhatározta, hogy még egyszer

megpróbálja a kibékítést, de Török fagyos volt és a jó öreg föladott minden reménységet.

Ha a férj látta volna a sápadt asszonyt ott állni az ablak mellett és remegő szívvvel várni haza a bácsit a mandarinnal, bizony Isten, megsajnálta volna, annyira össze volt törve. De nem láthatta és magában azt gondolta: most is csak a hiúságon, a bolondságon jár az esze, éppen olyan, mint volt.

Klára elvette a mandarint és várta, hogy a bácsi valamit szóljon. De ez nem szólt, csak szomorúan nézett maga elé. Klára ebből a tekintetből kitalált mindent. Remegő kezéből kiesett a kis porcellán-figura és darabokra tört, ő pedig oda sem nézett, lassu, fáradt léptekkel ment be szobájába.

Ekkor mondta ki: feledni, feledni mindenáron ezt a szívtelen, rossz embert. Azt képzelte, újra visszaélheti magát leányi életébe és ekkor jött az öreg doktor és kijelentette, hogy nincs feledés, nincs gyógyulás, ő örökre hozzá van kötve ahhoz az emberhez, ki róla tudni sem akar. Balázs Klára immáron mindig a Török László felesége leszen, akárhogy elválasztják őket isteni, emberi törvények, az a kis gyermek fölbonthatatlan kapocs lesz köztük.

Az a kis gyermek! A kinek annyit örvendeznek boldog, fiatal szülők. Mielőtt még ismernék, találgatják: fiu lesz-e, leány lesz-e? A papa azt állítja, hogy fiu lesz, a mama szemrehányá-

sokat tesz a papának csunya önzése miatt, hogy mindig csak a *dicsőségre* gondol. „Csak azért akarsz fiut, hogy eldicsekedhess vele az ismerősöknek, te szívtelen ember, ha leány volna, nem is szeretnéd, képes volnál megfojtani, oh, Istenem, milyen kegyetlen Heródesek vannak a világon.”

A papa becsületszavára állítja, hogy neki eszében sem volt gyermekgyilkosságot elkövetni, de a mama mindezzel nem elégszik meg és a papának esküt kell tennie, hogy ha leány lesz, ezt éppen úgy fogja szeretni, mint a fiut. A papa esküszik ünnepiesen erre, a mama meghagyja magát kérlelni és tudtára adja a papának, hogy neki is olyasféle sejtelmei vannak, hogy a kicsike fiu lesz, mert már háromszor azt álmodta.

A papa fölvilágosodott ember, a ki megvet minden babonát, de a mama álmát föltétlenül respektálja, ennélfogva a kaszinóba a szemrehányó tarokkpartnerek előtt így mentegeti magát: „Nem tehetek róla, elkéstem egy kicsit, bölcsőt néztem a fiamnak, de egyik snaszabb jószág volt, mint a másik, ilyet nem is merek hazavinni, tudjátok, az asszony sokat ad a külső czifraságra.”

Az igazság kedvéért meg kell jegyezni, hogy a mama mit sem tudott a papa üzleti kirándulásairól és a papának folyton a takarékoságról tart prédikációkat.

Klára, szegény Klára, semmit sem ismert ezekből az isteni gyönyörűségekből. Sokat szenvedett és nem volt mellette az, kinek kötelessége

lett volna bátorítani, vigasztalni, ápolni. A jó Róza néni mindent megtett, de alapjában véve ő is nagyon szomorú volt. Ez a gyerek tönkretette az asszony jövőjét. Ha már békülni nem akartak, folyton sürgette férjét, hogy járjon utána a válópörnek, hadd legyen Klára szabad, hiszen még huszonnégy éves, csak nem fogja egész életét így leélni?

Szegény Klára, ha bűnös volt, nagyon, nagyon megszenvedett. A hír, mely eleinte le-sujtotta, később vigasztalójává vált, mert Klára nem gondolt arra, a mire Róza néni, ő nem akarta életét reperáltatni. És azt gondolta: ime mégsem vagyok elveszve, a gyermekemnek fogok élni, szeretni fogom, fölnevelem és vigasztalást találok majd benne.

És ekkor vette észre, hogy körülötte mindenki szomorú. Bezzeg, itt nem néznek előre bölcsőt, nem találgatják, flu lesz-e vagy leány? Akármilyen lesz, mindenképpen óriási csapás és szerencsétlenség. Ezt olvasta le Klára környezetének arczáról.

És kitört belőle a kétségbeesés: „Én ártatlan gyermekem, hát kinek vétettél te, hogy ilyen szeretetlenül fogadnak? Nem olyan ártatlan, tiszta a te lelked, mint a többi anygalkáké? És még sincs egy szív, mely szeretettel, örömmel gondolna rád! S ha megkezdted az életet, mely úgy is telve van szomorúsággal, gyötrellemmel, nem lesz egy arc, mely nyájasan mosolyogna rád. Más gyer-

meket ujjongó örömmel fogadnak és a te születésedtől retteg mindenki. Nem elég, hogy mikor megszületél, már félig árva vagy, még haraggal és gyűlölettel is néznek rád!”

És Klára, ki hitetlen volt, mint minden modern nevelésű hölgy, talán először gyermekora óta, letérdepelt a földre és úgy kérte az Istent.

— Én irgalmas Istenem, ne engedd, hogy az én vétkemért a gyermekem lakoljon.

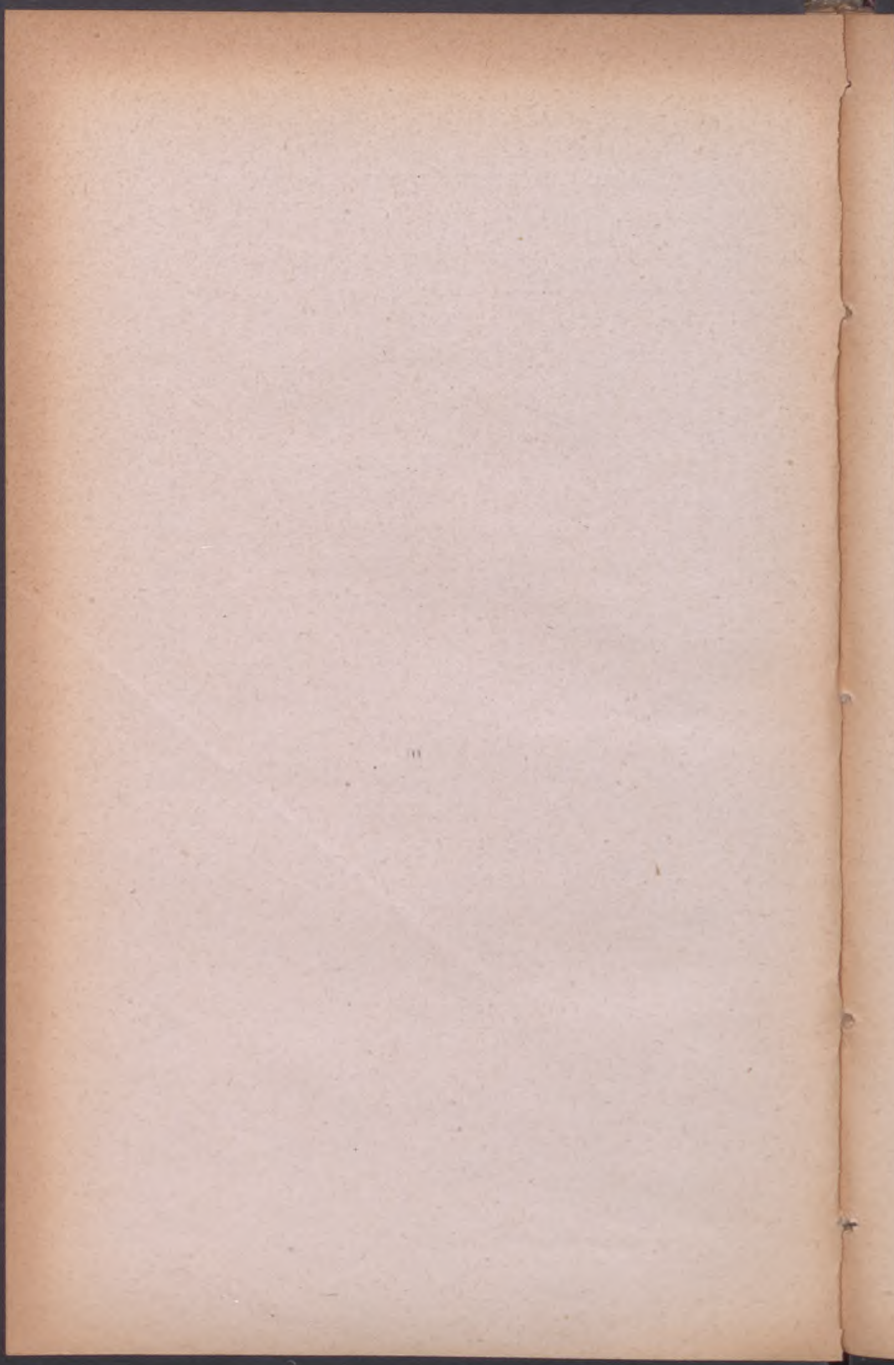
És ha csakugyan van odafent valaki, ki méri az osztó igazságot, érdem szerint adva a boldogságot, a szenvedést, az a valaki e pillanatban mondhatta Klárának:

— Légy, nyugodt, leányom, a te tartozásod immár le van róva.

És Klára, mintha hallotta volna ezt a biztatást, egyszerre nyugodt lett. Elmúlt félelme, aggodalma, mely eddig lidérczként fojtogatta és esküt tett, ünnepies esküt.

— Szeretni fogom én őt az egész világ helyett!

1871

XII.

Balázs Klára ott ült az ablaknál és csöndesen ringatta a bölcsőt. A baba most már háromhónapos és fiú! Milyen öröm volna ez otthon boldog családi körben: fiú!

Róza néni csak annyit jegyzett meg szomorúan:

— Persze jobb, mintha lány volna.

A miből Klára megérthette, hogy így csak kisebb a szerencsétlenség, de ez is szerencsétlenség.

Klára csöndesen ült a bölcső mellett és szeliden ringatta. Az ám, a válópör! Milyen nehezen is megy ez a dolog. Az volt a baj, hogy egyik fél sem tudott a másikra rosszat mondani, csak azt, hogy nem akarnak együtt élni. De hát nem addig van az, az ilyesmi nem izlés dolga, mondjanak okokat, reális okokat, másképpen nem megy a dolog.

Berczi bácsi meg is szerkesztett egy „okokkal” ellátott válókeresetet és odaadta Klárának,

hogy írja alá. Az asszony átolvasta és összetépte, egészen fölháborodva mondta:

— De bácsi, hisz ez csuf hazugság, hogy mondhat maga ilyesmiket egy becsületes emberre, a ki nekem férjem volt.

Berczi bácsi dühbe jött.

— Hát nem akarsz válni?

— Akarok, — mondta Klára határozottan, — de rágalmazni nem engedek senkit.

A válópörököt pedig nem lehet keztyüs kézzel végezni s így csak huzódott a dolog. A férj különben, mikor meghallotta, hogy Klárának gyermeke van, elment Balázsékhoz. A gyermeket megmutatták neki, aztán az öregek, kik végig szenvedték Klára szenvedéseit, meglehetősen határozott hangon tudtára adták, hogy nem óhajtják a látogatás ismétlését. A gyerek hét évig az anyjáié, azután majd meglátják, hogy lesz.

Klárának nem is szóltak a vizitről, féltek, hogy fölizgatják vele. Az asszony pedig arra gondolt, hogy ime, az apa nem is látta gyermekét.

Most újra nagyon vágyott az ura után, de nem úgy, mint régen, mikor a haját akarta simogatni, most a gyermeket szerette volna neki megmutatni: látod, milyen szép, milyen édes! Ez a miénk, a kettőnké! Hiába, mi nem lehetünk idegenek egymáshoz soha, ha nem is vagyok a feleséged, de a gyerekednek anyja vagyok, ha nem is vagy a férjem, de a gyermekemnek az apja vagy.

És lehajolt a gyermek fölé és hosszan, sokáig

csókolta. Olyan szép volt az asszony nyugodt, türelmes, szelid bánatával. Azok a vad kitörések, szenvedélyes vergődések mind elmúltak, valami szelid, édes melankólia fogta el a lelkét. Halványabb volt, mint leánykorában, de ez szinte jól állott neki, az a szelid borongás, a mi ott ült az az arcán állandóan, szinte tündérszéppé varázsolta.

Odahajolt a gyermeke fölé, kinek piczi szája mozogni kezdett, Klára a dadához fordult:

— Ugy-e, dada, most beszél?

A dada, a tapasztalt asszony, jóakaratu lenézésével oktatta a nagyságos asszonyt:

— Kezét csókolom, még nem beszél. Ilyenkor még nem szokott a gyermek beszélni, de talán pár hónap múlva.

— Oh, persze, — szólt közbe Klára mélységes meggyőződéssel, — maga csak azokról a gyermekekről beszélhet, a kiket eddig látott, de az én fiam nem közönséges gyermek ám. Nézze, milyen okos szeme van.

A dada jól emlékezett, hogy mindenik nagysága ugyanezt mondta, de hát ő mindenik nagyságának igazat adott, miért ne tenné most is?

— Nézze csak, dada, — folytatta Klára, hogy mozog a szája. — Mond valamit, csak mi nem értjük. Dada, melyik szót tudja a gyermek leg hamarabb kimondani?

— Az nem egyforma, — oktatta a dada a nagyságos asszonyt, — a Kardosné nagyságáé

azt mondta először, hogy apa, a Tavasyné nagyságáé dadát és mamát egyszerre mondott.

Klára már nem hallgatott oda, lehajtotta szép fejét fehér kezére és gondolkozott. Ha az ő gyermeke is apa szót mondja ki legelőször, mit felel ő majd neki?

És sokáig ott ült mozdulatlanul és előtte volt ama végzetes délután, mikor férje házától eljött. Képzeletében lejátszódik az egész jelenet és megborxad, hogy is lehettem olyan szívtelen.

Mert Balázs Klára szívéből már eltűnt minden kicsinyes hiúság, az az emésztő sóvár, szinte bűnös vágy a gazdagság után. A sok szenvedésben megtisztult a lelke.

De mégis keserőséggel gondol az urára, az is szívtelen volt. Miért nem jött el érte? És ez a kis ártatlan gyermek adja meg az ő szívtelenségüknek az árát.

És Balázs Klára lelkében világos tudattá lesz, a mit már hónapok óta érezi, hogy neki nincs joga gyermekét apjától megfosztani. Valamint a férjnek sincs joga gyermekének anyját kioltani a házból. A mit egymásnak *akkor* mondtak, azt a férj és a feleség tehette, most a szülők állnak egymással szemben.

És asszonyi módra, egyszerre hirtelen elhatározta, hogy visszamegy az urához és magával viszi gyermekét. Klára erős lelke a cselekvésre volt teremtve és nem habozott sokáig. Női büszkesége egy kicsit föllázadt, de aztán megvigasz-

talta magát, nem a férjhez megy vissza a feleség, nem... nem... ezt nem tenné soha, az apához megy vissza az anya gyermekével.

Egy kicsit kigyult az arcza, aztán öltözni kezd, egyedül vannak otthon a dadával és a szobaleánnyal. A dadának odaszól, hogy készüljön, kocsikázni mennek, a cseléd örül, hogy kiszabadul a fogságból és szorgalmasan pólyázza be a babát, Klára meg oda áll a tükör elé és kalapját teszi föl dus, szőke hajára.

És ebben a pillanatban — nem a regényesség kedvéért, — de úgy van, jön be Török László az ajtón, Klára egy kicsit piros lesz, de mondhatni, minden meglepetés nélkül nyújtja kezét férjének és azt mondja:

— Ugy-e, értem jött?

Török bámulva kérdé:

— Honnan tudja?

— Mert én is magához akartam menni.

Hazamenni a gyermekkel.

Olyan nyugodt, természetes hangon mondta ezt és a dada nagy rémületére, ki még sohasem látta ezt az idegen urat, — hagyja magát ölelni, csókolni.

A szegény dada nem tudja mit jelent ez, de végre is, jónevelésű cseléd módjára kisompolyog és kezeit dörzsöli, ki hitte volna, hogy a nagyságos asszony is... ki hitte volna?...

Az asszony szeliden, csöndesen kibontakozik és odaviszi a férfit a bölcsőhöz és látja, öröm-

mel látja, mint sir ott a férfi, mint csókolja össze a babát, míg végre az asszony megszólal:

— Már három hónapos.

Mélységes szemrehányás van e szavakban. A férfi elérti és felel rá:

— Itt voltam egyszer és azt mondták...

Az asszony nem engedi tovább beszélni, ráborul a keblére és elkezd sirni, kacagni.

— Itt voltál, itt voltál, te édes!

Aztán letöröli könnyeit és elfogultan mondja:

— Akkor is azért jött?

— Nem, — felelt Török őszintén, — rossz ember voltam, de most igazán azért jöttem. Azért jöttem, hogy megmondjam: jöjjön vissza, Klára. Jöjjön vissza, ha gyűlöl is, ha én rossz voltam, ne büntesse értem a gyermeket. Micsoda megmérgezett élete lett volna, ha tudja a mi gyűlölködésünket?

Klára határozottan beszélt:

— Nem fog megtudni soha semmit, majd elhagyta hangjának biztossága és szinte sirva kérdezte:

— A gyermekért jött? Ugy-e a gyermekért? Török mosolyogva csókolja a feleségét:

— A gyermekért, meg magáért, Klára.

Klára becsöngeti a dadát és megmondja, hogy ezzel az urral fognak menni, a szobaleány hozasson kocsit. A szörnyűködő dadának aztán megmagyarázza a másik cseléd, hogy soha se busuljon, a nagysága az urával csókolódzik, jussa van hozzá.

Mikor bent ülnek a kocsiban, Török még egyszer kérdi:

— Hát magától is visszajött volna, Klára?

— Vissza, — felelt határozottan az asszony, aztán láng önti el arczát és sugva mondja:

— De jobb szeretem, hogy maga jött el értem, így más, egészen más.

Róza néni csak a szobaleánytól hallotta meg a nagy ujságot. Lélekszakadva rohant a fiatalokhoz. Azok nevettek ijedtségén és nagyon boldogok voltak. És azután mindig így látta őket Róza néni, néha kissé komolyabban, gondokkal terhelve, de mindig boldogan.

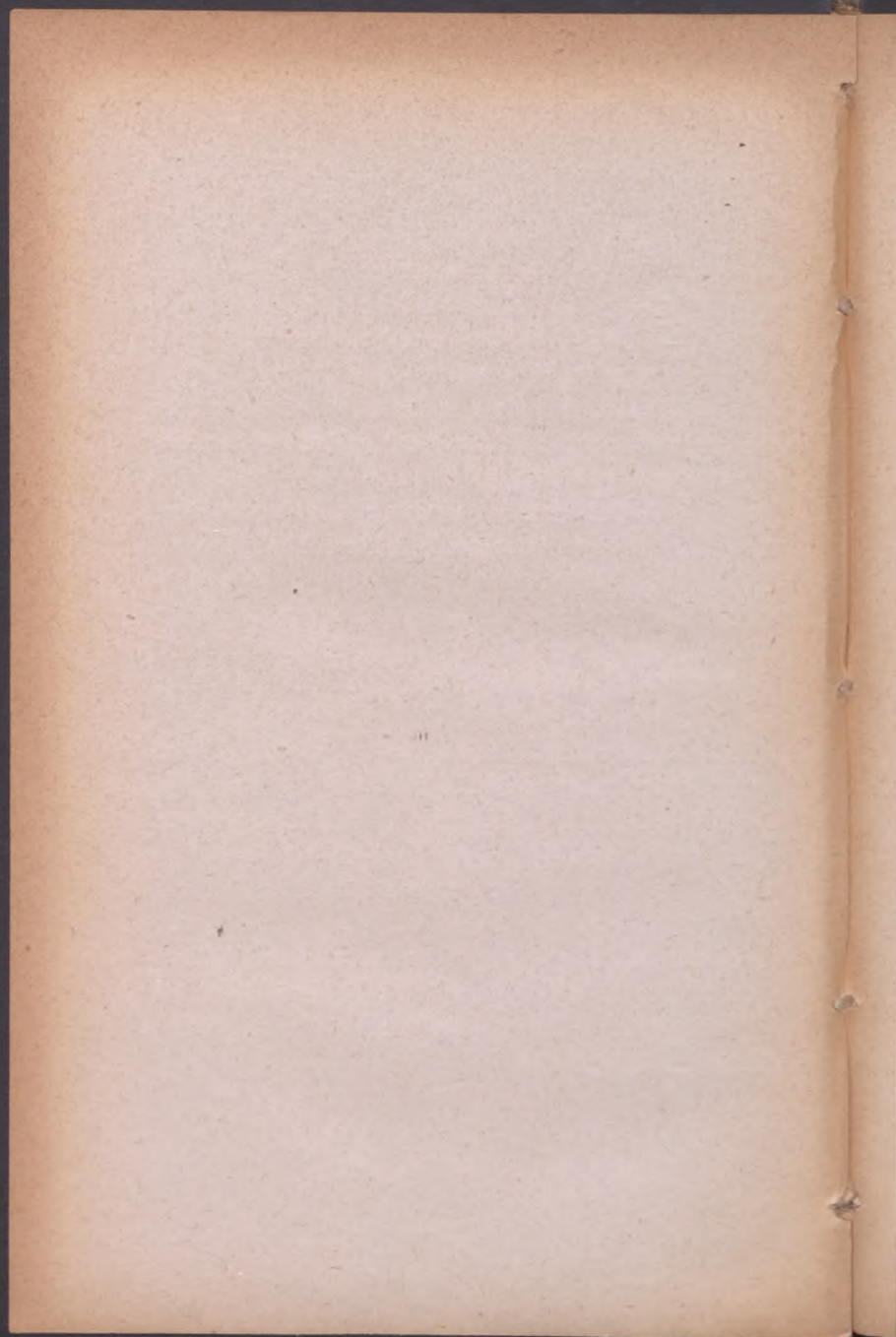
Egy napon elegáns, nehéz fehér papiroson tudatták velük, hogy Horváth István feleségül vette özvegy Tamássy Károlynét, született Horváth Susannet.

Klára odaadta férjének a papirost és lassan, elgondolkozva mondta:

— Szegény kis Blanka, mégis kár érte olyan fiatalon!

Két nagy könyecsepp esett le lassan szemepilláiról, odaesett a baba arczára. A babát csiklandozta a meleg könyecsepp és hangosan fölka-
czagott és Klára mindent feledve, együtt nevetett gyermekével a boldog, szerencsés emberek vidám önzésével.

(Vége.)

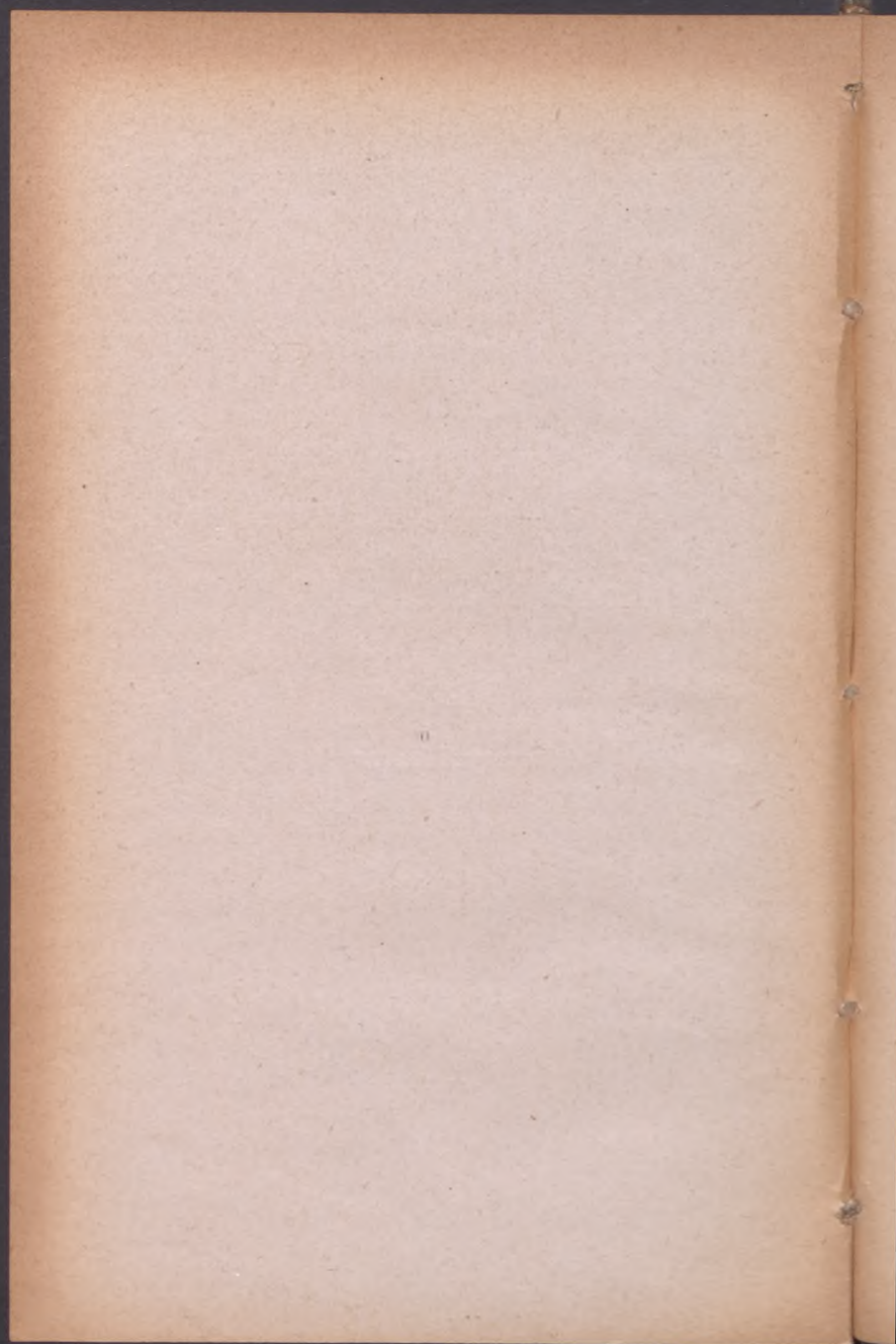

Elbeszélések

Irtá

Lengyel Laura

Mese a szerelemről.

Élt messze, messze, régen, idegen országban, egy férfi, kinek a felesége a legszebb asszony volt a világon. A haja sárga volt, mint az arany és a szeme kék, mint a mennyboltozat. A férfi szerette a mesebeli szépséget, azzal a bűnös szerelemmel, mely egyenesen a kárhozát tűzébe viszi a férfi lelkét. Mert az asszony nem volt szemérmetes jóra való teremtés. Megcsalta urát uton-utfélen. Megcsalta mindenkivel, nagy ur aranyos köntösben, vagy szolgalegény rongyban, az mindegy volt neki. És üzte az ő gyalázatos gonoszságait oly nyíltan, hogy a jámbor és bölcs emberek fejüket csóválták, lehetetlennek tartva, hogy a férj erről mit sem tudjon. Ők jámborok és bölcssek voltak, mert feleségük közönséges, elhízott fekete asszony volt és nem tudták, hogy micsoda vak-ság szállja meg az ember lelkét, ha a kék szemekbe tekint és micsoda gyalázatot képes a férfi viselni egész életén át a hosszú, dus hajsátorért, melynek színe sárga, mint az arany.

Egyszer aztán a bíró, ki nem tudta tűrni, hogy egy igazhitű, derék becsületes ember tudta nélkül fetrengjen az undok pocsolyában, maga elé hívatta az embert és fölvilágosította gyalázatáról, melyet eddig öntudatlanul hordozott.

A férfi pedig, a helyett, hogy kardot fogott volna a kezébe, mint illik emberséges emberhez, hogy elpusztítsa a hitvány asszonyt, sirva rogyott le a szőnyegre és arczát eltemetve, zokogott szívetrázóan, keservesen. Mert nem a felesége bűnei botránkoztatták meg, hanem szívét szoritotta össze az emésztő, őrjítő fájdalom, hogy más férfi is belenézett a kék szemekbe és simogatta a puha, selymes haját, melynek színe sárga, mint az arany.

A bíró bámulva nézett a zokogó, vergődő emberre, mert a bíró értelmes ember volt és az igazhitűek ura kövér kis fekete asszonyt adott melléje, ki otthon most a hetedik gyermekét ringatja. Az ilyen asszonyok mellett a férfiak józanok, becsületesek és hosszúéletűek szoktak lenni. Azért hát nyugodtan mondta a lábainál vonagló embernek:

— Mire való ez az orditozás? Egy asszony-személyért?! Kergesd el házadtól, mert én mondom neked, hogy gyalázatos egy teremtés az. Vegyél magadnak másik asszonyt, ki jó lesz, hű és becsületes, s nem fog téged világ csufjává tenni.

Az ember pedig, két kezébe szorítva homlokát, szól tovább:

— Neki van a legkékebb szeme és a legzőkébb haja a föld minden asszonya között.

A bíró haragosan rákiáltott:

— Hallod-e, most már elég volt! Az én fülemet ilyen ostoba beszédekkel ne terheld. És pusztulj rögtön a szemem elől, te gyáva, ki egy asszonyért a világ gunytárgya akarsz lenni.

A férfi a „gyáva” szóra fölemelkedett és összeszedte magát. Aztán halálsápadtan kérdezte:

— Mit tegyek?

— A mit már mondtam: kergesd el a feleségedet és vigyél a házádba más asszonyt, a ki méltó a te szerelmedre.

A férfi reszketni kezdett egész testében és a kintől meg-megszaggatott hangon mondá:

— Kergettesd el, bíró ur, te az én nevemben. És én addig nem megyek haza, míg a házam üres nem lesz, mert ha meglátom az ő aranyhaját, ha egyszer rám néz a kék szemével, el vagyok veszve.

A bíró elküldte embereit és kikergettette a házból a hűtlen asszonyt. Az ember pedig hazament, de nem vitt magával új feleséget. Hanem ott ült nap-nap után az elűzött asszony szobájában és csókolta otthagzott ruháját, fátylát. Néha vad kétségbeeséssel dobta le magát a földre, mert előtte megjelent felesége karcsu termetével, kék szemével és sárga hajával. Ilyenkor vad szitkokkal illette a fantomot és egyben utána nyult a két karjával, hogy átölelve magához szorítsa.

S mikor látta, hogy csak üres, színtelen levegő veszi körül, átkozta magát, hogy miért hagyta elüzni az ő becsületes házából a világ legrosszabb asszonyát?

Mikor érezte, hogy nem bírja tovább a gyötrelmeket, elment a bíróhoz, mondván:

— Bíró ur, nem tudok így élni. Az a varázsló, gonosz asszony megmérgezte a lelke-met. Minduntalan megjelenik előttem. Aranyszínű hajával leborítja arczom és kék szemével rám néz. Megyek utána, fölkeresem és megölöm; akkor nem gyötör többet észbontó szépségével, mert a sir nem bocsátja vissza az ő halottait.

A bíró okos ember volt és elgondolkozott a dolgon.

— Ne menj utána, fiam. Minek szennyezned be tiszta kezédet egy olyan asszony vérével? Hanem vigyél házádba új feleséget, a ki gyermekeket nevel számodra. S a gyermekek mellett elfelejted majd a sárgahaju kígyót, kit a sátán a te megrontásodra küldött le a földre.

Az ember azonban megmaradt szándékán, hogy megöli az asszonyt, mert csak így lészen lelkének nyugodalma.

Késő este ért a városba, hol elüzött felesége lakott és iszonyatos dolgokat hallott róla. Tisztességes ember nem vette szájára az ő nevét és az igazéletű asszonyok elfordították fejüket, ha háza előtt kellett elmenniök. Az asszonyok már akkor is örültek, ha alkalmuk volt a megbotránkozásra

és szörnyüködésre a mások erkölcstelensége miatt. Mert a mások gonoszsága mellett annál jobban tüntethettek saját jámborságukkal.

A házban, hol a szerencsétlen férj mint vendég megszállott, súlyos beteg volt. A gazda fiatal fiát erőszakkal hozta ki az aranyhaju asszony házából, ki kárhozatra vitte a fiatal lelket. Ott feküdt a fiu a halálos ágyon és szivettépő hangon hívta kedvesét, míg az apja értelmes szavakkal magyarázta fiának, hogy az az asszony nem más, mint maga a sátán, ki a pokol tüzére viszi az embereket. A haldokló fiu felült ágyában, két kezét szívére szorítva kiáltotta kétségbeesetten:

— De hát miért van a sátánnak aranyhaja, miért van kék szeme, a hogy az angyalokat festik?

És haldoklásában megátkozta szülőit, kik elszakították kedvesétől. Az anya vádoló szóval támadt férjére, mondván:

— Minek szakítottad el az asszonytól? Ha megrontva, ha gyalázatban is, de élt volna, míg így megölted őt.

Az apa lehajtotta fejét, de azért szilárd hangon felelt:

— Inkább lássam meghalni és sirjak az ő koporsóján, mintsem szégyeljem magam az ő életéért.

A vendég pedig, ki férje volt a gonosz asszonynak, ki kárhozatot és siralmat hozott apák és anyák fejére, nem hallgatta tovább a

jajgatást, hanem vette az ő éles kardját és magában mondta:

— Megyek megölni az asszonyt és megtisztítom a világot egy gyalázatosságtól.

És mikor bement a házba és vad kiáltással emelte föl kardját feleségére, akkor az elébe jött leomló arany hajával, ránézett tiszta, szelid kék szemével és a férfi leejtette kardját, arcza elsápadt a csodaszépség láttára. Nem is a szíve szólalt meg, csak nem volt ereje arra, hogy ennyi szépséget elpusztítson.

Mikor pedig az asszony odajött melléje és rátette fehér, könnyű kis kezét a vállára, az erős férfi reszketett egész testében. És félrefordítva arczát, keserű szégyenkönyek hullottak szeméből a férfiember gyöngeségének okáért, hogy ime, egy hitvány asszonynak mosolya le tudja fegyverezni a gyilkolásra émeft kart s a kéz, mely halálosan sujtani akart, átfogja a karcsu derekat, míg az asszony vállára borul és zokog keservesen.

— Vigyél magaddal! Vigyél magaddal!

— Magammal viszlek, — mondta a férfi halálsápadt arczczal, mert ha az asszony azt kívánta volna, hogy ölje meg érte a tulajdon édes apját, megölte volna azt is.

— Ugy-e, megbocsátod az én szörnyű vétkeimet?

— Megbocsátok, — mondta a férfi és fogait csikorgatta tehetetlen dühében.

— És szeretni fogsz, ugy-e, mint szerettél

addig, míg a rossz emberek el nem idegenítették szivedet tőlem?

— Szeretlek, — mondta a boldogtalan ember és érezte, hogy ha szikrányi becsület volna lelkében, kötelessége lenne ezt a fehér nyakat átfogni erős ujjaival és addig szorítani, míg a kárhozatos lélek el nem hagyja ezt a csodaszép testet.

Aztán hazavitte az asszonyt házába és türte érte az emberek megvetését. Ki sem mert mozdulni a házból, mert az utcagyerekek utána kiabáltak. Minden reggel szent imádságban fogadta, hogy ma éjjel megöli feleségét. Minden héten hétszer esküdött hamisan, pedig jámbor lelkületű embernek született.

Az asszony azonban, hogy hazakerült, teljesen megváltozott: tisztességes életet élt, soha ki nem mozdult a házból s ha idegen férfi benézett az ablakon, lesütötte a szemét. Egy pár év múlva, mikor látták, hogy milyen hűséges szerelemmel viseltetik férjéhez, a férfiak megbocsátották neki előbbi gonosz életét. Sőt rá akarták venni feleségeiket is, hogy barátkozzanak a megtért asszonnyal. De az asszonyok most is elfordították arcukat tőle, mert ők sohasem bocsátják meg asszonytársuk bűneit, ha annak aranyhaja, kék szeme és hét országra szóló szépsége vagyon.

Egy nap aztán a férj irtózatot betegséget kapott. Betegséget, melyből száz ember közül egy gyógyul ki s annak az egynek arcza is eltorzul örökre.

Az asszony ott virrasztott ágya mellett egyik éjjel a másik után. S mikor férje már a halál küszöbén volt, összekulcsolt kezekkel kérte az Istent:

— Gyógyítsd meg, Istenem, gyógyítsd meg és vedd el az én életemet!

Az ur Isten meggyógyította a férfit úgy, hogy az arcza is épen maradt. De az asszony megkapta férjétől a betegséget. Ő sem halt meg, de elpusztult az ő mesebeli szépsége, mely annyira embert tett boldogtalanná. Kihullt az aranyhaja, megfakult a kék szeme és ragyás lett csodaszép tima bőre. S mikor férje meglátta, irtózva fordította el tőle arcját. Az asszony pedig látva férje irtózását, letérdelt előtte és sirva fogta át térdét. A férj eltaszította magától és egyenesen a bíróhoz ment:

— Bíró ur, bölcsen beszéltél, az az asszony nem érdemli meg, hogy vele egy föld alatt lakjam, még ma elkergetem.

— Nem jól teszed, — szólott az igazságos bíró, — az asszony tetőled kapta meg a betegséget, mikor ápolt. Sőt egyenesen följánlotta életét érte, az ur Isten megbocsátott neki az ő vétkeiért.

— Az ur Isten megbocsáthat, de én nem, — felelt a férfi, — ő meggyalázta az én nevemet és én elűzöm magamtól.

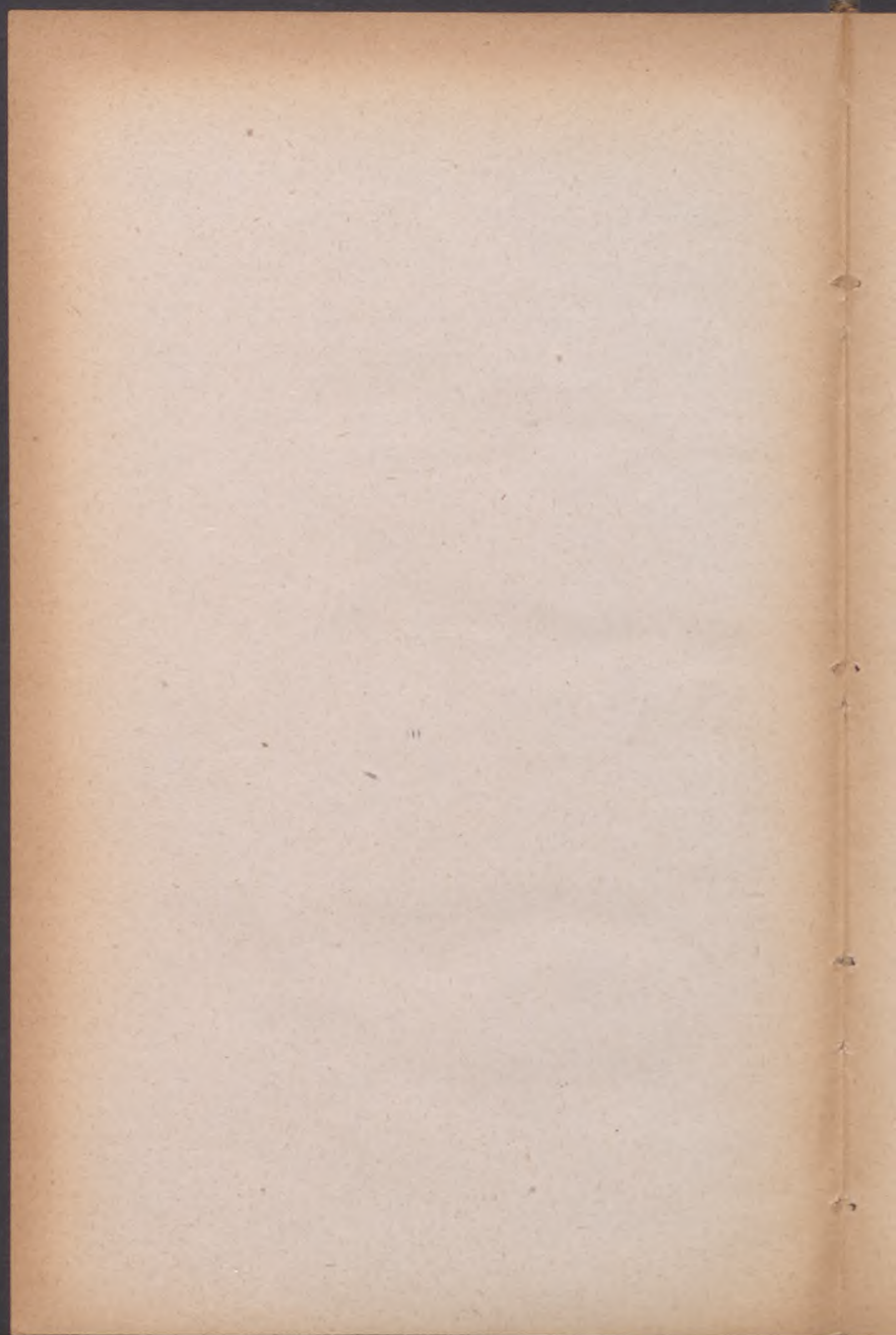
És úgy lett. A férfiak, mikor meglátták az eléktelenített, csunya asszonyt, azt mondták:

— Igaza volt, nem türheti az ember felesége gyalázatát, előbb vagy utóbb boszut kell állni érte. Jól tette!

Az asszonyok ellenben odamentek a boldogtalan teremtéshez, vigasztalták, simogatták. Mert az asszonyok könyörületesek, jószivűek és mindent megbocsátanak a megtévelyedett, bűnös asszonynak, ha az aranyhaját elvesztette, ha kék szeme megfakult, ha az ő mesés szépsége irtóztató csufsággá változott.

Mese a csunya leányról.

Réges-régen, sok száz évvel ezelőtt rengeteg erdő belsejében laktak a gonosz tündérek. A gonosz tündérek, kik azonban szépek voltak, mint az álomlátás, selymes szőke hajuk a földet söpörte és kék szemökben a mennybolt fénylett. Esténként kiültek a fák alá és énekelni kezdtek édes, szerelmi dalokat, hogy a ki férfi azt meghallotta, elvesztette az eszét és csak rohant-rohant a hang után, míg rá nem talált a gonosz tündérekre, kik azonban szépek voltak, mint az álomlátás.

A tündérek aztán igen istentelen dolgokat műveltek. Apró, finom, hegyes tűkkel szurkálták a férfiak szívét, míg csak élet volt benne, azután ott hagyták feküdni holtan és kacagtak rajta, hogy miért volt olyan gyöngé? És a férfiak arcán a halálos dermedtség mellett is édes mosoly ült, talán még holtan, elvérzett szívvel is a tündérek-ről álmodoztak, kik szépek voltak, mint az álomlátás, kiknek aranyhaja a földet söpörte és kiknek szemében maga a mennybolt fénylett.

Lakott az erdő másik szélén egy csunya leány. Csunya volt nagyon, még a fák levelei is azt susogták utána: oh, beh csunya vagy! Az állatok nem mentek hozzá közel, mert irtóztak tőle. És a szegény leány sirva, zokogva rogyott le a földre és hangos jajszóval panaszkolta az Istennek, miért teremtette őt ilyen csufnak, hogy irtózzék tőle fü, fa, állat, ember — mindenki? Vagy miért adott neki szívet, meleg, fiatal szívet, mely úgy vágyódik a szeretet után, melyből épp oly szívesen öntené ki valakiért meleg, piros vérét, mint a milyen szívesen kinozzák halálra a szép, gonosz tündérek a férfiakat, kiknek utolsó lehelletük is egy himnusz a kegyetlen tündérekhez, s vonagló, vérző szívük elfelejti a kegyetlenséget, csak a szépséget látja és csókolják a keskeny, fehér kezét, mely szívüket szurkálja halálra.

A csunya leány gyakran hallotta bent énekelni a verseket a szépségről, a szépséghez, mely gyilkol, pusztít, de azért mégis áldott. Vonagló szívü férfiak halálra sebzett szívvel irtak dalokat a gonosz tündérekhez és nem érzik a fájdalmas sebeket, csak a szőke, csillogó hajat látják, mely a földet söpri és a kék szemekben gyönyörködnek, melyekben a mennybolt fénylik.

És a csunya leány gyakran leselkedett a tündérek ablakain. Irtózatot látott ottan. Hogy csókolják a férfiak a tündérek lábainak nyomát, azokét a tündérekét, kik kaczagva puszt-

titják el őket. Láta ott a tündérr királynőt, ki éppen most gyötrött halálra egy szép, magas, barna férfit és a férfi minden kínzásra csak azzal felelt:

— Szép vagy, szeretlek, boldog vagyok, hogy meghalhatok érted!

Végre már nem tudott beszélni a férfi. Két kezét összekinzott, vérző szívére szoritva feküdt ott mozdulatlanul. A tündér, mikor látta, hogy már nem mozdul, tovább dobta a lábával és azt mondta:

— Gyöngge volt, gyáva volt, miért hagyta magát?!

Aztán kiment a szobából és ott hagyta a férfit a földön.

A csunya leány pedig nagyon megsajnálta a férfit, ki sebzett szívvel fekszik a sötétben egyedül. Mert a csunya leánynak nemes és jó szíve volt, és nem egyszer sietett segítségére a haldokló férfiakkal, kiket a tündérek ott hagytak egyedül a sötétben. A csunya leány bement hozzájuk, hozott nekik gyógyítófüvet az erdőből és enyhíteni akarta kínjaikat, de a mint azok kinyitották szemüket és meglátták az ő csunyaságát, irtózva taszították el maguktól, és a csunya leány nem tudott rajtuk segíteni.

Eszébe jutott, hogy ha most bemegy ehhez a férfihoz, az is elfogja taszítani magától. Pedig úgy szeretett volna a szép barna férfin segíteni. Álarczot csinált magának és a jótékony álcza elfőlte arcza csunyaságát, csak szép, deli, sugár

termete és hosszu, selymes fekete haja látszott, úgy ment be a haldokló férfihoz.

És aztán gyógyította, füvekkel, kezeinek simogatásával, meleg, édes, jóságos csókokkal. A férfi, mikor kinyitotta szemét, egy álarczos leányt látott maga mellett ülni, kinek szép, erős termetén oly gyönyörűen állt a ruha, kinek selymes fekete haja a vállára omlott és a férfinak nem fájt már a szive, meggyógyította azt a csunya leány jóságával és megindulástól remegő hangon kérdezte:

— Ki vagy te, szépséges tündérasszony?

— Nem vagyok szép, — felelt a leány szomoruan, — az álcza csak azért van arczomon, hogy ne borzadj tőle, mint a többi férfiak, kiket szintén megakartam gyógyítani.

— Nem vagy szép? — kiáltott föl a férfi. — Oh, áldassék az ur Isten neve, a ki hozzám vezetett! Gyűlölöm a szép asszonyokat, kik kegyetlen gonoszsággal annyit kinozták szívemet, de te, drága leány, meggyógyítottál. Több vagy te, mintha szép volnál, te jó vagy!

És lerogyott a leány lába elé és csókolta kezét, úgy, mint ezelőtt a gonosz tündérét, de ez a kéz nem bántotta, nem gyötörte, lassan simogatta lázas homlokát és a férfi érezte, mint üzi ki ez a szelid kéz szívéből a gyötrelmeket, a zaklató, sovár vágyat és könnyörögni kezdett:

— Engedd meg, hogy szeresselek téged, a ki a legnemesebb leány vagy a földön. Könnyörögve kérlek, légy az én feleségem.

— Nagyon csunya vagyok, — felelt szomoruan a leány.

— Mit bánom én? A te szivednek jósága fölér a csillagok szépségével. Nem is akarok többet tudni a szép asszonyokról, gonoszok ők és szívtelenek. De te jó, nemes és igaz vagy. Légy az én feleségem.

— Feleséged leszek, — felelt a leány, — de csak egy föltétel alatt.

— Parancsolj velem, életem a tied.

— Ha sohasem kívánod látni arczomat, — felelt határozottan a leány.

— A hogy akarod. Nekem mindegy, akár milyen is az arczod. Én nem a te arczodat szeretem, hanem a te jó, nemes lelkedet.

Megindultak a leány kunyhója felé. És a mint a férfi végignézett menyasszonyán, ezt gondolta:

— Lehetetlen az, hogy ilyen szép alaknak csuf arcza legyen. — És a hogy a selymes fekete hajhoz hozzáért, láz futott szívéen keresztül és magában ezt gondolta: — Lehetetlen, a ki ilyen jó, ilyen nemés, annak nem lehet oly nagyon csunya az arcza. Majd leveszi az álarczot egyszer — később.

De nem vette le. A férj eleinte nem is kérte, csak imádta fiatal feleségét, egy izben azonban, mikor hazajött, azt mondta neki:

— Hiszed-e, hogy szeretlek?

— Hiszem, mondta az asszony, és férje vállára hajtotta fejét.

— Hát akkor miért nem bizol bennem, miért nem mutatod meg az arcodat nekem?

— Soha, — felelt az asszony ijedten, — ezt ne kérd tőlem, nem tehetem.

A férfi nagyon szomorú lett.

Az asszony odaült a térdére, két szép fehér karjával átfonta az ura nyakát és úgy könnyögött neki.

— Édes kis uracskám, ne kívánd te látni az én arczomat. Vége lenne a te szerelmednek, az én boldogságomnak, ha te az én arczomat látnád.

— Éppen az fáj nekem, — mondta a férfi keserűen, — hogy te engem ilyen kislelkűnek képzelsz. Hányszor mondtam neked, hogy gyűlölöm a szép asszonyokat, kik annyit gyötörtek, hogy téged csak nemes szivedért jó lelkedért szeretlek. Kérlek, ne titkolódzál tovább. Akarom, hogy lásd, hogy nem kicsiny külsőségeken nyugszik az én szerelmem, hogyha még olyan csunya vagy is, imádlak jóságodért, hűségédért. Meg akarom neked mutatni, hogy az igazi férfi ezt becsüli meg az asszonyban, nem a hiu szépséget. És ha megmutatod arcod csunyaságát, én imádvá térdelek a te lábaid elé és azt fogom mondani: csak most szeretlek igazán. És te azt hiszed, hogy én el tudnálak hagyni! Téged? A ki megmentettél a haláltól, ez a bizalmatlanság fáj nekem. Mutasd meg, kérlek, az arcod és győződj meg az én változatlan szerelmemről, hűségemről, mely nem a

hiu szépségen nyugszik, hanem a te nemes, igaz lelkednek az imádatában.

— Nem tehetem, — mondta szomoruan az asszony, — nem tehetem, ne kívánd.

A férfi nem zaklatta tovább. De epedő, sovár vágy kinozta, látni a felesége arczát. Saját magával is elhitette, hogy ő csak azért kívánja meglátni felesége arczát, hogy bebizonyítsa neki hűségét szerelmét.

Szomoruan ment hazafelé, de a kunyhóból dalolás hallatszott. Sohasem hallotta még feleségét ilyen szépen dalolni. Benyitott a kunyhóba, az asszony ott ült a küszöbön és egy kis bölcsőt ringatott. A bölcsőben egy kis baba feküdt.

— Látod, — mondta az asszony boldog mosolylyal. — A babát a jó Isten küldte, hogy ne légy többet szomorú.

A férfi letérdelt a bölcső mellé és sirt a boldogságtól. Az asszony váilára hajtotta fejét és megindultan mondta:

— Most már nem félek senkitől. A világ legszebb tündére sem fog tőlem elcsábitani, mert én vagyok a gyermekednek az anyja.

A férfi szíve nagyot dobbant. Megérezte, hogy feleségénél most mindent kivihet, hogy annak szíve túláradt a boldogságtól és képtelen a megfontolásra, letérdelt előtte és úgy kérte:

— Vedd le az álarczot! Nézd, most már leveheted. Ne gyötörj engem tovább bizalmatlansággal. Hadd mutassam meg, mennyire imádlak,

ha még olyan csunya vagy is. Szabad-e még mindig ilyen kishitűnek lenned, mikor a gyermekünk itt fekszik a bölcsőben és te magad mondtad, hogy a világ legszebb tündérasszonya sem vehet el tőled?

Az asszony szive már ekkor meg akart szakadni a boldogságtól. Nem gondolkozott már semmin, büszkén, szinte kevélyen kiáltotta:

— Nő, hát nézzed! Csunya vagyok, mint az éjszaka, de én vagyok a gyermekednek az anyja s te nem hagyatsz el *minket*. Itt van az arczom. Nézzed!

Levette az álarczot fejről és a férfi látta a fakó arczot, a szintelen szemeket és visszatántorodott. Azután nem szólt semmit, hanem megindult, kiment a kunyhó ajtaján. Hallotta a gyermeke sirását, a felesége könyörgő szavát, de ő nem törődött semmivel. Csak ment előre sötét éjben, zivatarban, ment egyenesen a gonosz tündérek tanyája felé, kik szívtelenek, kegyetlenek. Apró, finom, hegyes tükkel szurkálják halálra a férfiszíveket és haldokolva lábukkal tapossák őket, de ezek a gonosz tündérek szépek, mint az álomlátás, hosszú szőke hajuk a földet söpri és szemekben a mennybolt kékje fénylik.

Singer és Wolfner kiadásai, Budapest.

Herczeg Ferenc munkái:

Honthy háza. Színmű 3 felvon., füzve	frt 1.20
Csinosan bekötve	" 1.80
Az első fecske és egyéb elbeszélések. II. kiadás, füzve	" 1.20
Díszkötésben	" 2.40
Szabolcs házassága. Regény, negyedik ezer	" 1.50
Díszkötésben	" 2.40
A Gyurkovics-leányok. Tizenhetedik ezer, füzve	" 1.50
Díszkötésben	" 2.50
A Gyurkovics-fluk. Tizenegyedik ezer, füzve	" 2.—
Díszkötésben	" 3.—
Napnyugati mesék. Elbeszélések, füzve	" 2.—
Díszkötésben	" 3.—
A három testőr. Bohózat 3 felv. füzve	" 1.20
Díszkötésben	" 1.80
A dolovai nábob leánya. Színmű 5 felv., füzve	" 1.20
Díszkötésben	" 1.80
Simon Zsuzsa. Regény. 3. kiad. füzve	" 1.60
Díszkötésben	" 2.50
Mutamur. 26 elbeszélés. 3. kiad. füzve	" 1.40
Díszkötésben	" 2.40
Fenn és lemn. Regény. 3. kiad. füzve	" 1.60
Díszkötésben	" 2.60

ÚJ IDŐK

Szépirodalmi, művészeti és társadalmi
képes hetilap.

Szerkeszti: **Herczeg Ferenc.**

Főmunkatársak:

Mikszáth Kálmán és Bródy Sándor.

*

Munkatársai különben a lapnak a leg-
kiválóbb magyar írók és művészek.

Előfizetési ár:

Egész évre 8 frt. Fél évre 4 frt.

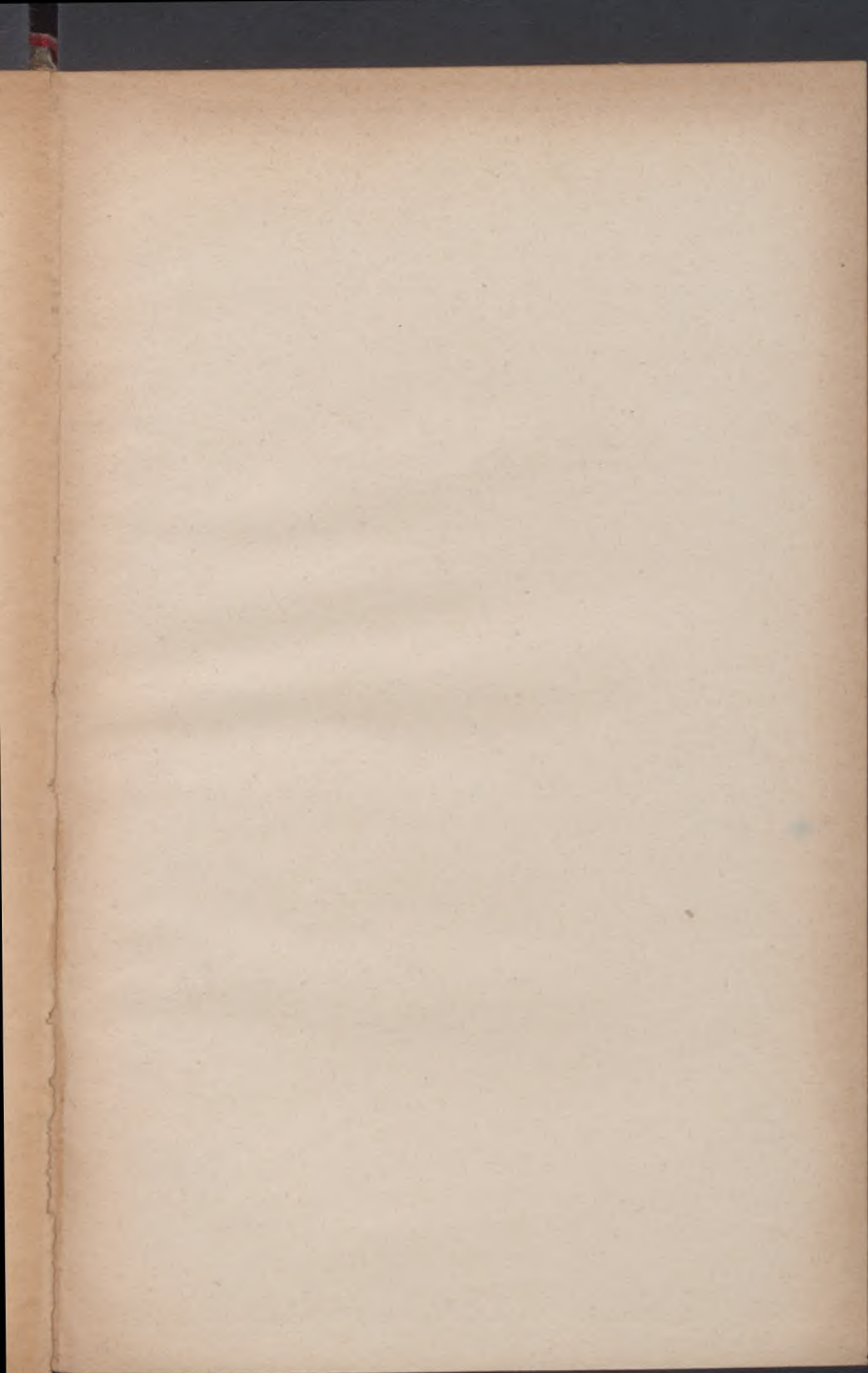
Negyedévre 2 frt.

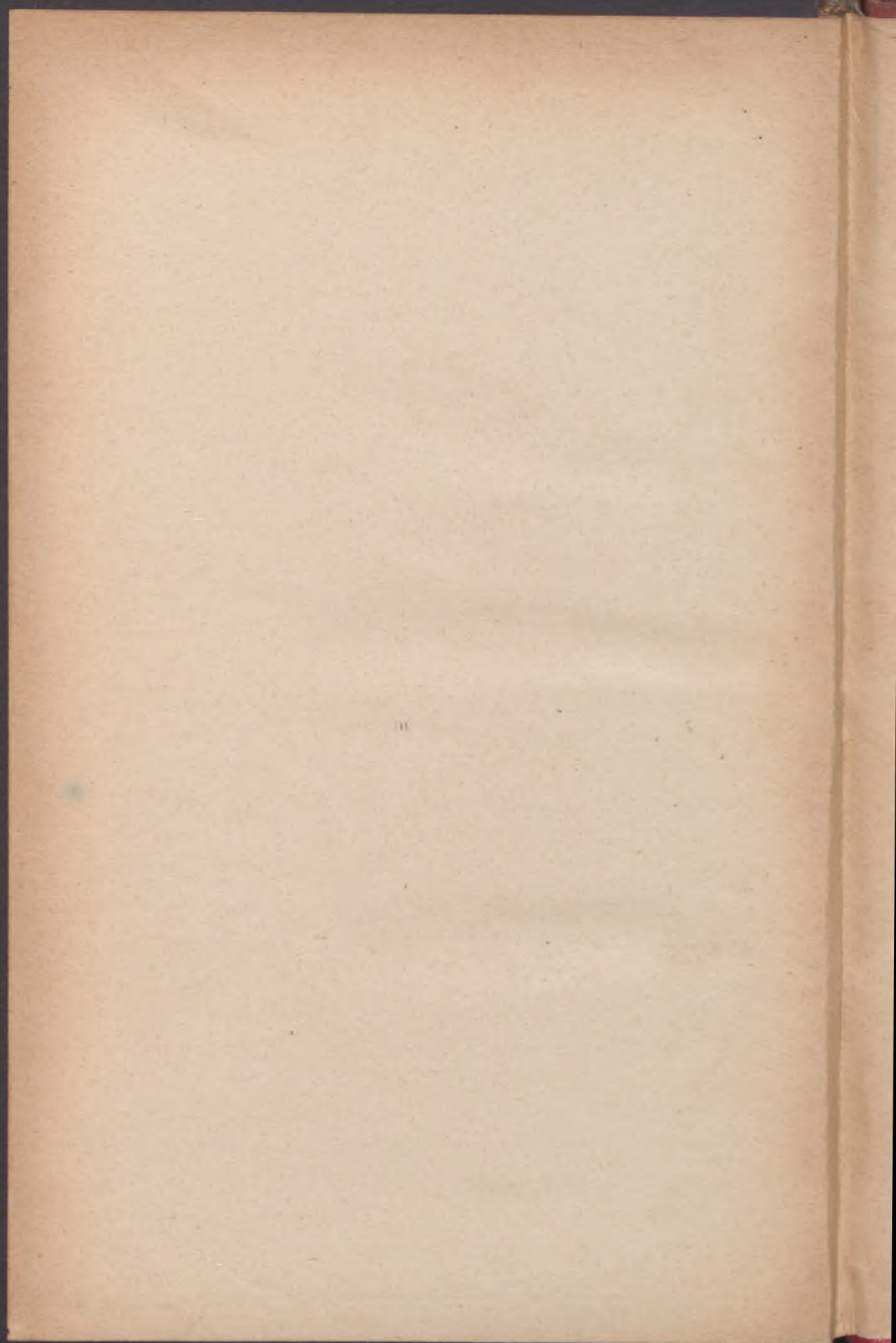
Mutatványszámot ingyen küld

az **Új Idők** kiadóhivatala,

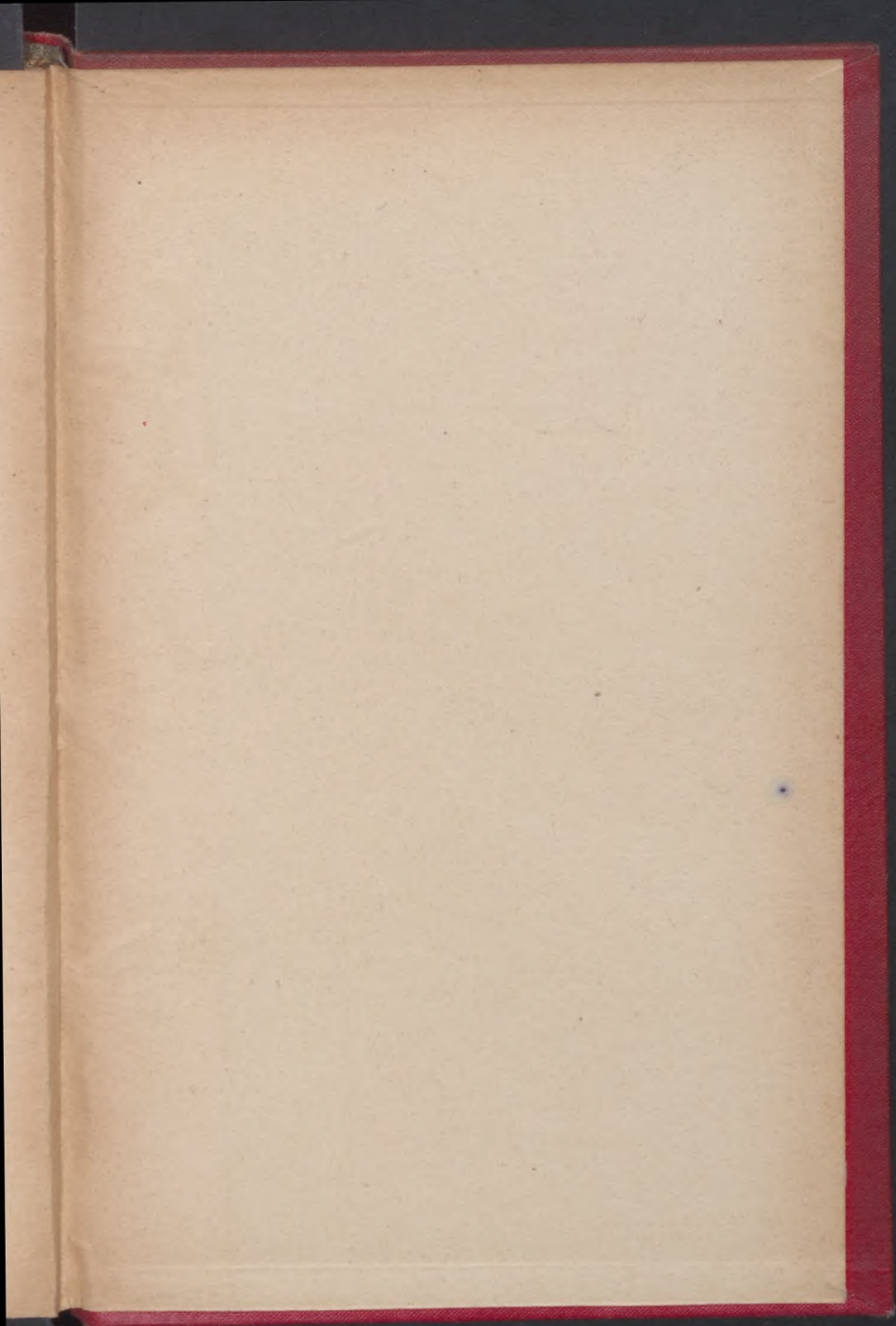
Budapest, Andrássy-ut 10.

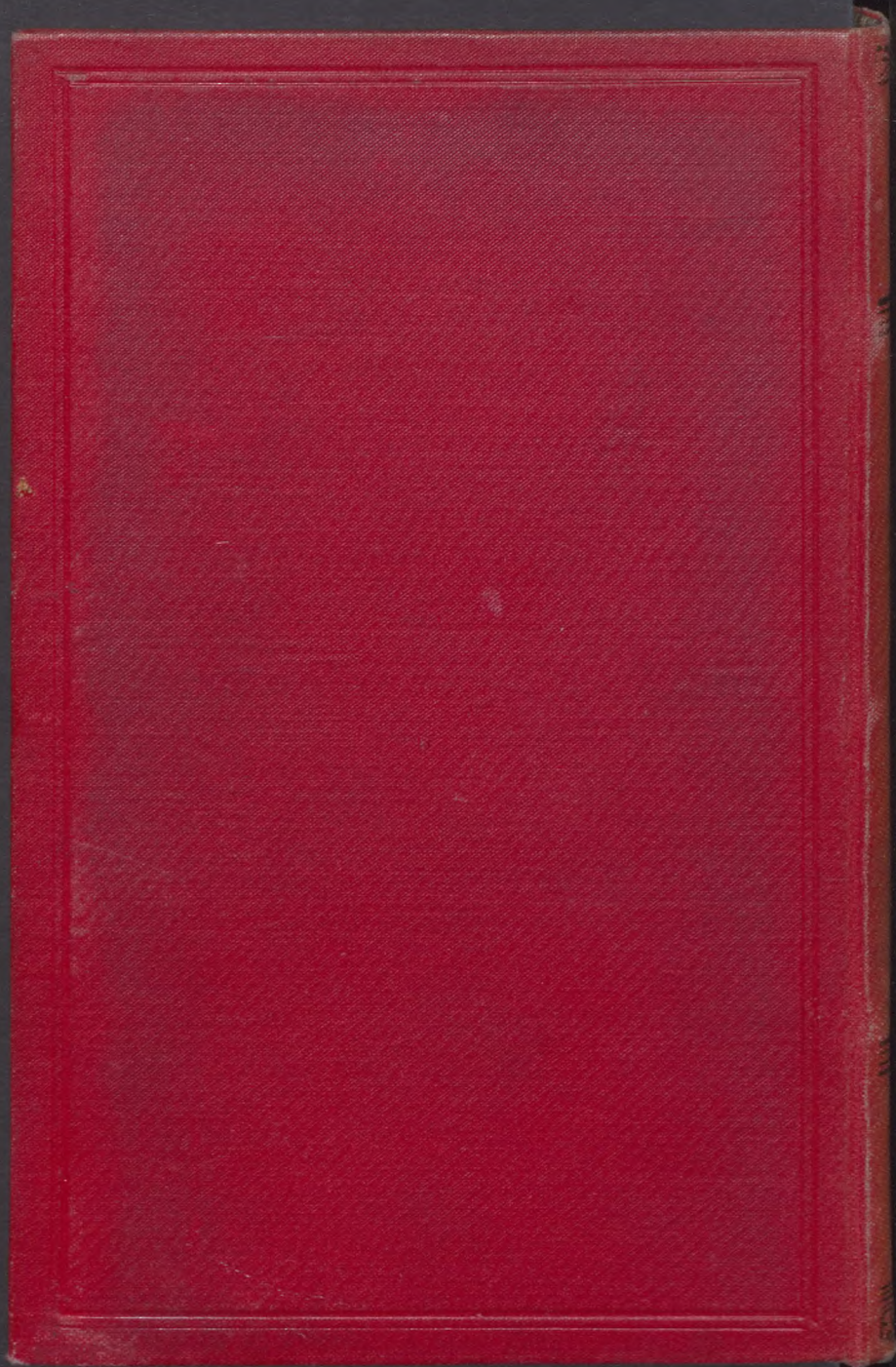

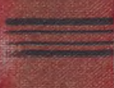

EX LIBRIS

SEMPER REGENTAR

EX LIBRIS

